

૧૦૧૧૦૩૬૨

111
1524

૨૫.૬.૨૫
અસલ મહોટી.

સદે વંત સાવળીંગા

ની આઠ ભવની વાર્તા.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કર્તા.

હરગોવિન્દદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર

૮૦૬૫, પાનકેર નાકા-અમદાવાદ.

આવૃત્તિ ૩ છ

પ્રત ૩૦૧

અમદાવાદ-જાદાપુર વનમાળી વાઠાની પોળમા હરીભાઈ
ફલપતરામે પોતાના " અન્ધાદય " પ્રેમમા છાપી.

સંવત ૧૯૮૦.

સને ૧૯૨૪

કીંમત ૩ ૦-૮-૦

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અ. મ. દેવિ
સંસ્કૃત વિભાગ
૧૧૨૧૦

૬/૧૧/૨૧

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૧૫૧૦ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ઋદ્ધિવત સાયબાગ

વિષય દે-રેશ સ .

સદેવંત સાવળીંગાની વાર્તા.

॥ શ્રી ગણેશાયનમઃ ॥ શ્રી શારદાએ નમઃ ॥ શ્રી ગુરુબ્યો નમઃ

હાહુરો—સમરૂ દેવી શારદાને, વળી ગણપત લાગુ પાય; અચી-
ચળ વાણી આપજેરે, મારી જીભડીએ જશ થાય. ૧ ગુરુ નામમે
ગોવીંદ મીલે, ગુરુ ચરણકી આશ; ગુરુ નામકો સ્મરણ કરે, હોવે રા-
ગકો, નાશ. ૨ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મીલે, હોવ કારજ સીવ; ગુરુ ના-
મકો સ્મરણ કરે, મળે સીધું નવનીધ. ૩ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મીલે,
જીલે કરમ સંજોગ; ગુરુ નામકો સ્મરણ કરે, મળે સુંદર સુખ ભોગ.
૪ ગુરુ નામસે ગોવીંદ મીલે, મીલે વૈકુંઠકો ધામ; ગુરુ નામકો સ્મરણ
કરે હોવે મહાબળ કામ. ૫

હાહુરો—એક સમે શીવ પારવતી, કઈનાસ વનમાં જાય અ-
સંખ્ય જીગતી જોઇ વાળીને વળી તેની જોને માંય. ૬

એક દીવસને સમે મહાદેવ અને પારવતી કૈલાસને વિશે જોડાં છે
તે સમે પારવતીએ શીવને કહ્યું કે હે ભોજાનાથ તમે મને પુરો,
પશ્ચિમ, ઉત્તર, દક્ષીણ ભણીના સર્વ દેશો તે તમામ વનની પ્રવૃત્તી શુ
કરાવી છે. પણ આ ઇશાન ખુણાના પર્વત તથા વન જે ધોળાગર
કહેવાય છે, તે નથી દેખાડ્યાં માટે તે મને દેખાડો તે તે જોવાની
મારી ઘણી ઇચ્છા છે તે સાંભળી શીવ કહે છે હે પારવતી એ વનમાં
શું જોવું છે વનમાં તો પાણીને પાશાણ વિના ખીજી કાંઈ નથી, માટે
હું તપ મુકીને નહીં આવું પારવતીએ કહ્યું જો તમે ના કહેજો તો
હું અલોપ થઈ જઈશ ત્યારે શીવે કહ્યું જો તું વનમાં આવીને ત્યાં

નાના પ્રકારનાં ઝાડ, ફુલ, ને જનાવરમાં ચમત્કાર જોઈ હઈ કરીશ તો ? પારવતીએ કહ્યું કે મહારાજ વગડમાં તે શું જોઈ હઈ કરીશ. માટે ચાલો મારે તો કાંઈ હઈ કરવી નથી એમ કહી મહાદેવ અને પારવતી એ વન વિશે ચાલ્યાં જાય છે જ્યાં મધ્ય ભાગે ગયાં અટલે નાના પ્રકારની પુલની વાડીઓ ને પરચમથી ઝરણુ પ્રવાહ ખગખગ વહે જાય છે અનેક પ્રકારનાં પક્ષીઓ ઝીણું સ્વરે ગામન કરે છે અને ત્યાં સુગંધીદાર જે પવન તે પણ મંદમંદ વાય છે તેવું રમણીક વન જોઈ પારવતી અંતર વિષે આનંદ પામી શીવને કહે છે કે, મહારાજ આ જગા ધણી અસૌકીક દેખાય છે, પણ જ્યાંથી આ પવન ધણો ઠંડો આવે છે ત્યાં પાણી હશે ખરું નહીં તો આવી ઠંડી લેહર આવે નહીં તે સાંભળી શીવ કહે છે કે આહીં અસંખ્ય જુગની નાળીએરી વાવ છે ને તે વાવને ત્રણસેં ને સાડ તો પગથીઆં છે એવી મહા મોટી વાવ છે, તેનું પાણી કોઈ ગંગાના નિર્મળ નીર જેવું છે ત્યાં પારવતી કહે કે મહારાજ મને તે વાવ દેખાડો કે તેની માંહે ઠંડકમાં આપણે જઈ એ ઘડી એસીએ તે સાંભળી મહાદેવ પારવતીને લઈ ને વાવ ભણી ચાલ્યા. અને વાવ આવી એટલે કહે છે કે જો વાવ આવી તે વાવ જોઈ પારવતી ધણી ખુશી થઈ તે વાવમાં જઈ એડાં અને શીવને કહે છે, કે હે મહારાજ આ વાવમાં જઈને તેમાંથી પાણી ભરી લાવી મને પાઓ ત્યારે શીવે કહ્યું કે, હે પારવતી આપણે જળપાત્ર આસન ઉપર બેસીને આવ્યાં છીએ, માટે તને પાણી શેમાં લાવીને આપું ? પારવતી કહે, ગમે તમે કરી મને પાણી લાવી આપો પછી શીવે ત્યાં સાગનાં વૃક્ષનાં પત્ર લઈ તેનો પડીઓ કરીને વાવમાં પાણી ભરવા ગયા, ને ભરી લાવી પારવતીના હાથમાં આપ્યું.

ટાહરો—પાત્ર અડધ ભરી લાવીઆને, વળી આપ્યું પારવતીને

હાથ; પોતે દુવે જેમ પુમડરે, તેતા બોળા રે શંભુનાથ. જેમ માતા પોતાના બાળકને તરસ્યું જાણી પુરા પ્રેમથી પુમડે પાણી દુવે તેવીજ રીતે મહાદેવે ધણા હેતથી પારવતીને તે પડીઓ આપ્યો પાણીને પડીઓ હાથમાં લઇ જેવું પારવતી પીવા જાય છે તેટલામાં ઉચ્ચેથી તે પાણીમાં જનાવરનું પ્રતીર્થાન પડ્યું તેથી પાણી પીવું બંધ રાખી પારવતી ઉચ્ચે શ્વેત ઉપર જનાવરને જુવે છે, એટલે શીવે કહ્યું કે હે પારવતી ! તું જળ પીતી નથી ને જળમાં એવું શું દીઠું કે તું ઉચ્ચું જોઈ રહી છે ? માટે નીચું જોઈ ઝટ પાણી પી લે, એટલે આપણે આસન ઉપર જઈએ તે સાંભળી પારવતી કહે છે મહારાજ, આ જનાવર કેવાં શાંત થઇને બેઠાં છે શીવ કહે એવાં જનાવર તેં નથી જોયાં શું ? એવાં તો વાંદરાં ધણાં ફરે છે. પારવતી કહે મહારાજ, વાંદરાંનાં ટોળે ટોળાં ફરે છે પણ આવાં શાંત થઇને બે જણાં બેઠાં છે તેથી મને લાગે છે કે એ કોઈ ધણાં સમજી છે ને તે હાલ શો-ચનામાં ઉદાસ થઇ બેઠેલાં, દેખાય છે તેનું કારણ શું હશે તે મને કહો. ત્યારે મહાદેવ કહે છે કે હે સ્ત્રી, જો હું તને એની બંધી યથા-સ્થિત કહું તો છ માસ વીતી જાય ને આપણે તો આસન ઉપર જવું માટે વાર થાય છે તેથી તું ઝટ કર એટલે આપણે જઈએ તે સાંભળી પારવતીને કરોધ ચડ્યો એટલે પાત્ર હતું તે ફેંકી દઇ માંખનું સ્વરૂપ લઇને પોતે શીવની જટામાં ભરાઇ ગયાં શીવે પારવતીને અલોપ થએલાં જોઇને પોતે માંડાતુર જેવા થઇને પોતાની ચોરાશી જોજનની જટા ફેલાવી એક ભુવાની માફક ધુણવા લાગ્યા, ને પારવતીને ખોળવા મળ્યા, જેન જેમ પારવતી નથી દેખાતાં, તેમ તેમ વધારે ભમતા ફરે છે.

ટાહરો--પાત્ર અડધ ભરી ફેંકીયુંને વળી વળખાં મારેરે જુમદીશ; પારવતીને કારણેરે, કંઈ બોળો ધુણાવે શીશ. ૮ પછી છેવટ

હારીને પારવતીને કાલાવાલા કરવા લાગ્યા કે હવે તું જે કહીશ તે બધું કરીશ અને તારાથી હું થાક્યો માટે તું મને તારૂં સ્વરૂપ બતાવ એ સાંભળી પારવતી મહાદેવની જટામાંથી નીકળી પાછું પોતાનું સ્વરૂપ લઇ આવી સામાં ઉભાં રહ્યાં (શક્તિનું પરીબળ એટલું વધારે કે, જ્યારે સંતાપ જાય ત્યારે શીવથી પણ જડે નહીં) એટલે શીવે કહ્યું કે તું ક્યાં ગઇ હતી આજે હું તને ખોળી ખોળીને થાક્યો ત્યારે પારવતી કહે, હૂંતો તમારી પાસેને પાસેજ હતી પણ હવે મને એની વાત કહો શીવે કહે આવી રીતે એના તો છ અવતાર થયા છે. ને હવે સાતમો અવતાર થવાનો છે. પારવતી કહે મને તેના સાતે અવતાર કહો, પછી શીવ સાત અવતાર કહી બતાવે છે.

દ્વાહરૈઃ—કહે ઇશ્વર સુણ પારવતીને, હું અવતારનો સાર; પ્રથમ વિપ્રને બ્રાહ્મણી ને બીજે હરણો હરણી અવતાર. ॥ ૯ ॥

ત્ર્યાપાદઃ—બીજે થયો અવતાર, ત્રીજે ચક્રે ચક્રવી જાણુવી મોર સુડો ને કપીલ, હવે ચારે માનવી ॥ ૧૦ ॥

દ્વાહરૈઃ—છરે અવતાર એમના વિજેગે ગયા, અને હવે સંજો. ગનું છે કામ; કહે ઇશ્વર સુણ પારવતીને, એમનું અમર રહેશે જોને નામ. ॥ ૧૧ ॥

એવી રીતે સદાશીવ પારવતીને અવતાર ગણાવીને કહે છે. હવે ચાલો આપણે આરાધન ઉપર જઇએ. ત્યારે પારવતી કહે છે કે, મહારાજ આ તમે તો એનાં છ અવતારનાં નામ કહી બતાવ્યાં પણ તેના અવતાર શી રીતે થયા તે વગી તમે કહોછો કે એમના છ અવતાર વિયોગે ગયાછે તે સાથી વિયોગે ગયા. હશે તે વાત બધી કહી બતાવો; નહીતો પછી સંતાપ જઇશ, શીવે કહે તું સંતાપ જઇશ નહીં, એક વખત સંતાપ ને તો આખા વનમાં ધુણી મૂઓ, ને પાછો ક્યાં ધુણતો ફરે, માટે તને તેડી લાવ્યાહું તેટલા માટે તું કહીશ તેટલું કરીશ, એમ કહી

શીવ સાથે અવતારની વાત કહી બતાવે છે, ને પારવતી સાંભળે છે શીવકહે એ પ્રથમ બ્રહ્મણ થયો, ને શરમા જોશીની દીકરી સાથે સગાઇ કરી ને બ્યારે તે બ્રહ્મણ સાત વરસનો થયો, એટલે કાશીએ બચુવા મોકલે. ત્યાં બાણી મહા વિદ્વાન થઇ દ્રવ્ય ક્રમાઇ પાછો પોતાના ઘર બાણી આવવાને ત્યાંથી નીકળ્યો આવતાં આવતાં તેના સસરાના ગામ ઉપર આવ્યો ત્યાં તેની સગાઇ કરેલી કન્યા છે તે ગામથી અર્ધ ગાઉ વગડામાં વડના વૃક્ષ નીચે બાણાં થાપે છે ને પોતાને પીવા સારું તું બડીમાં પાણી ભરી લાવી છે ને પીતાં પીતાં પાશેર પાણી તુંબડીમાં બાકી રહ્યું છે એટલામાં પેલો બ્રહ્મણ ત્યાં આવી ગોવાળીઆને પુછેછે, કે અહીં ક્યાય પાણી મળશે? ત્યારે ગોવાળીઆએ કહ્યું કે અહીંથી અર્ધ ગાઉ ઉપર ગામ છે ત્યાં તમને પાણી મળશે. નહિ તો પેલા વૃક્ષ નીચે શરમા જોશીની દીકરી બાણાં થાપે છે, તે પીવાનું પાણી લાવી હોય ને તેની પાસે પીતાં બાકી રહ્યું હોય તો જુવો. બ્રહ્મણ તે સાંભળી મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો કે એતો મારો સસરો થાય છે, ને તે પણ મારી સ્ત્રી હશે તેથી જો હું તેને ઓળખાણ આપીશ તો શરમાજી ને પછી મારી સાથે વાતચીત કરશે નહી, માટે અજણો થઇ પાણી માગુ એમ ધારી પોતે તે સ્ત્રીની પાસે આવી ઉભો. તે સ્ત્રીનું રૂપ જોઇને મહા મોહિત થયો, ને સ્ત્રી પણ તેનું રૂપ જોઇ મોહિત થઇ. પછી બ્રહ્મણે તેને કહ્યું કે હે સ્ત્રી જો તારી પાસે પાણી હોય તો મને પા, ત્યારે સ્ત્રી કહે કે મહારાજ પાણી હતું પણ મેં પીધું તેથી થોડું રહ્યું છે અને મને પણ તરસ લાગી છે, ને તમને તેથી તમેજ પીઓ એમ અરસપરસ વાત કરતાં તે બંનેનાં મન મોહિત થઇ ગયાં છે, ને કાંઇથી એ પાણી પીવાનું નથી ને બંને જણ એકએકના ગળામાં હાથ નાંખી એક વૃક્ષની નીચે બેઠાં એટલામાં પાણી પીધા વીના બંનેના પ્રાણ નીકળી ગયા એવામાં હીરા-સેન નામનો રાજા પોતાના મનોરંજન નામના પ્રધાનને લઇ મુગ્યા

રમવા નીકળ્યો છે તેમને પાણીની તરફ લાગી છે તે જળ ખોળતા ખોળતા તે જ વડના વૃક્ષ નીચે આવ્યા ને પેલાં બંને જથ્થેને ત્યાં અરસપરસ ગળામાં હાથ નાંખી રાજાએ બેઠેલાં જોષ પ્રધાનને કહ્યું કે હે પ્રધાન આ બંને જથ્થે કેવાં નીર્લજ છે કે આપણી જરા પણ શરમ રાખતાં નથી પ્રધાને કહ્યું કે મહારાજ શરમ તે જીવતાને કે મરેલાને એતો બંને મરી ગયાં છે. તે સાંભળી રાજા પ્રધાનને કહે કે તું મહા ચતુર છે તો મને કહે કે એમના પ્રાણ શી રીતે ગયા હશે.

દાહુરો—સાંભળ મારા મનરંજનરે, વળી તું છે ચતુર સુગણ્યઃ અહીંયાં પડ્યાં બે માનવીરે, એમના કેવી રીતે ગયા પ્રાણ. ૧૦

ત્યારે પ્રધાને તેઓના પાસે પાણીની તુંબડી પડેલી જોષ તે ઉપરથી અટકળ બાંધી રાખતે કહે છે.

દાહુરો—નીર થોડાં ને રાજા હેત ધણાં ને વળી પ્રીતોનાં વાઝાં જોતે બાણ્ય; તું પીરે તું પી કરતારે રાજા બેઠિના ઉડી ગયા પ્રાણ. ૧૩

હે રાજા પાણી વગર એમના જીવ ગયાછે રાજા તે સાંભળી ધણેા ખુશી થઇ પ્રધાનને સાબાશી આપી અને બંને ગામ ભણી આલ્યા પછી એવે સમે મહોદેવ અને પારવતી ત્યાં આવી ચડ્યાં એવી વાત મહોદેવ પારવતીને કહે છે એટલામાં પારવતી બોલ્યાં કે મહારાજ આપણે ક્યારે ગયાં છતાં ? મને તો કાંઈ ખબર નથી. મહોદેવ કહે તને શી ખબર હોય, તારા તો કેટલાક અવતાર તો થઇ ગયા છે ને ન માનતી હોય તો જો આ મારી કાટમાં રૂંડમાળા છે એમાં જોટલાં મસ્તક છે એટલા તારા અવતાર થયા. પારવતી કહે ઠીક, પણ શું થયું ? મહોદેવ કહે તે દહાડે પણ તેં તેમને જોષ એવી હઠ કરી કે મહારાજ આને તમે સંજીવન કરો. ત્યારે મેં તને કહ્યું કે તું સંજીવન કરાવે છે પણ તે જ આપણને પાછા નડશે ત્યારે તેં કહ્યું કે મહારાજ

જેને આપણે ગુણ્ય કરીયે તે માણસ આપણે. અવગુણ્ય કરે નહીં માટે સજીવન કરો. પછી મેં જટામાંથી ચંદ્ર હતો તેમાંથી અમૃતનું બુંદ લઈ છાંટયું એટલે સજીવન થયાં, ને જે તુખડી ખાલી હતી તે અખંડ જળથી ભરાઈ ગઈ એટલે આપણે અલોપ થઈ ગયાં પછી તે બંને જણ એક એક પ્યાલો પાણી પીધું. પછી ઘણી માયા થઈ એટલે તેમને વિષય થયો તેથી બ્રાહ્મણે તે સ્ત્રીને કહ્યું કે જો આપણે અહીં જંગલમાં રહીએ અને અંધારૂં થાય તો જનાવર આવી મારી નાંખે, માટે કંઈ એકે જઈએ એમ ધારી ગામની બાગોળે શીવનું દેહેરું હતું તેમાં બંને પેઠાં ત્યાં પુજારી પુજા કરી સાંજરે ઘેર ગયો એટલે દેહેરામાં કાઠની વસ્તી રહી નહીં, પણ દેરું સાંકડુંને વચ્ચે મારી મુર્તિ તેથી તેઓને બેસવાની પણ પુરી જગ્યા નહોતી તો સુઈ શી રીતે રહે પછી શીવલીંગ વચ્ચે હતું તે કામીએ અંધ થઈ ઉખેડી નાંખવા ધાર્યું.

છપ્પે.—કામીને નવ રહે જ્ઞાન, કે હું પાપ કરું છું; કામીને નવ રહે જ્ઞાન, જે હું વણ્ય મોતે મરું છું; કામીનું સરે જો કામ, તો પાપને પુન્યજ સુજો; કામીને વાપે કામ તો, દીવસની રાતજ સુજો. તેમ કામી કામે અંધ થઈ, ન મુકે ધરની કે પારકી, મેતી કહે કામને વશ થયો પછી ન જીવે માત્ર બેન ન બાળકી. ॥ ૧૪ ॥

તેવીજ રીતે બ્રાહ્મણે કામને વશ થઈ શિવલીંગને હાથેવતી ઉખેડી ફેંકી દીધું પછી શીવે પારવતીને કહ્યું જો તું કહેતી હતી કે તે આપણને નહીં નડે પણ નડ્યા ખરા, અને એમણે તો મારી મુર્તિ ઉખેડી ફેંકી દીધી, ત્યારે પારવતીને રીસ ચડી તેથી કહે કે તમે તમારૂં રૂપ બદલી ધમકાવો પછી મહાદેવે જોગીનો વેશ લીધો ને ઝોળી ઝડો લઈ દેહેરામાં આવી તેઓને વિષયની તૈયારી હતી તેવામાં જઈ કહે છે કે અરે હરામખોરો તમે દેરામાંથી નીકળો નહીં તો ત્રાપ દબાવે તે સાંભળી

પેલા કહે છે કે અત્મા લંગોટા તારે બહી શું બાકે છે? તારે સાર આ જગ્યા બાંધીને સજ કરી રાખી હશે. એવી રીતે કામમાં બાંધણાં થઈ બંને જણાં શીવને મારવા મંડ્યાં એટલે શીવને મહા ક્રોધ ચડ્યો અને શ્રાપ દીધો કે તમારા સાત અવતાર વીયોગે જન્મે અને વીયોગની વાત સાંભળતાંજ બંને જણાં ગાંડાતુર જેવાં થઈ ગયાં, તે ત્યાંથી નાકાં તે વનમાં ગયાં ને જતાં નદી તીરે એક ગામ આવ્યું એટલે બંને જણુ નદી તીરે બેઠાં ને કહે છે કે હવે આપણે કાશીએ જઈ કરવત મુકાવીએ તો આપણો શ્રાપ નીવારણુ થાય એવો વીચાર કરે છે એટલે પ્રભાતનો પહોર થયો પછી પેલી સ્ત્રી કહે છે કે મહારાજ તમે ગામમાં જઈ કંઈ લાવો તો ખાઈએ, પછી બ્રાહ્મણુ ધર્યો ધર્યો ગામમાં ગયો ને સ્ત્રી નદીને તીરે બેઠી છે તેવામાં ત્યાં તે જ ગામનો રાજા તેમને વૃક્ષ નીચે મુલેલાં હતાં તેજ હીરાસેન ને તેમનો પ્રધાન મનરંજન બંને જણુ શીકાર રમવા નીકળ્યા છે તેવામાં પેલી સ્ત્રીને નદીને તીરે જોઈ અને તેને દેખી રાજા ધણો મોહીત થઈ ગયો અને પાસે જઈ સ્ત્રીને કહે છે કે તમે અમારા રાજ્ય દરબારને યોગ્ય છો તમે મારે ઘેર ચાલો જો તમે આવશો તો સાર નહી, તો જોર જીલમથી પકડી જઈશ. સ્ત્રીએ વીચાર કર્યો કે જો હું નહીં જઈ તો જોરાવરથી લઈ જશે, તો મારી મેળેજ જઈતી. પછી રાજાને કહે મહારાજ મારે છ માસનું વરત છે. માટે છ માસ પછી તમને વરીશ. રાજાએ કહ્યું સાર પછી રાજા પોતે રાણીને લઈ નોખા મહેલમાં રાખીને પોતે શીકાર રમવા ગયા એટલે પેલો બ્રાહ્મણુ સીધું લઈ નદીએ આવી જીવે તો સ્ત્રીને ક્રીડી નહી તેથી શોકવાન થઈ ત્યાં ઘોડાનાં તથા માણસનાં પગલાં જોઈ તે પગલે રાજદરબારમાં ગયો તો તે રાણી પોતે ઝડપમાં બેઠી છે તે જોઈ બ્રાહ્મણુ સ્ત્રીને કહે છે.

દોહરો:-શેણુ વશ્યાં દલ કુંગરેને, વળી અમે નદીઓને તીર હવે રે મળવું કંઈ થયું ભુંડી પાઉમે-પડ્યો જંજીર. ૧૫

તે સાંભળી સ્ત્રી બહુ આદરથી કહે છે.

દાહુરો:-પ્રીતમ પ્રીત લગાડીને, યો વાલા દુર દેશે મત જવ, રહેા અમારા નગરમાં, વળી અમે આપીએ તે તમે આવ. ૧૬

હે પ્રાણનાથ તમે મને મુકી હવે કંઈ જશો નહીં હું તમને સીધું પોહોંઆડીશ. તે તમે ખાઈ મહાદેવની પુજા કરજો. પછી રહેતાં રહેતાં લાગ આવેથી આપણે નાસી જઈશું એમ કહી પ્રાણજીને ત્યાં રાખ્યો છે હવે પ્રાણજી ત્યાં શીવની પુજા કરે છે તે તેના મેળાપને સાર રોજ આશીરવાદને બદલે મેહેલ નીચે જાય છે એક દીવસ રાત્રીએ પ્રાણજી ને જોઈ રાણીને પુછ્યું કે પેલો પ્રાણજી કેમ ફેરા ખાય છે, ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું કે મહારાજ તે આપણે અહીંથી સીધું લઈ જાય છે માટે આશીરવાદ દેવા આવે છે પછી રાત્રી એક દીવસ વાઘના શીકારે જતાં રાણી કહેતો ગયો કે જો મને આજ વાર લાગે તે હું મોડો આવું તો મારા પછાડી આપણી સ્વારી મોકલજો એમ કહી રાત્રી શીકારે ગયો ને વાઘના શીકારે ચઢ્યો તેથી રાત પડી ગઈ એટલે રાણીએ તમામ સ્વારોને હુકમ કર્યો કે રાત્રી હજી સુધી આવ્યા નથી માટે તમે સૌ રાજના સામા જાઓ તે સાંભળી તમામ સીપાઈ પોતે ઘોડેસ્વાર થઈ રાજના સામા ગયા ને ગામમાં કોઈ સીપાઈ ન રહ્યા પેલો પ્રાણજી આવ્યો એટલે રાણીએ સાન કરીને કહ્યું કે પેલો અશીશી સ્વાર ઘોડે સામાન માંડીને ઉઘી ગયો છે લઈને અહીં આવે એટલે આપણે જતાં રહીએ આજ કોઈ દરબારમાં નથી પછી પેલો પ્રાણજી ઘોડો લેઈને આવે છે એટલામાં તે દિશાએ જવાતો થયો તેથી પોતે પેલા રાત્રીને કહ્યું કે જાણ આ પેલો અશીશી અશીજીના જીસામાં પોતે પોતાનો ઘોડો ઝોળખ્યો નહીં. તેથી ત્યાં અંધારામાં ઘોડો ઝાલી ઉભો રહ્યો છે એટલામાં તે રાણી ઉતરી નીચે આવીને તે ઘોડાની પાસે જઈ પોતાના પ્રાણજીને બદલે અંધારામાં રાત્રીને

લાઇ આલી નીકળી તે રાતની રાતમાં પોતે વીજા માહિ ગઇ ત્યાં પર-
 ભાતનો પહોર થયો ને જુવે છે તો રાવત દીઠો પોતે વીચાર કરવા
 લાગી કે હવે પેલો બ્રાહ્મણ ક્યાં જશે પણ એને મેં કાશીએ જવાનો
 વાયદો કર્યો છે માટે ત્યાં જશે ખરો પણ આને સમજવું તો કામ
 થાય એમ ધારી પેલા રાવતને કહે છે કે તમે આવ્યા તો ઠીક થયું હવે
 આપણે શાખ કરીશું. એવું સાંભળી રાવત મનમાં ખુશી થયો કે,
 આવી સ્ત્રી મળી અને પછી રાવતને સ્ત્રીએ કહ્યું કે આપણે જુખ્યાં
 છીએ માટે તમે ગામમાં જઇ સીધું લાવો. એટલે આપણે રસોઇ ક-
 રીએ એમ કહી રાવતને ગામમાં સીધું લેવા મોકલ્યા પછી તે સ્ત્રી તે
 રાવતને મુકી પોતે ઘોડો લેઇ આવતી થઇ ને પેલો બ્રાહ્મણ પણ
 દીશાએ જઇ આવીને જુવે છે તો ત્યાં રાવત ઘોડો કે, રાણી એમનું
 કાંઇએ દીકું નહી પછી પોતે વીચાર કર્યો કે રાવતને કાંઇ પત કરે
 એમ નથી, જો રાજાને મુક્યો તો રાવતનો શો આશ્ચર્ય છે તેથી
 તેને પણ મુકી દેશે ને મેં વાયદો કાશીનો કર્યો છે માટે તે કાશીએ
 આવશે માટે ચાલ હુંએ પણ કાશીએ જઈ એમ ધારી તે કાશીએ
 ગયો ને ત્યાં જઇ કરવતવાળાને કહ્યું કે જાઇ મને સવાશીવે શ્રાપ
 દીધો છે કે તારા સાત અવતાર વિયોગે જન્મે, માટે દેહ મુકીને શ્રાપ
 નીવારણ કરવો છે. કરવત વાળા કહે કે જાઇ સદાશીવનો શ્રાપ છે
 માટે સાત અવતાર તો મીથ્યા નહી થાય પણ એક અવતારનું ફળ
 તું દેહ મુકે છે તેથી મળશે એમ કહી તેને કરવત મુક્યું, એટલામાં
 પછવાડેથી સ્ત્રી આવીને ત્યાં આગળ પોતાના ધણીની ખખર પુછી
 ત્યારે તે કરવતવાળાએ બધી હકીકત કહી બતાવી. એટલે તેણે પણ
 તેની પાસેનો ઘોડો તથા બીજો સામાન જે હતો તે બધો પુન્ય કરી
 દઇ કરવત મુકાવ્યું પછી તેઓ ત્રીજો અવતાર ચક્રવર્તી ચક્રવી થયાં ને
 એક ઝાડની ઘટામાં બેઠાં છે એવામાં દેવ બળતો આવ્યો ત્યાં ઝાડનાં

પાંદડાં બળાને ભોંય પડવા માંડ્યાં તે પોતે પોતાના સોબતીને કહે છે.

દોહરો—પત્ર વણુટ્યાં ડાળથીને, વળી તે કહે સુણો વનરાય;
અખ કે પીછેરે કબરે મીલજો: ને દુર દુર પડગેરે જાય ૧૭

હે ભાઈ હવે આપણે છુટાં પડ્યાં તે ક્યારે મળીશું ત્યારે
વૃક્ષ કહે છે કે આપણે તો ભમીશું ક્યાંથી કારણકે આપણો ઉપાય
કાંઈ ચાલે એવું નથી કે અહીંથી બચીને જમ્યે પણ આપણા ઉપર
આ પક્ષીઓ બેઠાં છે તેમને કહીએ કે કાંઈ કરતાં ઉડી જાય તો બચે.

દોહરો—દવ બળતું જોઈનેરે, કહે તરવર વનરાય, અમે તે
બળીએ પાંખ વનારે, લુડા પંખીયું ઉડી કયું ન જાય. ૧૮

હે પંખાં તમે પાંખવાળા ચઢને કેમ ઉડતાં નથી અમારે પાંખો
નથી માટે બળીએ છીએ તે સાંભળી પેલા પંખી તે વૃક્ષને કહે છે

દોહરો—ફળ ખાધાંને પાન બગાડીઆંને વળી ઘેરી તમારીરે
ડાળ; તમે બળોને અમે ઉડીએ, તે વળી જીવીએ કેટલા કાળ. ૬૧

હે તરવર બેગાં બેઠાં ને તમારી મહોબત કરી એટલે તમે બળો
ને અમે જીવીએ તે અમારાં લક્ષણ નહીં, ભાઈ અમે તો આવી તરેહ-
ની મીત્રાઈ કરી છીએ.

દોહરો—હળદીતો જરદી તજોને, વળી ચુનો તે તજોરે સફેત
દોનુરે મીલે કંકુ ભયાને, બલીહારી ઉનકારે હેત. ૨૦

હે ભાઈ જેગ હળદર પોતાનામાંથી પીળાશ્વ કહેતાં જરદી તે
મુકી દે છે ને ચુનો પોતાનામાંથી સફેતાઈ મુકી દે છે. ને એ બે
એકઠા મળીને કંકુ જેવો રાતો-પદાર્થ બને છે ભાઈ તેના હેતને ધન્ય
છે વળી જેમકે દુધને પાણીની મીત્રાઈ થાય છે ત્યારે દુધ પાણીને
પોતાના ભેગુ બળેલું જોઈ પોતે તેને પણ પોતાના જેવું દુધ કરી દે
છે પણ જુદું નથી પડતું. તેનો દાખલો એ કે જે કાંઈ માણસ
દુધ લેઈ પોતે પાણીને બાળવા તાવડામાં નાંખી તો તે તાપ કરીને

ઉઠાજે છે એટલે દુધમાં પાણીનો ભાગ હતો તે બળવા માંડે છે એટલે દુધ વીચાર કરે છે કે મારો સોખતી જે પાણી તે બળે છે તો મારે જીવીને શું કરવું છે એમ જાણી પોતે પણ ઉભરો ચડી દેવતામાં પડવા જાય છે એટલે ઉઠાળનાર માણસ ઉભરો જોઈ તેમાં પાછું પાણી છાટે છે એટલે દુધ ઉભરાતું રહી જાય છે, તેનું કાળજી એજ કે દુધે જાણ્યું કે મારો સોખતી જે પાણી તે પાછો મારા બેગો આવ્યો એવી રીતે તેઓ અરસપરસ પ્રીત રાખે છે માટે અમે પણ એવી પ્રીત રાખનારાં છાએ તે કેમ ઉડી જઈએ એમ કહી પોતે પણ બંને જણુ તે દેવમાં બળી મુઝ્યાં પછી એથો અવતાર સુડા સુડીનો થયો ને તેમની મા તેમને માળામાં મુકી ચારો લેવા ગઈ એટલામાં વાસુકીનાગ આવી તેમને ગળી ગયો તેથી મરણ પામ્યાં.

ચોપાઠ—આગ્યો વાસુકીનાગ, પંખીને ગળી ગયો; મોર મોરડીનો વીયોગ, છઠે કપીલજ થયો. ૨૧

દોહરો—છરે અવતાર એમના વીયોગે ગયાને, હવે સંજોગ-નોરે અવતાર; કહે ધંધર સુણ પારવતીરે, અમર નામ કર્યાં કીરતાર.

એથો અવતાર સુડાસુડીનો થયો, ને પાંચમો અવતાર મોરને મોરડીનો થયો છઠો અવતાર એમનો વાંદરા વાંદરીનો થયો. ત્યાર પછી સાતમે અવતાર એમને સંજોગ થશે ને પરમેશ્વરની કૃપાથી તેમનાં નામ અખંડ રહેશે. એમ કહી પારવતીને શીવે છ અવતારની વાત સંભળાવી એ વાત સંભળી પારવતી મનને વીશે ઘણાંક ખુશી થયાં ને શીવને વીનતી કરી કે મહારાજ હવે તમે એમને સુખ સંજોગ કરો, ત્યારે મહાદેવ કહે છે તું ધીરજ રાખ.

દોહરો—ધીરે ધીરા રાવતાને, વળી ધારે સખકુચ હોય, માળી સીંચે સો ગણા, પણ રત આવે કળ હોય. ૨૩

હે પારવતી ઉતાવળથી કાંઈ કામ થતું નથી પણ ધીરજથી થાય કેમકે માળી પોતે વચર રતે ફળ વાવે ને તે વૃક્ષને ઘણું ઘણું પાણી પાપ પણ રત આવે ત્યારે જ ફળ થાય છે માટે જ્યારે એમને મનુષાદેહ આવશે એટલે એમનો સંજોગ થશે ત્યારે પારવતી કહે મહારાજ એમને મનુષાદેહ આપો હવે એટલું માફ કહ્યું માનો પારવતીનું કહ્યું માર્નને શીવ પછી કહે છે આ વખત અમરત ચો-ધડીયું છે, ને જો આ દેવતાઈ વાવમાં જો જશુ લાડ પડશે તો તેમને મનુષ દેહ મળશે. એમ કહી શીવ પેલાં જનાવરને કહે છે.

હાહુરો—ઉંચા તારા ટગમગેને, વળી નીચેરી મહાજળ વાવ; એમાં પડે દો જનાવરાં તો, વળી સરજો નરને નાર. ૨૪

ચોપાઈ—સરજો નરને નાર, વળી ઇશ્વર તો એમ કહે, એ નાળીએરી વાવ અવતારતો અમર રહે. ૩૫ આપ્યું સીંદાસન કાપ, રાજ દીધુ ચક્રવે; અનેક જુગ વહી જાય, અવતારતો અમર રહે. ૨૬

એવી રીતે શીવે કહીને પારવતીને લઈ ત્યાંથી નીકળ્યા. હવે શીવે કહેલું પેલી વાંદરીએ સાંભળ્યું, ને વાંદરાના સાંભળવામાં નહીં આવ્યું તેથી વાંદરી વાંદરાને કહે છે.

હાહુરો—સાંભળ લુંડા વાંદરાને, તારૂં દૈયું રાખ નીરધાર; પડીઓ અમરત વાવમાંતો વળી આવે મનુષ્ય અવતાર. ૨૭

હે વાંદરા આપણને શીવે કહ્યું માટે પડીએ તો મનુષ થઈએ ત્યારે વાંદરો કહે છે.

હાહુરો—દેહી પોતાની ખાળા કરીને, ખાવો ચોળે જોતે રાખ; વાંદરી ખજાણો ઇશ્વરારે, એવા લંજોટા ફરે જોતે લાખ. ૨૮

હે આ એમને ઇશ્વર કેમ કહેવાય એ વાતો રાખ ચોળે જટા વધારી લંજોટી વાળા ધણ્યુએ ખાવા રખડે છે. માટે હું તો નહીં પડું જો એનાતું કહ્યું કરીએ તો જીવ જોષ્ટને ખેશીએ પછી વાંદરીએ

ધણું કહી સમજાવ્યો પણ વાંદરાએ માન્યું નહીં એટલે છેવટ પોતે તે વાવમાં શ્રીરામ કહી પડતું મુક્યું પડતાં જ સોળ વરસની ઇંદ્રના ધરના જેવી અપ્પરા થઇ રહી તેમાં પોતે નગ્ન સ્ત્રીરે ઉભી છે. પછી વાંદરો સ્ત્રી જોઇ મહા મોહીત થઇ ગયો ને પોતે તેની પાછળ વાવમાં પડવા માંડ્યું એટલે સ્ત્રી બોલી.

દોહરો—સુણ ભુંડા વાંદરાને, વળી હવે માં ભરતોરે કાળ;
અમરત ચોધડીયું વહી ગયું ને હવે સામે ઉગતો કાળ. ૨૬

હે ભુંડા વાંદરા હવે તું પડીશ તો મરી જઇશ કારણ કે એ પણ ગઇ જો તું મારી સાથે પડ્યો હોત તો તારૂં કામ થાત એવું સાંભળી વાંદરો મનમાં પરતાઇ શોક કરવા લાગ્યો ને સ્ત્રીને કહે છે.

દોહરો—અમે તે વન દેરાં વાંદરાને, અમે ફરીએ તે જોને
ઝગાઝગ: તુંરે વાંદરની સુંદરીરે, તુને લેઇ જશે કોઇ ભુપાળ. ૨૦

હે ભુંડા ત્યારે હવે મારા શા હાલ થશે ને તને આવી રૂપવંતી જોઇ કોઇ રાજા લેઇ જશે ને મારે તો ડાળે ડાળે ભટકવું પડશે. ત્યારે સ્ત્રી બોલી કે ભુંડા શીદને ચીંતા કરે છે તને મુકી હું કંઈ જવાની નથી ને તું પહેલેથી તક ચુક્યો ને હવે વીમાસે શું વળે માટે તું વનમાં જઇને વનફળ લઈ આવે તો આપણે ખાઇએ. પછી વાંદરો વનમાં વનફળ લેવા ગયો. એવામાં હીરાસેન નામે રાજા મનરંજન પ્રધાન ને એક ધાંયજો ત્રણે જણ શીકાર રમી પાછા ઘેર જતા હતા તેઓ વાવ ઉપર આવ્યા અને વાવની પાસે એક વૃક્ષ હતું ત્યાં જઈ બેઠા ને રૂપાની ઝારી ધાંયજને આપી કહ્યું કે વાવમાં જઈ પાણી ભરી લાવ. પછી ધાંયજને ઝારી લઇ ગયો. વાવમાં બે ને ત્રણ પગથીઆ ઉતર્યો એટલે પેલી સ્ત્રીએ તેનો અવાજ સાંભળ્યો કે કોઇ પુરુષ આવે છે ને હું તો નમ છું. તેથી પોતે માંહીથી ધાંટો પાડી

કહ્યું કે ખખરદાર કોણ આવે છે ? જ્યાં ધાંચળએ એકાએક ઓચિંતો વાવ્યમાંથી ભયંકર અવાજ સાંભળ્યો એટલે બીન્યો ને હાથમાંથી ઝારી પડી ગઇ.

સોહલો:-ખડખડ ઝારી હાથથી પડી, ઉડી ગઇ માથેથી પાવડી; જોડો વીસાર્યો તે ત્યાં રહ્યો, યુગ પાડી રાજ આમળ ગયો.

ધાંચળે થર થર ધુન્નતો ઉઘાડે માથે નાઠો નાઠો રાજ પાસે આવ્યો રાજએ પુછ્યું પાણી લાવ્યો ? ધાંચળે કહે મહારાજ અત્યંત તમારૂં પાણી હતું કંઈ મારા ઝોકરાના નશીબે માંહીથી જીવતો આવ્યો છું. હું માંહી ઉતર્યો ને એકાએક મોટો ભયંકર અવાજ થયો, તે સાંભળીને બીન્યો ને ઝારી હાથમાંથી વાવમાં પડી ગઈ. ને પાવડી પણ માથેથી પડી ગઈ. ને મારા જોડા મુકીને નાઠો છું તે હજુ સમોએ વળ્યો નથી તે સાંભળી રાજ હાલ તરવાર લેઈ વાવ ઉપર આવ્યો, ને વાવમાં જ્યાં એક પગથીયું ને બીજો પગથીયે ઉતર્યો કે માંહીથી ગણગણાટ કરતો અવાજ થયો તે સાંભળી ત્યાં રાજ ખમચાઇને ઉભા રહ્યા, પછી સ્ત્રી માંહીથી બોલી કે કોણ આવે છે ? હું નમું છું. રાજએ કહ્યું કે ડાકણ છે કે ચુડેલ છે. ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું કે દુખતી મારી સ્ત્રી છું ને તમે છો તેથી તમને ના કહું છું. પછી રાજએ પોતાને ખમે દોશાલો હતો ને વાવમાં નાંખ્યો. એટલે સ્ત્રી તે લેઈ પહેરી ઉભી રહી પછી તે રાજ ધીરે ધીરે હિમત ચલાવી વાવમાં ઉતર્યો ને જુએ છે તો મહા રૂપવંતી ઇંદ્રતી અખરો જેવી ને સુરજના જેવું તેજ મારતું મુખાવીંદ એવી સ્ત્રી દીડી તેનેજોઈ રાજ અંનન થયો પછી રાજએ સ્ત્રીને કહ્યું કે તું આવી જગોમાં કેમ રહે છે તું મારી સાથે ચાલ હું રાજ છું તને જે જોઇશે તે મળશે. ને તું મહા સુખ ભોગવીશ પછી સ્ત્રી કહે કે મહારાજ હતો કુંવારી છું રાજ કહે હું તારી સાથે લગ્ન કરીશ ત્યારે સ્ત્રીએ કહ્યું તમે

મને વચન આપો કે હું કહું તે કરવું પછી રાજ્યએ તેને વચન આપ્યું પછી સ્ત્રીએ કહ્યું એક તો મારી સાથે વાંદરો છે તે મારા જીવનપ્રાણ છે તેને સાથે રાખવો ને ખીજું કે હું તમારી સાથે છ માસ પછી લગ્ન કરીશ રાજ્યએ કહ્યું કે એમ કરજો પછી રાજ્યએ પોતે વાવમાંથી બહાર આવી ધાંચળને કહ્યું કે તું ગામમાં જઈ એક રથ ને પાંચ સાત સિપાઈ લેઈ આવ. પછી ધાંચળે રાજ્યના કહેવા પ્રમાણે ગામમાં જઈ લેઈ આવ્યો એટલે રાજ્ય સ્ત્રીને કહે છે આ રથ મંગાવ્યો છે તેમાં બેસો હવે પેલો વાંદરો વતનમાં ગયો છે તે નથી આવ્યો માટે સ્ત્રી વાર કરે છે કે જો તે આવે તો હું તેને સાથે તેડી જઈ ને રાજ્ય ઉતાવળ કરે છે પછી સ્ત્રી હાથ જોડી વાવને અરજ કરે છે કે હવે હું તારાં દરશન ક્યારે કરીશ એમ કહી વાવને કહે છે.

દાહરો:-છેડા સંગી વાવડોને, વળી રહી ગઈ ઠામો ઠામ; તારાંદે જળ હવે નહી પીડેને, જો હોત અમારેરે ગામ. ડર છેડા સંગીના વાવડોને, વળી જુગતે બંધાવીરે જોય; સોને જડાવું તારાં પગથીઆંને, વળી નગર અમારેરે હોય. ડર હે વાવ માતા તું મારે નગર આવતી હોય તો તારાં પગથીઆં સોને જડાવું; પણ તું તો અહીં ને અહીં રહી જાય છે હવે તારું પાણી હું નહી પીડું એટલામાં રાજ્યએ હાંક મારી; પણ પેલો વાંદરો ન આવ્યો એટલે પોતે બહાર નીકળી રથમાં બેડી. સિપાઈઓએ પડદા નાંખી દીધા, ને રાજ્ય ઘોડે સ્વાર થઈ સ્ત્રીને લઈ પોતાના ગામ લાણી ચાલ્યા. એવામાં પેલો વાંદરો ફળ લઈને આવ્યો. ને વાવમાં જઈ જુવે છે તો સ્ત્રી દીડી નહી, એટલે શોડાતુર થઈ ફળ બળ ફેંકી દીધાં ને ફફડા મારી ઝાડની ટોચ ઉપર ચડી લાંબી સરને જુવે છે તો રથ જતો દીઠો તેથી બળ્યું કે મારી સ્ત્રી જાય છે પછી હેડે ઉતરી રીસ ચઢાવી પુંછડું ઉચું કરી હુકાહુક કરતો ને દાંત કચડતો થેકડો મારતો આવ્યો, ને જ્યાં રથ પાસે આવ્યો ને દોષ કરી

રથ ઉપર જાય છે એટલે સિપાઇએ તેને હાંકવા માંડ્યો તો વધારે સીસું કરી સિપાઇ ઉપર દાંત કચડતો સામો ધસવા લાગ્યો. એવામાં સ્ત્રીએ અવાજ સાંભળ્યો કે વાંદરો આવ્યો. એટલે રાજાને કહ્યું કે મહારાજ ભમારૂ વચન તે આવુંજ ? રાજાએ સિપાઇને વાર્યો કે તમે એને મારશો નહીં સીપાઇ કહે કે ક્યા સાથા રથ ઉપર ચેકતા હે એવામાં સ્ત્રીએ પડદો ઉઘાડી બહાર મોં કહાડી જોયું એટલે પેલો વાંદરો ચેકડો મારી રથમાં પેસી ગયો, ને રાણી પાસે જઈ બેડો, પછી રાજાને રાણી ગામમાં આવ્યાં. ત્યાં રાજાએ રાણીને એકઠંડા મેહેલમાં ઉતારો આપી તેમાં રાખી ને તેની હજુરમાં નોકર, ચાકર તથા દાસીઓ સોંપી રાણી પોતાના વાંદરાને સોનાની સાંકળે પોતાના પલંગે બાંધી રાખે છે રાજા કોઈ વખત રાણી પાસે જાય તો સામી ખુરશી નાંખીને બેસે પણ રાણીની પાસે જઈ બેસાય નહીં જો રાણીના થડમાં જવા જાય તો વાંદરો ડાળા કહાડી સામો દાંતઘચા કરી કરડવા જાય પણ રાજાને રાણી પાસે આવવા દે નહીં પછી રાજાએ વીચાર કર્યો કે આ વાંદરો રાણી પાસેથી જાય તો નીરાંતે વાત થાય નહીં તો એ આપણને જ પંપવા દેશે નહીં, એવું જાણી પોતાની માનીતી રાણી પાસે આવ્યા ને કહ્યું કે જો તમે આ સ્ત્રીની પાસેથી વાંદરો આપો કહાવો તો ફીક કેમકે મેં તો એને વચન આપ્યું છે તેથી મારાથી કહેવાય નહીં ને તમે તો બે વાતો સમજાવીને કહો ત્યારે માનીતી રાણી કહે એમાં તે શું જઈને એક ઘડીમાં કહાવું છું એમ કહી લુગડાં પહેરી તે રાણીને મહેલે ગઈ ત્યાં રાણીએ માનીતી રાણીને માન આપી પોતાના પાસે બેસારી પછી માનીતી રાણી કહે આ જનાવરને આપણા દરબારના પાંજરામાં મોકલો ત્યાં ઘણી જાતનાં જનાવર પળાય છે તે બેગો રહેશે તમે તેને પાસેને પાસે શું રાખી મુકો છો કોઈ જુએ તોયે કહે કે, રાણીને બીજાં કોઈ જનાવર ગમતાં નહિ હોય: તે આ વાંદરો પાળે છે એના વગર દરબારમાંથી મેના, પોપટ એવી

તરેહના જનનર લાનીને પાંજરામાં રાખોત્યારે રાણીએ કહ્યું કે એ તો મારો જીવન પ્રાણ છે એને એક ઘડી પણ મારાથી અળગો નહીં કરે ત્યારે માનીતીને રીસ ચઢી; ને લાંબા હાથ કરી કહ્યું કે જાણ તમારા ઢંગ કે વળી શું આવું કદરૂપુ જનાવર તે પાળતા હૅષ્ટ્યું. તેવું વાંદરાએ સાંભળ્યું તેથી રીસ ચઢાવી પેલી માનીતી રાણી ઉપર હાંગ મારીને તેનું નાક કરડી ખાધું એટલે માનીતી રાણી તો હોહીચુતી જીવ લઇને નાહી, ને રાજા પાસે આવીને કહ્યું કે, મારું નાક મધું રાજા મહા કોપાયમાન થયો કે કોક દોવસ આપણો પણ એ ઘાટ થશે માટે હવે તો એને નક્કી કાઢવોજ એવું નક્કીજ કર્યું એટલામાં એક મહારી રમત રમવા આવ્યો રાજાએ મહારીને કહ્યું કે તું રાણીને ખુબ ખુશી કર કે તને રાજી થઇ કંઇ વચન આપે તો વચન લેઇ તું રાણી પાસે જો વાંદરો છે તે માગી લે એમ કહી રાજાએ મહારીને પચાસ રૂપિયા આપ્યા તે વધ મહારીએ રાણીના મેહુલ સામે આવી રમત કરવા માંડી એટલે મહારી કહે કે આ વાંદરો છે તે મને આપો રાણીએ વીચોરું કે ના કહું તો વચન જાય તેથી વાંદરો આપ્યો ને કહ્યું કે આજથી છ મહીને આ વાંદરાને ખરાખર સ્ત્રીખરીને પેહેલ વેહેલો મારી પાસે આવજો હું તને કંઇ ઇનામ આપીશ હવે મહારી વાંદરા લઇને જાય છે જતાં જતાં વાંદરા રાણીને કહે છે.

ટાહુરો—ખાઓ પીઓ ધન વાવરોને, વળી કાપડ પહેરોને સાર; તમ માટે અમે વેચાત્યારે, ભુંડી મહારીને ઠરમાર.

હે સ્ત્રી તું હવે ખા પી ને મજા કર હું તો હવે જાઉં છું વાંદરાની આંખમાંથી આંસુ ચાહ્યાં જાય છે તે જોઇ સ્ત્રી કહે છે.

ટાહુરો—વચન ચુક્યો વાંદરાને, ભુંડા ખોલી લખવે તું તો વેણ; તુજા ઘટ સાલે મોરી પ્રીતડીને, વળી મુજા ઘટ સાલે તારાં નેણ.

હે વાંદરા તું ફાળ ચુક્યો ને હવે ખોલે શું ચલાવું તને મારી

પ્રીતડી સાથે છે ને મને તું રૂંધે છે ને તારાં નેણુ સાથે છે પછી મદારી વાંદરાને લઇ ઘેર ગયો જ મહીના ગયા એટલે રાત્રીએ પરણવાની તકનિયત કરી લગ્નના બે ત્રણ દીવસ આકરી રહ્યા છે એટલામાં પેલો મદારી આવ્યો રાત્રીએ પોતાના સોનેરી ચોકમાં રમવા બોલાવ્યો રાત્રી પણ પ્રધાનને સાથે લેઇ આવ્યો ને મદારીએ રમત ચાલતી કરી તેણે વાંદરાને ખુબ રમાડ્યો તેથી રાત્રી થઇ રાત્રી અને રાત્રીએ સ્ત્રીપાવ આપ્યો પછી મદારીએ વાંદરાને કહ્યું કે તું રાત્રીને સલામ કર એટલે વાંદરાએ રાત્રીને સલામ કરી ને રાત્રીને સલામ કરવાનું કહ્યું એટલે પુંક ફેરવી બેઠો તેથી મદારીને રીસ ચડી એટલે વાંદરાને પાંચ સાત લાકડી ઝાપટી દીધી તેથી વાંદરાની આંખમાંથી આંસુ આવ્યાં તે જોઇ રાત્રી કહે છે.

હાહરો:--સુણ સદસ્યથા વાંદરાને તુંતો બરી ન શક્યો ફાળ; તારે શરીરે પડે જોને લાકડી, તે તો મારે શરીરે ઉઠે ઝાળ;

હે વાંદરા તારાથી ફાળ ન બરાબ તેથી તને દુઃખ પડે છે ને તારાં આંસુ જોઇ મારા શરીરે ઝાળ ઉઠે છે પછી રાત્રીએ પોતાનો નવ-લાખનો હાર હતો તે તોડી નાખ્યો એટલે મદારી વાંદરાને મારનો છુટો મુકી મોતી વીણવા લાગ્યો વાંદરા કુટો થયો એટલે વીચાર્યું કે રાંડ પોતે સુખ બોજવે છે ને મને માર ખવરાવે છે માટે લાવ લાગ આવ્યો છે તેથી કુદી રાંડનું ડોક મરડી નાખુ એમ ધારીને થેંઢા માર્યો ને એક ધાણુ ઝાડ્યું પણ ધાણુ તુડી પડ્યું એટલે તે નીચે પડ્યો ને તરતજ પ્રાણ નીકળી ગયો તે જોઇ રાત્રીએ મદારીને કહ્યું.

ચોપાઇ:--તોફારે નવસર હાર, ભુંડા મોતી વીણવા રહ્યો; હમણાં હતો કરચાંદ મદારી વાદર ક્યાં ગયો.

મદારી વાંદરા સામુ જુવે છે તે મરી ગયેલો દીઠો પછી રાત્રી વાંદરાને મરી ગયેલો જોઇ વિચાર કરે છે.

દાહરો:—હું હમયા કર પાંખડીને, હવે જીવીને શું કરીશ;
જેશુ બંધાણી મારી પ્રીતડીને, હું તો તેના ભેગી મરીશ.

રાણીએ ધારયું કે મારો જે જન્મ ધણી તે મરી ગયો તો હવે તેની પાછળ મરવું એમ કહી પડ્યા જ્ય છે એટલે રાજા તેને ઝાલવા હિંચા પછી તેની સાથે પ્રધાન પણ હિંચો. રાણી પડી એટલે રાજા પડ્યા ને પ્રધાન રાજાને ઝાલવા ગયો તે પણ પડ્યો એવો રાજા પડ્યા ને પ્રધાન રાજાને ઝાલવા ગયો તે પણ પડ્યો એવો બનાવ જોઈ મદારી ગભરાયો કે હવે મારી શી વલે થશે માટે હું પણ એકદમ અહીંથી જાઉં એવી રીતે ત્યાં આગળ પાંચે મરી ગયાં.

હવે વાંદરો મરીને રાજા શાલીવાહનને પેટે અવતર્યો તેનું નામ સદેવંત પાડ્યું ને રાણી તે જ ગામના નગરશેઠ પદમશાને ઘેર અવતરી તેનું નામ સાવળીંગા પાડ્યું અને જે હીરાસેન રાજા હતો તેનું મન તો પરણવામાં અને પરણવામાં રહી ગયું તેથી તે પારા નગરમાં માણેકચંદ શેઠને ઘેર અવતર્યો તેનું નામ રૂપાશા પાડ્યું ને પ્રધાન જે મનરંજણે ચતુર હતો તે લાલાખારોટ થયો ને જે મદારી હતો તે રાણીનું રૂપ જોઈ મોહીત થઈ ગયો હતો તે રાંડીરાંડને ઘેર તેને પેટે છોકરો થઈને અવતર્યો પણ રાંડીરાંડની ફજેતી થાય તે માટે તે છોકરાને જઈ વગડામાં મુકી આવી તે બાવા ધુંધળીમલની નજરે પડ્યો. એટલે પોતે પોતાના મઠ (આશ્રમ) માં લાવી મોટા કર્યો તેનું નામ ગોરખો પાડ્યું હવે સદેવંત જ્યાં બાર વરસનો થયો એટલે તેનું રૂપ અને જોબન કામરૂપ જેવું થઈ રહ્યું પોતે રોજ સાંજ પડે કે પોતાના દેવંત ઉપર જવાહીરનું રત્ન જડીત પલાણુ માંડી પોતે સ્વાર થઈ હવાખાવા નીકળે સાવળીંગા પણ એવી મહાતેજસ્વી ઈંદ્રના ધરની અપસરા જેવી લાણીગણી ચતુર થઈ છે તે પોતે દરરોજ નીકળે જાય છે ને પોતાના મેહેલે તેના પીતાએ સદાવ્રત બાંધ્યું છે કે કોઈ અબ્બામત મામલો

આવે તો તેને આપે પણ પાછો ન કહાડે. સાવળીંગા ઘણા શોભીતા શણગાર પેહેરીને પોતાની સોલસે સાહેલીઓને લેઈ રોજ સાંજની વખત નવડેરીએ ગરબા ગાવા જાય છે એવામાં એક દિવસ બાવા ધુંધળીમલના એલા ગોરખે કહ્યું કે મહારાજ તમે તમારી જટા કેમ યોળતા નથી ? ત્યારે ગુરુએ કહ્યું કે બચ્ચા બસ્તીમે મંગનેકું જના પડતા હું સો કુરસદ નહી મીલતી ત્યારે ગોરખે કહ્યું કે મેં મંગનેકું જનઉ ? બચ્ચા જાવતો સહી શીર લાલાખારોટકી પોળમાં મત જના ગોરખો કહે ઠીક મહારાજ પછી ગોરખો માથાના કેશ છુટા મેલી અખંડ બહુત લગાવી અંચળો, ઝોળી, ઝંડો પાત્રપાવડી ચક્રમક, ચીપીઓ, શેલીસીંગી અને કપાળે સીંદુરની આરચા કરી હાથમાં દંડો લેઈ કછો બીડી જોગી બની વસ્તીમાં ચાલ્યો એક શેરી અને બીજી શેરી ને ત્રાજી શેરીમાં અલેક જગાડતો જાય છે કે એક બધ-રી બોલી મહારાજ તમે લાલાખારોટની પોળમાં જાઓ કે ત્યાં પદમશા શેકની છોડી સાવળીંગા તમને સુખ માગ્યું આપશે એવું સુણી ગોરખે ગુરુનું વચન ન માનતાં તે લાલાખારોટની પોળમાં ગયો કમરે ધુવરા કશી દીધા હતા તે સાંભળી કુતરાં બસવા લાગ્યાં એવા ડોળથી પદમ-શા શેકની હવેલીમાં સોનેરી ચોકમાં આવી અલેક જગાવીઓ.

ચો.પાઠ—સતકા બાંધ્યા સદાવત, ને કુડા બાંધ્યા કામની:
સતકી સુરત ધરમ, બીક્ષા દોની જામની.

બાવાએ કહ્યું જે સદાવત સતનાં બાંધ્યા હોય તો બીચ્છા આ-પ્ય અને જે કપટ કર્યાં હોય તો અમે જઈએ એમ કહી મેહેન નીચે જઈ ઉભો પંજી સાવળીંગા કહે છે.

મારા મોહોલુ હેઠ, અલેખ બાવે જગાવીયા;

નવરા નોતા મારાહાથ, બાવાજી પાછા ચાલીયા.

સાવળીંગા કહે કે મને વાર લાગી તેથી બાવાજી પાછા ગયા

એવું સાંભળી આવો સનમુખ આવી કહે છે.

દેવું હોય તો દે, સખદ પાળો કામની;

અતીત ઉભો છે તારે દાર, બીજા દોને કામની.

આવાને સનમુખ ઉભો જોઈ સાવળીંગા કહે છે. ઉઝા રહોને બાવાજી
આજ, બીજા તમે લીજીએ; તમ આવે લીલા દહેર, આશિષ અમને દીધીએ.

એમ કહી સાવળીંગા ચોતે સોનાનો ઘાળ ભરી આવ્યાને લેટ
આપવા આવી તે જોઈ આવો કહે છે.

નાંખ્યાં નજર કરાં બાણુ, આટો કેમ લીજીએ;

બાવો માગે જોખન કરાં દાન અતીતડુ દીજીએ.

તે સાંભળી સાવલીંગા બોલી.

તમે પુન્યા દેવ, કે તમે પુણ દેવીયો;

તમે થયા જોગીરાજ, તમારે નારી કેવીઓ.

હે બાવા તમે સંસાર મુકી જોગી થયા ને તમારે નારીના ખપ
છે ? ત્યારે આવો કહે છે.

નથી પુન્યા મેં દેવ, નથી પુણ દેવીઓ;

ગુરૂએ આપ્યા છે સખદ, નાખું છું નીત ફેરીઓ.

આવે ક્યું હુંતો દેવદેવીને ઝોળખતો નથી પણ ગુરૂના વચને
કરીને અહીં ફેરા ખાઉં છું સાવલીંગા તેના બોલ સાંભળીને તેનું રૂપ
જોઈ બહુ બોલીત થઈ ચેલાને કહે છે.

કામની રૂપ સ્વરૂપ, રૂદેમાં જાણીયે;

શેહેર સમુળા મરજાય, મન ગમતાં માગીએ.

સાવળીંગા કહે શહેર બધું ઉધું વણ્યું છે કે કાંઈ નારી નથી
માટે નગરમાં જઈ કાંઈ સારી જોઈ પરણે તે સાંભળી ચેલો કહે છે.

તુમ રૂપસ્વરૂપ, હાજર રહો તમ ખડી;

દેને જોખન કરાં દાન, કામ કરને અખડી.

ચેલે કહ્યું તારા જેવી રૂપવાળી બીજી કોણ છે એવું સાંભળી સાવર્ણીગાને રીસ ચડી ને ચેલાને કહ્યું.

દોહરો—આવારે મારા આવડીઆને, વળી નજરો રાખ્ય તારી ઠીક; ફેડીરે નાંખીશ તારાં તુમડાં તો વળી શેમારે માગીશ બીખ એવું સાંભળી આવો કહે છે:—

દોહરો—સુન મે ચંચલ નારીઆને વળી બોલનેકું જરા શીખ ચડેથી લાવું બીખ તુમડાં ને વળી તેમાં માગીશ બીખ.

હે સાવર્ણીગા વીચાર કરીને બોલ તુમડાં ફેડીશ તો વાડે કણ્ઠાં નીપજે છે તે સાંભળી સાવર્ણીગા કહે છે.

ચોપાઇ—ચાંકાં કરીને નેણ, આવાજી તમને મારશું;

ઝોળી પડશે ઉભી બજાર, તુમડાં પુટશે હાથશું.

તે સાંભળી ચેલે કહે છે કે તું એવી કેવી કામજુગારી છું કે નજર કરી મારીશ. એમ કહી કહે છે.

સુનમે ચંચલ નાર, કલ ઉઠ મરજાયગે;

દેને જોખન કેરાં દાન, દુવા દેકે જાઇગે.

હે સાવર્ણીગા તું ગુમાન કરે છે તે શું ? કેટલા કાળ જીવવાની છે, ત્યારે સાવર્ણીગા કહે છે.

જાતનો છે અતીત કોણ છે તમારી માતડી;

આવવા દે પીતા મુજ આજ, પછેછે તારી વાતડી.

સાવર્ણીગા કહે મુઘા અતીત ચઢીને આવી હઠ કરે છે. મારા આપને કહી વલે કરાવીશ ચેલો કહે છે.

ખડા પીતા તારો શેઠ, હુટાવે પુલવાડીયાં;

તેરે સરખી કઢીકા ક્યા બ્યાર, કાચકું મેણાં મારીયાં.

હે સ્ત્રી તારો આપ તો મોટો ઉમરાવ છે તેતો કુલની વાડીઓ હુટાવી દે છે, ને તું તો એક કુલની કળી જેની છે, તેમાં આટલો

શુભાન કરી મેણું મારે છે તેવાં વચન સાંભળી સાવળીંગાને કોષ ચડ્યો અને આંખો કહાડી બાવાની સામું જોયું.

બાવો મારે લોટ કે, શહેર જાણે આપણે;

સોંપ્યાં નેણુ કરાં બાણુ, બાવો પડ્યો બારણુ.

જ્યાં સાવળીંગાએ બાવાના સામે નજર કરી કે બાવો તેનું તે-જ જોઈ ભોંયપર પડ્યો તે પડતાં સાવળીંગાની ભોળાઈ બારીએ આવી તો બારણા આગળ બાવાને પડેલો દીડો તે જોઈ વીચાર કરે છે નણુંદ નાનાં છે પણ કામણુગારાં નીકળ્યાં, બાપડા બાવાને જોત જોતામાં ભોંય ઉપર પાડ્યો એમ વીચારી કહે છે.

નણુંદલ નાનેરાં બાળ, કામણુ ક્યાંથી શીખીયાં;

જોગી માર્યો અબધુત, ધરો ધર બીખીયાં.

હે નણુંદ આ બાપડા બીખ માગનારને તમે શું કરવા માર્યો તે સાંભળી સાવળીંગા પોતાની ભોળાઈને કહે છે.

દાહુરો—મેરે માર્યો હોય તો હું મરું, નહીતર મરજો ભાભી તારો વીર; ડાખી આંખને ફરકડે, ને વળી ફાટી પડ્યોરે ફકીર.

સાવળીંગા કહે છે મેં માર્યો હશે તો હું મરીશ. ને તું જુહું કશંકે મુકતી હજી તો તારો ભાઈ મરશે. મારી તો આંખ જોઈને મુવો છે. એવામાં એકાનો શરૂ બાવો ધુંધળીમત્ત તે જગોએ આવ્યો ને જુએ છે તો એકો તો ભોંય ઉપર ઉઘે મોહોડે પડ્યો છે ને મહોમાં ધુળ પેશી મત્ત છે ઝોળી બોળી ફેંકી દીધી છે. હવે શરૂને આવ્યો જોઈ ભોળાઈ સાવળીંગાને કહે છે.

એક માર્યોને બીજો મારશે તો વળી, નત્રમાં થાશે જોને વાત;

જોગી માર્યો જટાધારીઓ, બાપડા જોવો ગોરખનાથ.

હે બાપડા આ એક માર્યો ને બીજાને મારશે તો ઘેર ઘેર વાત મશે હવે શરૂ એકાને કહે છે.

ચોપાઇ—ચેલારે તુટયો જોને આભ, તુટીરે જાણે આભલી;

ચંદ્રવદની નાર, કામણુગારી કાણુ મળી;

હે ચેલા તને શું થયું તારે માથે આભ તુટયો કે તને કાઠએ
કામણુ કર્યા તે સાંભળી ચેલો કહે છે.

નથીરે તુટયો ગુરૂ આભ, નથીરે તુટી આભલી;

કામણુગારી નાર, સાવલીંગા મુજને મળી.

હે ગુરૂ મને સાવલીંગા કામણુગારી મળી છે. ખીજુ કાંઈ થયું
નથી તે સાંભળી ગુરૂ કહે છે.

મુણુ ખે ચંચલ નાર, લડકેકું કયું લડી;

શીર લેઉંગા ઉંતાર, અદાસે કયું ખડી.

હે રાંડ તેં મારા ચેલાને કેમ કેમ માર્યો ? તને શ્રાપ દેધ ખાળી
લક્ષ્મ કરી નાંખીશ નહીનો સાચે સાચું કહે તે સાંભળી સાવલીંગા
નરમ થઇ ખાવાને નમી પડી કહે છે.

દીડી જોખનવંતી નાર, જીવડો ચાલ્યો છળીરે;

એમાં શો અમારો વાંક, શુ આવ્યા ચેલાની વારે ચઢીને.

હે મહારાજ માંહે જોખન ને રૂપ જોઇ તમારા ચેલાનો જીવ
છળી ગયો તેમાં હું શું કરૂં ત્યાં ગુરૂ કહે કે તું એને ઉડાડ, પંજી
સાવલીંગા ચેલા પાસે આવી કહે છે.

ચેલાજી ખેડા થાઓ, આંજી તમારી આંખડી; પહેરવા આપુ
પીતાંબર લાલ, ચડવા આપુ ચાખડી.

હે મહારાજ દવે તો ઉડો, પણ ચેલો ઉડતો નથી તે વારે સાવ-
લીંગા પોતે ચેલા સાચું હસીને લલચાવે છે.

ઉડીને માહારાજ, આપણે કરીએ ગોઠડી:

રંધાવું ખત્રીસ રસોઇ, જમાડુ રસ રોટલી.

હે મહારાજ, તમારે જે જમવાની ઇચ્છા હશે તે તમને જમાડીશ

ને તમે જિંદો તે સાંભળી એવો કહે છે.

બધ્યાં તમારાં પકવાન, બળીરે રસ ચેટકો;

સલામત માહારા મેહેલા ફેરો લોટ, બળીરે તારી ગેહડો.

હે સ્ત્રી મારે તો તાર કાંઈ જોઈતું નથી પછી ગુરૂએ એના ઉપર હાથ ફેરવી જિંદાડી એલાને કહે છે.

એલા નાસવું હોય તો નાશ, કે શેહેર નહીં આપણું;

મળશે માહાજન કેમ લોહ, કાંઈ કહે આપકુ.

હે એલા હવે તું ઉતાવળો ચાલ નહીંતો તેનાં સગાં વહાલાં જાણશે તો આપણને મારશે એવામાં આડાશો પાગશો એકઠાં થયાં ને ધણીક લોક ભરાઈ ગયા ને ચાલવાની જગ્યા રહી નહીં. પછી ગુરૂ સરવેનાં ઉપર ચેલ કરી કહે છે.

મળી જે વરસ અહાર, ફુનીયાં સરવે ફુંદળી;

શેહેર ટરી દઉ હળાહળ, ધમુક્યો આવો ધુંધળી.

આવો રીસ કરી લોકને કહે છે તમ સગ લોક ઉપરસે ચલે જાઓ નહીંતો સારા શેહેર હળાહળ કર ડાડુંગા પણ લોકો માનતા નથી એવામાં સદેવંત કુંવર ઘોડે બેસી ફરવા નીકળ્યા હતા તે ત્યાં આઘ્યા ને પોતાની પાસે ચાખડો હતો તે લોકોને આપટવા માંડ્યો. એટલે માણસો દોડાદોડ કરવા લાગ્યા પછી આવો પોતાના આશ્રમ ઉપર ગયો ગોરખાને કુંવરે બોલાવીને પુછ્યું કે ત્યાં શું હતું કે લોકો ભરાયાં હતાં ત્યારે ગોરખો કહે છે કે મહારાજ તમારા નગરમાં જીવતી ડાકણ છે તે મને વળગી હતી પણ મારા ગુરૂ સમર્થ હતા તે મને જીવતો ઉઠાડ્યો ને અહીં લાગ્યા નહીં તો ઉગરત નહીં ત્યારે કુંવરે કહ્યું કે ડાકણ બાકણની વાત જવા દો સાચે સાચુ કહો ત્યારે એવો કહે તમારા નગરામાં મેં સ્ત્રી દેખી ને તેના તેજ કરી મુરજા બાક પડ્યો હતો એમ કહી કહે છે.

ભરતખંડ રાજા હુંય કર્યો, ને વળી ભગી આવ્યો સરને જોઇ.
એ બદન એ અંખીકારે, રાજા નાર ન દીડી બીજી કોઇ.

એસી નહી દેવળમાં પુતળી, ને નહી રાણી રાજ દરબાર;
સાચુ માનો કુંવર સુલક્ષણારે, એતો અપ્સરાની અણસાર.

ચોપાઇ—અપ્સરાની અણસાર, શેઠ પદમશાની કુંવરી;
મૃત્યુલોકની માંય, અપ્સરા એ ઉતરી.

છેદ્રીંગ ચળ અચળ અલખેલ, ચપગાશી ચમકે બદનમેં;
એ મોહીનીકી આંખ, જ્યુ ચઉદા રતના ઝલકે નેનમે.

હે રાજા કે જેની આંખની ઉપમા કવી કે જેના મોટા
વદનને વિશે ચપગા કહેતાં વિજળીને ચમકારે થઇ રહે છે એવા અ-
મકારા મારે છે એ સાંભળી સદેવંતને મોહ થયો ને કહે કે તું મને
તેનું નામ ઠામ જતાવ તે સાંભળી એવો કહે છે.

દોહરો—ઉઝાં નાળીએરીનાં ઝડવાંને, સામી સરખયાની ઝોળ;
અત્તર કરતુરી મેંકે ધણીને, એરે સાવલીંગાની પોળ.

ચોપાઇ—એરે સાવલીંગાની પોળ, સામા જનએ શેરીએ;
બારીએ ઝરખાં ચાર, ઝુકી રહ્યાં છે મેડીએ.

બાદત મોહોલ રંગ મોહોલ, ખડક મોહોલ ઝુકી રહ્યાં;
એમાં સાવલીંગા નાર, મારાં મન મોહી ગયાં.

એટલે સદેવંત પોતે લાલાખારોટની પોળમાં આવી જીવે છે તે
એક ધણી ઉઝી હવેલી દીડી આમાં સાવલીંગાની હવેલી કેઇ હશે
એવો વીચાર પોતે કરે છે એટલામાં રાજસભામાંથી લાલાખારોટ ઘેર
આવ્યા ને સદેવંત કુંવરને શેરી વચ્ચે ઉમેલો જોયો. પછી બોલાવી
કહે છે.

દોહરો—શેરી વચ્ચે સદેવંત આવીને, વળી ઉલા રહ્યારે મહા-
રાજ; સાચુ બોલોને કુંવર સુલક્ષણારે, તમે આવ્યા છો કોનેરે કાજ.

હે સદેવંત તમે અહીયાં શેરી વચ્ચે દોને સાડા આવી ઉભા છો ? ત્યારે સદેવંત ખારોટને કહે છે.

લાલાખારોટ મારે મન વસ્થા, ને વળી તમથી વાલેડ નહી કાચ; તમારી શેરીમાં એક નારી રહે, તેનો મેળાવો કરી દોને કાચ.

ચોપાઈ—મેળાવો કરી દોને કાચ, આલુ કડાં કંડી ચોકડાં; લુગાવી દહિ ધન માલ, રૂપિયા આલુ રોકડા.

આલુ પાવખીઓ ને મુખપાલ, આલુ હાથી ઘોડલા;

અડધુ આલુ રાજપાટ, આલુ રથ જોડલા.

સદેવંતે કહ્યું કે હું તમને કહ્યો તે આલું પણ મને એ નારીનો મેળાપ કરાવો ખારોટ કહે એનું કંઈ નામ ઠામ હશે કે બાંધેભારે નારીજ એવી નારીઓ તો મારી પોળમાં સો છે જો તેનું નામ ઠામ કહ્યો તો વળી બતાવું ત્યારે સદેવંત કહેકે પદમશ્યાની દીકરી સાવળીંગ; તેનો મેળાપ કરી આપો તે સાંભળી ખારોટ કહે છે.

એતો ઠામ નથી હરામનાને, એ રાજ લોભે તે નહી જાય; ઘેર ઘેર મારા માને પીતારે, રાજ મુખથી તે કેમ કહેવાય

ખારોટ કહે છે રાજ એ લોભથી નહી લલચાય એને ઘેર કંઈ કમી નથી કે તમારી સાથે પછસા સાડા પ્રીત કરે તે મારાથી એને મોઢે જઈને ન કહેવાય મારા મેહેલમાં તો બધે મારે માત પીતા જેવું છે હું એને કહું ને એ જઈતી એના બાપને કહે તો મારી ઇજ્જત જતી રહે તે સાંભળી સદેવંત કહે છે કે હે ખારોટ તમે જો મને ન મેળવો તો તમારું વચન જાય ને મારે તો એના પછરાડી જીવ કહાડવો પણ એના મેળાપ કરવો ખારોટ કહે એનું તમારે શું કામ છે ત્યારે સદેવંત કહે છે કે ખારોટ મને બાવાએ કહ્યું કે મેં નવખંડ સાત દ્વીપ જોયા પણ એવી નારી કામ ઠેકાણે દીઠી નથી ને કાને પણ સાંભળી નથી ને ઇંદ્રને ઘેર પણ એવી અપ્સરા નહી હોય એવું

એનું રૂપ છે બારોટ કહે એનો મેળાપ થવો મહા દોયલો છે સદેવંત કહે જો તમે મેળાપ નહીં કરાવો તો પછી બીજાથી થવાનો નથી ને મારે પણ પ્રાણ મુક્યા વિના છુટકો નથી ત્યારે લાલાબારોટ કહ્યું કે ભાઈ હમણાં તું ઘેર જા ને સાંજના ચાર વાગતાં પાછો અહીં આવજો એટલે એ નિશાળેથી આવતી હશે તે તને બતાવીશ એમ કહી બારોટ ઘેર ગયા ને સદેવંત કુંવર પણ પોતાને ઘેર ગયો હવે ઘરમાં સદેવંતને કાંઈ સુઝતું નથી ને સાવળીંગાની મનમાં અંખના લાગેલી છે તેથી કાંઈ એનું પડતું નથી ને વિચાર કરતાં ત્રણ ચાર વાગવા આવ્યા એટલે સદેવંત કુંવર પોતાનો શણગાર પેહેરીને જવાની તક્યારી કરે છે.

દોહરો.—હીરા માણેક મુગટ જડ્યો, વળી કુંડળ લટકે કાન;
મોતીયોની માળા પહેરીને, તે અળકે સુરજ સમાન. કલગી તોરા ફરફરે, ને જરકશી જામો જોને સાર; શાલા દોશાલા એડીયા, માંહે ઝાઝા અળકે તારા શેલે કશીરે કમર બાંધીયું, ને વળી ભરમચીને સુરવાળ; તીર તરક્સને કામડીને, વળી શીરોધની તરવાર.

ઓપાઘ.—શીરોધ તરવાર, લાલા જોને અળહજો; એવા સજી શણગાર, રાજ મહોલમાંથ નીસરે.

આવી તરેહના શણગાર સજી પોતે મહા કામરૂપ બની ઘોડેરવાર થઈ લાલાબારોટને ઘેર આવ્યો લાલાબારોટ મુતા છે તમને જમાડ્યા ને કહે કે ચાર વાગ્યાની વખત થઈ હવે મને એ સ્ત્રી દેખાડો બારોટ અરીણી હતો અને અમલ પાણી ઉતરી ગયેલાં એટલે મીઝજ ડેકાણે ન હોવાથી કુંવરને કહે છે કે તમે તો મારા મામાના મુમટ છો પણ જો બીજો હોત ને મને આવી કાચી ઉંઘમાંથી જમાડ્યો હોત તો હું એને મારી નાખ્યા વગર મુક્ત નહીં પણ તમને શું કરું હવે મને કમુઓ પીવા દો પછી હું તમને બતાવું બારોટ કમુઓ

પીવાને હોદ્દા ભરી બેઠા એટલે કુંવર કહે મને ખતાવો ત્યારે ખારોટ કહે ભાઈ હજુ ચાર વાગ્યા નથી કુંવર કહે મને ખાવાએ કશું તે વાત ખરી છે કે ખોટી એવું રૂપ એનું છે કે નહીં ત્યારે ખારોટ સદેવંતને કહે છે.

કવીતા ચાલ લાવણી—ચીત્રરૂપ ચીત વનમાં જાળે, ચંપક વ્રત ચીતવન ભારી; પુરવ પુન્ય કીયા જેને કાઢીક, સો પાવે એસી નારી. સુઝાયંચસી નાસીક બનીહે, દાંત બને ડાડમ કલીયાં; જુગ કંધ અતી તન કામલ, ચરન બને જેસી વનકદલી. નાજુક પુનલી કમર અપીલી, દશ આંગળીયાં મુગદલી; ચંદ્ર બદન ત્રગસોચન જેસી, અજબ બની રંભા પુરી. એસી અદામે સખ જગુ મોહા, સુન સુંદરપર બલીહારી; પુરવ પુન્ય કીયે જેને કાઢીક, સો પાવે એસી નારી.

જેણે પુરવ જન્મ કરોડો પુન્ય કર્યા હોય તેને જ એ નારી મળે નહીં તો મળનાર નહીં જેનું નાક સુઝ કહેતાં પોપટની ચાંચના જેવું છે, દાંત ડાડમની કળીઓ તે જેની કંઠા કહેતાં સાંધળ કેળના થંભ જેવી છે તે પગ કામળ વનની કદળી જેવા છે આંગળીઓ તો જાણે મગની ફળીઓ તે આંખોમાં તો જાણે સરવ જગત મોહી રહ્યું છે એવી સ્ત્રી પુરવ જન્મના સંસ્કાર વીના મળે નહીં એવું સાંધળતાં સદેવંત કુંવર મહા મોહીત થઇ ગયો ને કહે છે કે વળી એનું બીજુ લક્ષણ ખતાવો ત્યારે ખારોટ કહે છે.

કવીતા—મુખ બન્ધો મેહેતાખ સરીખો, દાંત જડે સખ સોનેરી; પુરવ પાનસો પેટ કહી જે, જાતી બની કાચી ફેરી. કંઠ કાઢીક જેણે, મદન કેફને તુજ ઘેરી; ચાલ ધણે ગજરાજ સરીખી, સો ડોઠ આશુક કશ્તે ફેરી. છુટે ખસીના ભમર ખાસ છે, લખે ખાલા નાગન કલી; પુરવ પુન્ય કીયે જેને કાઢીક, સો પાવે એસી નારી.

હે રાજા વળી એનું રૂપ જેનું મોં મેહેતાખ કહેતાં સતબી

વખતે બપોરીઉ છુટે છે તેના જેવી શાલા આપે છે. દાંતો સોનાની રેખો જડી છે અને તેની ડોક કાઢીકળા એટલે મોરના જેવી તે અને તેનો સ્વર કાયલના જેવો છે. ચાક ગજરાજ કહેતાં હાથી જેવી છે. ઘાંખા વાળ તો કાળી નાગજીના જેવા છે. અને બ્યારે પરસેવો છુટે છે ત્યારે તેની બાસ લેવાને ભરમા તેની પાછળ આતુર થાય છે અને રાજ તારા જેવા સો આશક ફેરા ખાય છે માટે એ તારા નસીબમાં હોય તો તે તને મળે.

મીડી જીઆસે જગ ભરમાયા, તેનમે મોહની મારે; લંપટ બનાકે લુટ લીએ જ્યું ચમક રહે મગને તારે. જેસી આશક પર નજર દોડાવે, ને ઘડી પલકમેં ધર મારે; ઉસ માયાસે કોઇ બચ્યા નહી, લંપટ રહે જગ સંસારે; હંસ મોર કીર કપોત કહીએ, જ્યું કોકીલસેં કીલકારી; પુરવ પુન્ય કીયે જેને કાટીક, સોપાવે એસી નારી.

હે રાજ તેની મીડી શ્રમે કરી આખી દુનીયા મોહી રહી છે. અને તેની આંખમાં તો જાણે વશીકરણ વીણા ભરી છે અને તેના ઉપર નજર કરે તેને પાડ્યો જ છે તેની શીશોટી કાયલના જેવી છે. હે રાજ પુરવ જન્મના સંસ્કાર વીના એ સ્ત્રી મળે નહી તેમ તેમ રાજ માહા ગાંડો ને ઘેલો થઇ જાય છે. અને બારોટને કહે છે કે બારોટ વળી એવું વરણુન કરે એટલે બારોટ કહે છે.

સોળે શણગાર બત્રીસ અલંકાર, ચોરાશી આસન જાણે, બત્રીસ કળા લક્ષણમાં પુરી, ચીત પદમનીકા નીચાને. કરીજન જોગ જીગતસેં કીનો, સમજોગો કોઇ તન સાને, રામ કૃપા હરી ઇચ્છા બીન, મીલે ન એસી દીલજાને. શામ પરમગીર કહે સલામે, સુન સુંદરપર બલીદારી; પુરવ પુન્ય જેને કીયે કાટીક, સો પાવે એસી નારી.

હે રાજ હરિની ઇચ્છા વિના કે હરી વીના બીજા કોઇને મળવી કઠણ છે તારા નસીબમાં હોય તો મળે એવું રૂપ સાંભળતાં

સદેવંત રાજા મુરછા ખાઈ ભોંયપર પડ્યો ખારોટ આસનાવાસના કરી બેઠો કરીને કહે છે કે હે રાજા અત્યારથી તમે આમ ભોંયમાં પડો છો તો નજરે જોશો ત્યારે તો શુંએ થશે રાજા કહે હું એને નજરે જોઈશ ત્યારે મારો જીવ ઠેકાણે આવશે માટે ખારોટ મને ખતાવો એવામાં ચાર વાગવા આવ્યા એટલે ખારોટ અને રાજા અમાશી ઉપર ચડ્યા સાવળીંગા નિશાળમાં ચાર વાગ્યા એટલે પોતાની સોલસેં સાહેલીઓ લેઈ પોતે હંસની ચાલ ચાલતી આવે છે અને તેનું મુખ-રવીંદ સુર્યના જેવું પ્રકાશ મારી રહ્યું છે તેથી તેને આવતી જોઈ ખારોટ કહેછે

દાહુરો:—સાવળીંગા ચાલી નિશાળથીને, વળી ધર ભણીરે આવંત. મજરો કરેરે લાલ કવીરે, એનો ગુણુ રાગે ગાવંત.

સોહુલો:—ગુણુ રાગે લાલો ગાવંત, સમજી લો મનને સજન; ગલીયુમે આવે ઓ નારી, લુટી જાશે નગરી સારી.

ખારોટ કહે હે કુંવર તમે ઉતાવળા જઈ ગાંધી શેરીએ ઉભા રહો ત્યાં ત્યાં તમને તે મળશે સદેવંતે વેગજેથી આવતી જોઈ હતી એટલે મનમાં ધણા મોહીત થઈ રહવાયો રહવાયો થોડે બેસી ગાંધી શેરીએ ગયો.

ચોપાઈ:--૩૩ે થકી કામની લાગ્યા નેનમેં, મુજરા ચલે હંસકી ચાલ; ગલેમેં પુલનકા ગજરા, સાવલીંગા રૂપસ્વરૂપ ધર દીસાએ ચા-લીયાં જેમ માન સરોવર માંહી હંસ ગતિ દાલીયાં.

સદેવંત રસ્તો રોકી ઉભોછે એટલામાં સાવળીંગા સોલસેં સાહે-લીયો સાથે ચાલી આવે છે અને જે જે સાહેલીનાં ધર રસ્તામાં આવે છે તે ધેર જઈ નવ નવ ડેરીએ ગરબા ગાવાને જવા સાડ શોભીતા શણગાર પેરવા જાય છે જેમ કરતાં સાવળીંગા પોતે એકલી ધર ભણી ચાલી આવે છે તે સદેવંતનો થોડો ઉભેલો જોઈ અચકાઈને

વીચાર કરવા લાગી કે રાજાનો કુંવર હિમો છે તેથી સામા જનું નહીં કારણ કે એ મહા તોફાની છે માટે કાંઈ આડો રસ્તો કાઢી ઘેર ચાલી નહીં એમ ધારી ગાંધી ઉપર દુહો કહ્યો.

દાહરો.—ગાંધી કસ્તુરી જોઈને આપજોને, વળી ખોરી નહીંરે ખવાય; કાક માણસ આડું 'હિલું' રહ્યુંરે, તેના આડું તે કેમ ઉતરાય.

એવું સાંભળી સદેવંતના મનમાં એવું આવ્યું કે ગાંધીને ઘેરથી કસ્તુરી લાંબને આવે છે પણ સાવળીંગાની કહેવાની મતલબ હતી કે રાજા તું કસ્તુરી ખોળના આવ્યો છું તે તને રસ્તામાં નહીં મળે એતો કાંઈ એકાંત જગ્યાએ મળે એમ કહી આડે રસ્તે થઈ પોતાના મેહેન ભણી ચાલી નીકળી ઘેર જઈ સોળે શણગાર ધારણ કરી વાળે વાળે મોતી પરીવી મહા મુશ્કેલી વચ્ચે પહેરી કાંઈ રાંભાની માફક બણીકણી નવ ડેરીએ ખરબા ગાવાને ચાલી સદેવંત ગાંધી શેરીએ હિમો છે ને લાલખારોટ અગાશીમાં હિમા હિમા જુએ છે કે રાજા મુરખ જેવા છે તેતો નવ ડેરીએ ગઈ અને રાજા તેની વાટ જઈ ત્યાં હિમો છે તેને પાછો ખોલાવું એમ કહી ખારોટ અગાશીમાં રહી રાજાને કહે છે.

આપાક.—સદેવંત ઘોડીસો ખેલાવ, કે આવ મારી શેરીએ સોલસે સાહેલીઓનો સાથ, રમે છે નવ ડેરીએ.

હે રાજા શું હિમો રહ્યો છે પાછો આવ એતો નવ ડેરીએ ગઈ ત્યાંથી રાજા ખારોટના ઘર આગળ આવ્યો અને સાવળીંગા નવડેરી-એ ગઈ એવી વાત સાંભળી ઘોડો છુટો મુઝી ધસ્યો ધસ્યો નવડેરી-એ જઈ હિમો અને જુવે છે તો એક એકથી ચડીઆતી સોલસે સાહેલીઓ દીડી તેમાં સાવળીંગા કેમ તે ઝોળખાતી નથી નથી પાછો નિરાશ થઈ ખારોટની પાસે આવી કહે છે.

દાહરો.—જેને સોળસો સાહેલીઓ સાથ, ખારોટ કેમ બણીએ;

કેમ સાવળીંગા નાર, અમને તે ઝોળખાવીએ.

હે બારોટ સોલસેં સાહેલીઓ એક રૂપ ત્યાં તે ચર્ચ રહી છે તેમાં સાવળીંગા કેમ તે અને ઓળખાવો ત્યારે બારોટ કહે કે હે રાજ તારા જેવો મુરખ કોણ કે પુછ્યા ગાછ્યા વચર ઘોડો છુટો મુકી નાહો તે મારા ઘોડાની સાથે લડ્યો ને દોરડાં તોડી નાખ્યાં આવે તું બાધા ચક્રવા જેવો કેમ ચર્ચ ગયો છે સાવળીંગા તારી કીમત કન્શે કે રાજ મુરખ જેવો છે માટે જરા જાણુપણુ આણીને તેની પાસે જ સદેવંત કહે ભાષ એનું રૂપ જોઇ માંડી ચર્ચ ગયો છું. તેથી અને કંઇ સુઝતું નથી બારોટ કહે તું તારો ઘોડો બાંધી ધીરજ રાખીને જ હું તને એવાણુ બતાવું છું તે માદ રાખજો.

દોહરો.—પુધરીઆળો જેનો ગોફણું, ને વળી સાલુડે કમખી કાર; કાંઈ લાલ એક મણી ઝગકે, એના હમડામાં ટલુક જેને મોર

ચોપાઇ.—હમડામાં ટલુક જેને મોર, દાલેરે જેમ દાયણી; સ્સવળીંગા સમતોલ ન આવે, દુલ સાચની. સહિ આંખે અંજનને મેજ, એની આંખતો વણુ શરમે ભરી; સહિને શોભીત શણુગાર, એને એક ટીલડી.

હે સદેવંત એની આંખો તો વણુ શરમે અંજએલી છે તે બીજી. એને અંજન આંજવું પડે છે ને કપાળે ટીકડી ચોહોડેલી છે અને બીજી. એના સોળે શણુગારોની બરાબર છે એવું એનું રૂપ છે તે એવાણુ લેખ સદેવંત જલદીથી નવ ડેરીએ જઈ જ્યાં સોળસેં સાહેલીઓ ગાતી હતી તેની વચ્ચે જઈને ઉભો એટલે બધી સાહેલીઓ શરમાઇ આધુ ઓઢી એકડી ચર્ચ ગઈ અને સાવળીંગા હતી તે પોતે આધુ ઓઢી તેના સનમુખ આવી ઉભી રહી અને સદેવંતને કહે છે.

દોહરો:—સદેવંત કુંવર મુળણુ ઉભા કેમ શેરીએ; હું નકલડી છું નાર, નેણું કેમ ફેરીએ. દેખશે દુરીજન લોક, વિચાર કાઇ વાતમાં; આપણે સરમે સરખાં દોમ, જાઓ સહિ સહિના સાથમાં.

હે રાજ તમે તમારા સાથમાં જાઓ, ને હું મારા સાથમાં જઈ
કાંઈ આપણને દેખશે તો વાત કરશે માટે તમારે આવું કરવું ન થયે
આ કાંઈ એકાંત જગા નથી ને પ્રીત તે કંઈ હિંદાડી થતી હશે ? આ-
વાં મીઠાશનાં વચન સાંભળી સદેવંત માહા મોહીત થઈ ગયો ને કહે છે

દોહરો—નગર ઠઠા મુલતાન, ના દેખી એસી કામની; ગળે મોતનકા
હાર, ઝથુકે છે દામની, અતર બીનો છે કેશ, અખીયાં દોથે લાલહે;
જો બર એસી નાર. સોઈ નર ન્યાલહે.

હે સાવળીંગ તારા જેવી રૂપવંતી સ્ત્રી જે પુરુષને મળી હશે તે
પુરુષને ધન્ય છે સાવળીંગા સદેવંતનાં મીઠાશનાં વચન સાંભળી ધણી
મોહીત થઈ ગઈ ને કહે છે.

દોહરો—કમર કટારી રાજ વાંકડીને, વળી તેને ઓછાએ
શીરોઈ તરવાર; જો બર એસા સાજના, ને વળી ધન ધન તે
નારી અવતાર.

હે રાજ તારા જેવો જે સ્ત્રીને પુરુષ મળ્યો હશે અને તેને જે
નારી મળી હશે તેને ધન છે. અરસ પરસ મીઠાશનાં વચન સાંભળી
સદેવંત કુંવર સાવળીંગાનો છેડો ઝાલીને કહે છે અને તું તાર મોહોડું
દેખાડ ત્યારે સાવળીંગા સદેવંતને કહે છે.

દોહરો—સદેવંત છેડો મારો મેલ, પાલવ રૂડો ફાટશે; ચુકીને
દેઘશું ગાળ, લાખેણો રાજ લાજશે.

હે રાજ તમે મારો છેડો મેલો કમકે અમે સ્ત્રી જાત તમને ગાળ
દેઘશું તો તમારી લાખની આબરૂ તે કાડીની થશે તે સાંભળી પાલવ
મુકી કાંડુ ઝાલ્યું.

દોહરો—સદેવંત કાંડુ મારૂ મેલ, ચુડો મારો નંદશે;

મળશે માજન ફેરાં લોક, ધોકણે વાંસો ભાગશે.

હે સદેવંત મારી નાતના લોક દેખશે તો તેને ને મને બંનેને

મારશે માટે માઈ કાંડું મુક તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દાહરો.—સુણ સાવળીંગા સદેવંત કહેને, વળી મેલુ તે મનની લાખ; શીશ પડે ને માઈ ધડ લડે, તોએ ગોરી ન મેલુ આખ.

હે સ્ત્રી માઈ શીશ હેડુ પડે તોએ હું તને મુકવાનો નથી માટે તારો ધુંધટ દુર કરી તાઈ મોં મને દેખાડ.

દાહરો.—ધુંધટ મુખસેં દુર કરીદે, તને ધુંધટ નહિરે સોય;

કીયારે કુળની છે ગોરીયાં. ને વળી વાત છુપાવી ઘેર જાય.

હે રાણી મારાથી મોં છુપાવી શીદ જાય છે સાવળીંગા મોં દેખાડે પણ ખાવા જેવું થાય તેથી મોં દેખાડતી નથી પણ રાજાને સમજાવીને કહે છે.

આરે ધુંધટડામાં કપટ ધણાને, રાજા ધુંધટ ખોલ્યો નવ જાય; જો મેં ખોલુ રાજા ધુંધટો, તો વળી મરે કે માંદોરે થાય.

હે સદેવંત તને માઈ મોં બતાવું તો મરે અગર માદો થાય ત્યારે સદેવંત કહે છે.

ચોપાઈ.—મેને ખાયા કેવળીઆ બાજ નાગ, ધંતુરેસેં ક્યું મરે; મેને રમાડી કાલી નાગ, બીધુડેસે ક્યું ડર.

હે સ્ત્રી મે કેવળીઓ વજનાગ ખાધો છે તો ધંતુરાથી કેમ ડરીશ અને વળી મેં કાળા નાગ રમાડ્યા છે તો વીધુડાથી કેમ ડરીશ તે સાંભળી સાવલીંગા બોલી.

ચોપાઈ.—ધુંધટડે કાળો નાગ, વીંછી ડંખ મારશે;

લાગશે નેણાં કેરાંબાણ, તમને તે કાણુ ઉગારશે.

હે સદેવંત મારા નેણનાં આણુ વાગ્યાં તો કાંઈ ઉગાર નથી. માટે તમે માઈ મોં જેવું મુકી દો તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દાહરો.—સાપના કાલ્યા સહિ મરેને વળી વીધુડે તનમન હોય;

નારીનાં માર્યા નર મરે તો તારા કુળમાં ન જીવે બીજુ કાંઈ

હે સ્ત્રી તું કહે છે કે મારી આંખો જોઈને મરી જશે; તો તારા કુળમાં કાઈ જીવે નહિ માટે હે સ્ત્રી હવે રક્તક ન કરતાં મારા તપી ગયેલા આત્માને તું ઠંડો પાડ એમ કહી રાગ કહે છે.

દોહરો.—મુખથી પાલવ દુર કરો, ને ગોરી મુખ મુજને ખનલાવ;
રાગને તો સ્નેહ લાગ્યો, ગોરી નેણશું નેણ મીલાવ.

હે સ્ત્રી મને સ્નેહ થયો છે માટે મારા નેણની સાથે તારાં નેણ મીલાવ પછી સાવળીંગાએ સદેવંતનો ખણે અગ્રહ જોઈ વીચારશું કે મોં જોયા વીના મુકનાર નથી માટે એને સમસ્યામાં કહી સમજાવું એમ વીચારી ખોલી કે

ચોપાઈ.—દશે આંગળીએ વેઠ, અંગુડ જણે આરક્ષી; ક્યા જણે દુરીજન લોક, અપત દોનુકી પારસી. નીશાળે આવજો રાજ, ચીત મન રૂં ધરો; ત્યાં મળશે એકંત, વાણેરા વાતો કરો.

હે રાગ હું નિશાળે જાઉં છું ત્યાં ભણવા આવજો એટલે એકંત વાતો કરીશું. સદેવંત કહે હું તો નીશાળેથી ઉડ્યો છું તે હવે ફરીને કેમ અગ્ર સાવળીંગાએ કહ્યું મને તેમ કરીને આવજો ત્યારે સદેવંત કહે એ તો ખરૂં પણ હાલ મને તારૂં મોઢું બતાવ નહીતો રાત દીવસ તારી પાછળ ઝુરી ઝુરીને મરીશ તેવું સાંભળી સાવળીંગા ખોલી એમ હોય તો હ્યો મોં બતાવું એમ કહી કહે છે

સોહલો.—ચાર ડગલાં મને ઠંડે દીએ, પછીથી નેણનાં રસ લીએ; ત્યારે વગોવશે મુજને આપ, ને થઈ રહેને મોહાને માપ.

હે રાગ મને ચાર ડગલાં આધી જવાદો પછી તમને મોં બતાવું પણ તમે મને ક્યોત ન કરશો એમ કહી ચાર ડગલાં આધી જઈ મુખ ઉપરથી પાલવનો છેડે ખસેડ્યો અને જ્યાં રાગ સામુ જીવે છે એટલે જેમ આકાશમાંથી એકદમ ઝણઝણાટ કરતી વીજળી નીકળે અને એકાએક ઢાંઢાના જેવામાં આવે અને અંગાઈ જાય તે-

વીજ રીતે રાજ્ય અંજાઈ મુરજી ખાઈ પૃથ્વી ઉપર પડ્યો ને સાવળીંગા દસેક ડબલાં ગઈ એટલે રાજ્ય આંખ ઉઘાડી જુવે છે તો સાવલીંગા જતી દીઠી એટલે મનમાં જુરવા લાગ્યો ને કહ્યું કે હવે મને ક્યાં મળશે ને એનો મેળાપ ક્યાં થશે એવી શોચનામાં સદેવત કુંવર ગાંડા જેવો થઈ ગયો છે અને મુખથી સાવલીંગા સાવલીંગા કહેતો જાય છે.

સોહલો.—શેરીએ શેરીએ સાદજ કરે, દીવ દીવાનું થઈ રાજનું ફરે; વેણ કામણ કરી ગઈ વેર, નિશ્ચે મારે મરવું ખાઈને ઝેર રાજ્ય પોતે વીચાર કરતો કરતો રસ્તે આદ્યો જાય છે એટલે રસ્તામાં હજમ મદ્યો તેને ગોર મહારાજની હજમત કરવા જાય ત્યારે નીશ્વાળે જઈ સાવલીંગાની ખમર લેતો આવજો એમ કહી ઘેર ગયો ત્યાં રાણી પાટમદે એ દીવસથી રાજ્ય ઘેર નહી આવેલા તેથી ઉદાસ થઈ બેઠેલી છે તે કહે છે.

ચોપામ.—વેરી જગ્યા વિદેશ, સજન થયા શેહેરમાં; રાજ્ય તમારે જીવ, ફરે છે આજ લેહેરમાં. મુખશું મીઠા બોલ, કેમ નથી બોલતા; જ્ઞાને કાળે જ્ઞામ, ફરે છે ડોલતા.

હે રાજ્ય ઉદાસ કેમ જણાવ છો? રાજ્ય કાંઈ ઉત્તર આપતા નથી અને એક દ્વારે ચૂપ એસી રહ્યા છે હવે પેલો વાલીઓ ધાંચળે નીશ્વાળમાં ગયો ને ત્યાં મેહેતાજી ઉંઘી ગયા છે અને એક દ્વારે નીશ્વાળીયા બણે છે ને એક તરફ પડે રહી છોકરીઓ બણે છે તેથી સાવલીંગા જોવામાં આવતી નથી એટલે તાબોટા પાડી નીશ્વાળમાં ગાવા મંડી ગયો (સદેવંત નામ મારા વાલાજીરે, તેનું છે કામ મારા વાલાજીરે) એવી રીતે કુદતો જાય છે ગાતો જાય છે સાવળીંગાએ સાંભળ્યું એટલે વાલીવાને પડદામાં પાસે બોલાવી કહે છે કે સદેવંતની સ્ત્રી ખમર છે? ત્યારે વાલીયો કે ખાઈ તારી ચિંતામાં મરે છે ને બેલો ફરે છે સાવળીંગા કહે તું જરા મારા નખ લેતો જા એમ કહી

હાથ બાર કઢાડે છે. એટલામાં તો વાલીયાની આંખે અંધારા આવ્યાં ને ચક્ર ખાઈને ભોંય ઉપર પડ્યો ને શુદ્ધિ આવી એટલે હીને સાવળીંગાના નખ ઉતારી લેઈ રાજ પાસે આવ્યો એટલે પાટમદે પડદામાં ગાયા પછી વાલીયાને રાજ પુછે છે.

સોહલો.—એટલામાં આવ્યો વાલીઓ રાત, કુંવર પુછે છે તેને વાત: સુતારે સુખ નથી ને વળી ખેડાં નથી સુખ, વાલીએ આવ્યો દેખાડમા બુવોને નખ.

વાલીઓએ હાથેલી ઉઘાડીને રાજને નખ દેખાડ્યા એટલે રાજ મેહીત થઈ કહે છે કે આ હીરાકણીઓ ક્યાંથી લાવ્યો અને તે એની કીમત શી આપી ? (હવે એ વાત રાણી પદમદે પડદામાં ખેડાં બધી સાંભળે છે) એટલે વાલીઓ બોલ્યો મહારાજ આ હીરાકણીઓ નથી એતો સાવળીંગાના નખ છે રાજ કહે એના આવા રૂડા નખ ? તો હવે એ મને મળે તોજ્જ અને પાણી લેવું નહિ તો મારે તેની પાછળ પ્રાણ ત્યાગ કરવો રાજ કહે છે.

ચોપાઇ:—જેવી દીડી હોય નાર, તેવી કહી બતાવજે;
કુડને કપટ કાંઈ, હૃદયે નવ રાખજે.

વાલીઓ કહે છે.

સોહલો:—મેં જેવી નથી દીડી નારી, એને કુંતો કર નમરી સારી;
તમને કહું છું સાચી વાત, પણ જોએ વાજે મોહનાં બાણ

દોહરો:—કર ઝાલીને નખ કાપતારે, મારું હૃદયું તે ન રહ્યું ઠેર;
જલ્લે ઝશુકે રાજ વીજળીને, જેમ ઇંદ્રવદામાં ધનધોર.

ચોપાઇ:—ઇંદ્રવદામાં ધનધોર ઝશુકે જેમ વીજળી;

એક દીડી અલખેલ, મુખેરે અતિ નહિજળી.

નિશાળે દીકરીએ જોને નાર, એવી નથી તારા રાજમાં;

ધડી એક ખેડી તારે પાસ, મેતો દીડી લાજમાં

હે રાજ મેતો પડદામાં દીડી હતી પણ એના નખ લેતાં હાથ જોવા એટલે હું તો જોયમાંજ ગાયુ ખાપ ગયો તે ખે ધડીએ શુદ્ધિ આવી એવું સાંભળી સદેવંત કુંવર ચીતભરમ થઇને ઘોડાની ઘોડારમાં ચાલ્યા. (કહેવત છે કે રાજના કુંવર રીસાય ત્યારે ઘોડાની ઘોડારમાં જઇ સુવે) રાજ ઘોડાની ઘોડારમાં ગયા એટલે રાણી પુછે છે કે વાલીયા હું રાજને ક્યારની ખોલાવતી હતી પણ મારી સાથે ખોલતા નહોતા અને તું આવ્યો એટલે તારી સાથે હસી ખુશીને વાતે વેળ્યા તેનું કારણ શું? વાલીયો કહે ખાપસાહેબ મારૂં નામ ન દો તો હું તમને કહું પેલી વાણીઅણ આપણા રાજએ રાખી છે એ સાંભળી રાણીને પોતાના મનમાં કોષ અડ્યો ને નડી કહ્યું કે રાજ ખે દીવ-સથી ઘેર નહોતા આવ્યા તે એનાજ વાસ્તે મારે અહીંયાં રહી શું કરવું છે હુંએ મારે પીયેર જઇશ એમ ધારી રાણી રીસાયા. હવે સદેવંત કુંવર ઘોડાની ઘોડારમાં છે પછી રાજ લાલાખારોટને લેખ ઘોડારમાં કુંવર પાસે આવ્યા ત્યાં કુંવર પોતે સુતા છે એટલે રાજએ કહ્યું કે તું કેમ રીસાયો છે તને કાષ્ટએ આંખ દેખાડી હોય તો તેની આંખ ફેડુ કાષ્ટએ ગાળ દીધી હોય તો તેની જીભ કાપું. કાષ્ટએ આંગળી દેખાડી હોય તો તેના હાથ કાપું. મારા ખેડાં તને કહેનાર કાણ છે. ? ત્યારે સદેવંત પોતે મનમાં વિચાર કરે છે.

ચોપાઈ:—સદેવંત ખેડા ત્યાંય, કે મનમાં વિચારજ ધરે;

કહું જો મારી પેર, પીતા મારા શું કરે.

મારા પીતાને કહું તો ખરે, એમ ધારી પિતાને કહે છે.

ચોપાઈ—મારે જવું છે જોને આજ, લાણવાને કારણે;

માનો ને મારા તાત, નિશાળામાં લાવો ખારણે.

હે પીતા મારે બણવા જવું છે માટે નિશાળાયાને બોલાવો.

સોહલો:—રાજ કહે છે કુંવરને વાત, સજ્જનામાં બેઠા કરે તમે કાજ;

વારે વારે કુંવર બણવું ન હોય, માટે મનમાં વિચારી જોજ.

હે સદેવંત કુંવર હમણાં તો તું બણીગણી બત્રીસ લક્ષણો થયો છે ને પાછો કહે છે કે મારે નીશાળે જવું છે એ તે શું ? હવે તો તારે રાજકાજ કરવાનો વખત છે કે રમવાની વખત છે આવાં વચન સાંભળી કુંવર કહે છે.

ચોપાર્શ્વ:—સદેવંત કુંવર સુખણુ, આવી હિલા ખારણે;

મનમાં છે મોટી દામ, બણવાને કારણે.

ગોરને તેડાવોને આજ, પીતા માનો મારી વાતડી;

નહીં તો જોજો કાલ, કંઈ હું દેહની ઘાતડી.

હે પીતા તમે બણવા નહિ મોકલો તો હું મારા દેહની ઘાત કરીશ એ સાંભળી રાજ મહા ચીંતાવાન થઇ લાલાખારોટને કહે છે કે આને હું શું કરું આ તો કહે છે મારે બણવું છે ને મારે તો એને માદીએ બેસાડવો છે ખારોટ કહે હોય. સ્ત્રી હઠ બાળ હઠ રાજ હઠ જોગી હઠ એ હઠ પુરી કરવી નહીં તો એ કાંઈ જોરખેર ખાઇ મરશે પછી રાજ કુંવરને કહે છે.

સોહલો:—રાજ કહે છે કુંવરને વાત, ના કરવી તારે દેહની ઘાત;

માની છે તારી મેં બધી ઘાત, નિશ્ચે બણવા જાઓ પ્રભાત.

હે કુંવર સુખેથી નીશાળે જજો કુંવર કેહે ના હાલ તમે મેહેતાને બોલાવો પછી રાજએ તરત મેહેતાને તેડવા મોકલ્યું. હવે રાજ પોતે કુંવરને જમાડી લાલાખારોટને તેડી રાજદરબારમાં ગયા એટલે ગોર રાજસભામાં આવ્યા રાજ કહે કુંવરને નિશાળે બણવા મુકવો છે માટે તમે મુદ્દરત જુઓ ગોરે વિચાર કર્યો કે બણીગણીને તે

હમણાં ઉડ્યો છે ફરી નિશ્ચયે કેમ આવતો હશે મને લાગે છે કે કાલે
 ધાંચળે સાવળીંગાના નખ લેઈ ગયો જેથી કાંઈ એમને લટપટ થઈ
 છે ખરી માટે નીશ્ચયમાં આવે ને સાવળીંગાનો બાપ જાણે તો મારે
 જીવવાની આશા રહે નહિ માટે હું એવું મુહુરત આપું કે એમનો
 મેળાપ થાય નહિ કેમકે સાવળીંગાને હવે પરજીરાનું છે માટે એ સાસરે
 જાય ત્યાર પછી સદેવંતને મહુરત આપું તો પછી મને કાંઈ હરકત
 થાય નહિ એમ ધારી મેહેતાએ કહ્યું કે મહારાજ હમણાં પાંચ સાત
 દીવસ મુહુરત આવતું નથી કારણકે વચ્ચે વ્યતીત વધધરપને પંચક
 ખેસે છે માટે સાત દીવસ પછી એસાડળે રાગળએ કહ્યું સાડ ત્યારે
 આવશે પછી ગોર પોતાને ઘેર ગયા હવે સદેવંત કુંવરને રીસ તો
 ચડી પણ શું કરે ત્યાં સભામાં કાંઈ કહેવાય નહિ માટે પોતાને મેહેને
 જઈ જમાલખાં ને કમાલખાં બે સીપાઈ હતા તેમને કહ્યું કે તુમ
 અખી જાકે ગોરકુ જલદી બોલાવી લાવ એમ કહેતાં જ સીપાઈ ઉડીને
 મેહેતાને ઘેર ગયાને કહ્યું કે કુંવર તમને બોલાવે છે માટે અખીને
 અખી ચલો. પછી ગોરને તેમની સ્ત્રીએ કહ્યું કે હમણાં તમે ગયા
 હતા ને પાછા કુંવરે કેમ તેડાવ્યા ? મેહેતાએ કહ્યું એતો કુંવરનું તેડું
 નથી પણ એતો જમડાનું તેડું આવ્યું છે. ગોરણી કહે એમ
 કેમ બોલો છો ? ગોર કહે હું મુરત મોડું આપી આવ્યો છું તેમાં
 ગોરણી કહે કે જાવને હવે તે કહે તેમ કરજો નહી તો પાછા ઘેર
 જવ્તા આવવા દેશે નહી. ગોર કહે એ વાત તો ખરી પણ ત્યાં
 જતાં મારો પગ ઊપડતો નથી તે શું કરું પછી ગોર જેમ તેમ કરી
 લુમડા પહેરી કુંવરને મોહોલે આવ્યા કુંવર આંખો લાલચોળ કરી કો-
 ધમાં બેઠા છે તેમણે કેડમાંથી કટાર ખેંચી ને કહ્યું કે મુહુરત અત્યારે
 છે કે નહિ ? નહિતો પેટમાં કટાર ચાકું કટારને જોઈ ગોર થરથર
 ધુરજે છે આ નહી મારશે ગોર કહે એ કટાર તમે મેણમાં ધાલો ને
 હું તમારા પીતાને હમણાં જઈ કહું છું એમ કહી ગોર રાગ પાસે

જઞ કહે છે સાહેબ મને અપ્રીયુની લહેરમાં ખચર ન રહી તેથી હું
ભુલમાં પાછલા વરસનું ટીપણું લાગ્યો હતો પણ ઘેર જઞ તપાસ્યું તો
આજનું ચોધડીયું એવું તો ઠીક છે કે ન પુછો વાત રાજ કહે એમ
હોય તો વરઘોડો ચડાવી અત્યારે નીશાળગરણું કરીએ પછી ગોર
નીશાળે ગયા અને રાજ વરઘોડો ચડાવી ધામધુમથી નીશાળે જાય છે
ચઢિટામાં લોકની ઠઠ જોવા મળી છે નીશાળમાં રહી સાવળીંગા પણ
વરઘોડો આવતા જુવે છે ને મહેતાને કહે છે.

ટાહુરો:—હલકે મેદની જોવા મળીને, વળી જુવે નાનેરાં બાળ
સોના શ્રીફળ હાથે ધરીને, ઠાકરો ચાલ્યા આવેરે નિશાળ.

દેલનગારાં વાગીયાંને, મેતા સરથાધઓ પુરે સાદ,

માનોનેરે મેતા તમારી નિશાળે સદેવંત બચુવા આવે આજ

હે મહેતા તમારી નીશાળે ટાપ રાજના કુંવર જોવું બચુવાને
આવે છે તેના વગર આટલી ધામધુમ હોય નહીં હવે સદેવંતના આવે
મહેતાને કહ્યું.

ટાહુરો—ગોર તે મારા ગોરજીને તમને લળી લળી લાગુ પાય;

સદેવંત કુંવર સુલક્ષણારે, તેને આવે તે વિદ્યા બચાવ.

હે ગોર હવે કુંવર ભુલી ન જાય તેમ કરજો મહેતા કહે સાર
હવે ગોર અપ્રીયુની લહેરમાં આવ્યા તેથી સદેવંતને કહે હું સુષ
રહું છું. ને તું સોટી લેમ છોકરાઓને બચાવ. એમ કહી ગોર ઉઠી
ગયા હવે સદેવંત પોતે પડદાની પાસે જઞ તેને ઓસીકુ દેમ બેઠા છે
ને છોકરાને બચાવવા માંડ્યાં સાવળીંગા સદેવંતનો સખ્દ સાંભળી પો-
તે પણ છોડીઓને બચાવતી હતી તે જ પડદા પાસે આવી વીચાર
કરે છે કે હવે સદેવંતને બોલાવાય કેમ તેથી પાટી ઉપર ધાવ લખી
પડદા તળે ખસેડી મુકી એટલે સદેવંત પાટી લઇને ધાવ વાંચે છે.

સરસ્વતી માતાને વિનવુંને, વળી મણપત લાગુ પાય;

ખાટીયું લખીએ પ્રીતશુંને, વળી વાંચી સંભળાવો તમે રાખ.
તે વાંચી સદેવંત ખુશી થયો અને પોતે પણ તે પાઠીયામાં આવ
લખી પડા નજે પાટી ખસેડી મુકી.

માતા સરસ્વતીને વીનવુંને, હું તો કથન ન જાણું કેણુ;
પેહેલીરે પ્રીત સદેવંતશુંરે જ્યારે મળીમાંતાં નેણુરે નેણુ.

હે સાવળીંગા હું તો કથન કે કેણુ કાંઈ જાણુનો નથી, પણ નવ-
ડેરીએ જે દીવસે મળી તે દીવસથી પ્રીત જાણું છું તે ધાવ વાંચી
સાવળીંગા ઘણી ખુશી થઈ હવે સદેવંતે વિચારયું કે મહેતા જાણુશે
તો દેખશે તેથી ઊભો થવા જાય છે એટલામાં સાવળીંગાએ પાટી લખી
પાછી ખસેડી મુકી

સાહુલો:—નીચે નેણુ નહી મેલું કાઢી, બેસો બેસો મારી છાતી ટાઢી;
જે ગોર આપણુ કરશે રીશ, તો સોંપીશ પહેલું વાઢી માંડે શીશ
હે સદેવંત તમે કેમ બીઓ છો જરા નીચે નેણુ રાખી બેસો તો
કાઢી નહી મુકું ને જે આપણો ગોર રીસ કરો તો હું માંડે શીશ
તેને પહેલું વાઢી આપીશ આવું સાંભળી સદેવંતને હીંમત આવી તેથી
પોતે પાછી પાટી લખી.

ભણુમણુતર જાણું બેદ, વાંચું છું પણ નથી વિવેક;
ગોર આપણો રીસાળવો છે, તે રખે મને કડવું વચન જ કહે.
તું મને બેસારે છે તો ખરી પણ ગોર ઠપકા દેશે તે સાંભળી
સાવળીંગા પાછી પાટી લખી આપે છે.

સાવળીંગાના અક્ષર ચાર, ગોર વખાણે વારંવાર;
મનમાં દુઝક લગારે ન ધરો, પાટીયું ભરી તે ઓરી કરો.
તમે લગારે શીકર રાખશો નહી. ત્યારે સદેવંત કહે કે તારો જે
મારો મેળાપ થાય. આતો જેમ સ્વપ્નામાં એકએ ને જાગીએ એકએ
કાંઈ નહી એવું છે માટે તું આંખે આંખ મળે એવો ઉપાય કર એટલે

સાવળીંગા કહે આજનો તો દહાડો ગયો પણ કાલે તમે ગોરને ચંપા
 બાગમાં ઉભણી આપો પછી ગોર સીધાં લેસ જશે એટલે તમે ની-
 શાળીયાને કાડી મુકોને અને હું છોડીઓને કાડી મુકીશ એટલે આમણે
 એકઠાં થઈશું એવું સાંભળી સદેવંતે તેના કહ્યા પ્રમાણે બીજો દહાડો
 ગોરને કહ્યું કે આજ ચંપા બાગમાં ઉભણી છે માટે તમે ત્યાં જાઓ.
 ગોર કહે નિશાળ મુકીને કેમ જવાય ? સદેવંત કહે કાઢારી તમારા
 વખર સીધાં કાઢીને નહીં આપે, માટે તમે પંડે જશો તો સીધાં મળશે
 પછી ગોર સીધાં લેવા ગયા પછી સદેવંતે છોકરાને કહાડી મેલ્યાં અને
 સાવળીંગાએ છોડીઓને મારી કાઢી અને પડદા બડદા ફાડીને ઉઘાડું
 કર્યું હવે મહેતા આવશે તો શું જવાબ દેઈશું ? પેલો કાણીયો ગોરને
 તેડવા ગયો છે તે હમણાં બોલાવી લાવશે સદેવંત કહે જેમ થવાનું
 હશે તેમ થશે પછી સદેવંતને સાવળીંગા બેજણુ બેઠાં વાતો કરે છે.

દોહરો—નેણુ પદારથ નેણુ રસ, વળી નેણુશું નેણુ ગ્રીવંત;

અભણ્યા શું પ્રીતડીરે, એતો પ્રથમ નેણુરે કરંત.

હે સાવળીંગા અભણ્યા માણુપ્રથી પહેલાં પ્રીત આંખે જોવાથી
 થાય છે તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

નેણુ પદારથ નેણુ રસ, ને વળી જે કરી જાણું કાય;

જેવો મીઠો મેવો વેણુનોરે, વળી નેણુ તે કદીયે ન હોય.

હે સદેવંત કુંવર એકલી આંખો તે શું કરે પણ જો સારી
 રસ ભરેલી બોલી આવતા હોય તો તે કરે એવું નેણુથી થાય નહીં
 તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

ફટ નેણું ફટ પાપીયાં, તને હજીએ ધરપત નહિ;

નારીને મન નેહો નહિને, પછી લાલચ ત્યાં શું રહી.

સદેવંત બોલ્યો હે નેણું પાપી ચંડાળ તને હજી ધરપત વળતી
 નથી અને મનને તો કશુંએ નથી તો તું થીકને લાલચ રાખે છે તે

સાંભળી સાવળીંગા બોલી.

નેણુ અમારાં લાલચુ ને, રાજ બલી આવે ટળી ટળી જાય;
દેખી ચંચા માંડવાને, એતો ફેકટની બીખારીરે થાય.

સાવળીંગા બોલી હે રાજ અમે તો અમારાં નેણુને ધણુએ
વારીએ છીએ પણ રૂડા માંડવા (જવાન માણસ) ને જોઈને બી-
ખારી થાય છે તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

અમે નેણુને વારીએ, ને વળી રાખીએ ડીકડીક;

દેખી ચંચા મોરીઆરે, જેમ માગી ન મળે બીખ.

હે સ્ત્રી જેમ તું વારી રાખે છે તેમ હું પણ વારી વારી રાખું
હું પણ સારી સ્ત્રી જોઈ બીખ માગે ન મળે તેવી રીતે લાલચુ થાય
છે. તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

કાંક નેણુ તમે વારજોને, રાજ હાકું તે રાખો જોને હાથ;

ચંચળ નેણું એતો શ્વાન ગતી, ને રાજ નફટ બીખારીની જાત.

હે રાજ તમારી આંખો કુતરા અને બીખારીની માફક કેમ લટ-
કે છે ? તે સાંભળી રાજને રીસ ચઢી અને કહે છે કે તેં મને કુતરા
ને બીખારીની માફક ગણ્યો તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

પગ ઉપર પાટી ધરીને, રાજ ઉપર મેલું જોને શીશ;

ગોર આપણું આવશે તો રાજ, હિલટી કરશે રીશ.

તમે આ ઉંધુ માથુ ધાલીને ખેડા છો ને ગોર આવશે તો ખીજશે
સદેવંત બોલ્યો.

કુલ ખડે હામની તણા, તે વળી ઉંચ નીચ ધર જોને જાય;

અમે નેણુને વારીએરે, મારી આંખો અખમ ખાય.

હું તો ધણુંએ મારાં નેણુને વાઈ હું પણ મારી આંખો અખમ
ખાય છે સાવળીંગા પછી આવાં રોજ બરેલાં સદેવંતનાં વચન સાંભળી
નમી જઈ કહે છે.

સુષુ સાવળીંગા સદેવંત કહે, ને વળી મેલી તે મનનાં માન,
ઝેર ખાધને હુંએ મરતતો, મારો પીતા લાજત શાલીવાહન.

હે સ્ત્રી તારા મનમાં તો કશુંએ નથી પણ હુંતો તારે વાસ્તે
મરત તો મારો પીતા લાજત.

નારીને માટે કીયા નર મુઆ, ને રાજ તમે કરો છો પહેલ;
પ્રીત કરીને પાછા ખસેરે, એતો ખેલાડુના નહીં ભેદ.

ચાપાધઃ—ખેલાડુના ખેલ, નેશાં રસ વોરતાં;

મુખશે મીઠા બોલ, રહેજો તમે ખેલતાં.

નારીને સાર એવા કેટલા નર મુઆ છે તે મને ખતાવો નહીતો
તમે મરી રસ્તો કાઢવાના હતા કે શું ? પણ જે પ્રીત કરી પાછો
હઠે એ માણસ ન જાણવો માટે તમે મારી સાથે હસી ખુશીને ખોડો
સદેવંત બોલ્યો.

પદમણી તારાં વેણુ, રૂદેમાં પરવરે;

ખાણુવળીનાં છુટયાં બાણુ, તેતો પાછાં કેમ ફરે.

ઓ સાવળીંગા તારાં જે વેણુ તે મારા હૃદયમાં સોંસરાં ચાલ્યાં
જય જેમ બાણુવળીનું બાણુ પાછું ન ફરે તેમ તને છોડનાર
નથી તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

દાહુરેઃ—પ્રિત અજોયર કાણુમેરે, રાજ મારું કહું તુંતો માન;

કાષ્ટને મવ સંભળાવીએરે, રાજ એકથી બીજે કાન.

રાજ પ્રીત કરવી તો છતી કરવી પણ એક કાનથી બીજે કાન
જય એમ કરવી નહીં ત્યારે રાજ કહે મેં કાને કાને સંભળાવી એ
ખતાવ ત્યારે સાવળીંગા કહે કે જુવો એક લાલામારોડે, બીજી જાલી-
આ હળમે તથા ત્રીજી પાટગદે રાણીએ અને ઘોડી ઘણી મહેતા પણ
જાણે છે. માટે કાંઈ સમજાણુ રાખો પછી રાજ ઉભા ચાલ છે કે
સ્વ મહા કામાતુર ચંદ્ર સદેવંતની ઘોડીની પાટલી તાણી ખેંચે છે કે

હવે ક્યાં જાઓ છો એટલે સદેવંત થરથર ધુબવા લાગ્યો કારણ કે એણે કાંઈ દીવસ કાંઈની સાથે પ્રીતિ કરેલી નહીં તથા આ પહેલાં-હેલી થઈ તેથી દહેસત લાગી. હવે કાંણીએ ગોરને શોધી કહાડ્યા પછી કહ્યું કે મહારાજ સદેવંતે તો પડાખડા ફાડી નાખ્યા એવું સાંભળી ગોર ત્યાંથી ધસ્યા ધસ્યા નીશાળે આગ્યા ત્યાં સદેવંતને સાવળીંગા ઝાલી રહી છે તે જોઈ કહે છે.

દાહુરો—પકડીયા કામનીએ છેડાચારે, રાજ થર થર થર થર થાય,
એવે સમયે ગોરજી આવીઆરે, એતો તંજુ તણી માંય.

ગોપાલ—તંજુ તણીરે માંય, સદેવંત શુ કરે,
લોકડીયાંની લાજ, હાથમાં નવ ધરે.

ગોર ત્યાં આવી સદેવંતને કહે છે કે તું કાંઈની શરમ રાખતો નથી મારીને પડાખડા ફાડી નાખ્યા છે છેકરાને મારીને કંડાડી મુક્યા માટે હું તો જઈને તમારા પિતાને કહીશ મારે હવે નિશાળ બ-જાવવી નથી એવી ધમકીનો અવાજ સાંભળી શરમાઈને નીચું જોઈ નીશાળની બહાર આવી નીકળ્યા પછી ગોર સાવળીંગાને કહે છે કે બધી નીશાળ જમાડી તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

દાહુરો—વરે ધુમ્માં જાપરાં વાલીયારે, કંઈ ખોલડાં તે ખડખડ થાય;
વા ને વટોળીયો આવીયો, તે ગોર પડા ઉડીરે ઉડી જાય.
હે ગોર વા ને વટોળીયો ચઢ્યો ને મારીને જાપરાનાં નેવાં
ખખડવા લાગ્યાં ને પડદા છુટીને એની મેળે ઉડ્યા.

ગોપાલ—શીખ દોને ગોર ધર દીજાએ ચાલીએ,
રૂઠાં વધામણાં કાલ પીતાજીને આલીયે,
એમ કહીને નાર ધર બણી ચાલીયાં,
મળીયા સદેવંતરામ મુખે મુખ લાળીયાં.

રજા લેઈ સાવળીંગા બહાર નીકળી એકલે સદેવંતને કહે છે કે

જુઓ આખો દિવસ આમણો અકારત મોઢે ને ગોરે ભણ્યું ત્યારે
સદેવંત કહે છે કે મારાથી તો કાલે નિશાળે તહિ આવ્યા આપણું
કામ પેલા કાણીઆએ બગાડ્યું હવે કેમ કરીશું ? સાવળીયા બેલી
એરે કંઈ વાવી છે થાટે બધા છોકરાને અને છોડીઆને એક
દિવસ ટોવા મોકલે છે પણ તમે નથી ગયા અને હુંએ નથી ગઈ
મોઢે જઈને કહો કે કાલે તમારી વાડીએ અમો હુડા ટોવા જઈશું ને
હું તે સાખ આપવા આવીશ તે સાંભળી સદેવંત પાછો ગોર પાસે
આવ્યો ને કહ્યું કે તમારી વાડીએ જવાનો વારો અમને નહી આપો.
બધાને આપો છોને ત્યારે ગોર બોલ્યા તમે રાજા છો ત્યારે સદેવંત
કહે ઘેર રાજા પણ અહીં તો નિશાળીઆ ત્યારે ગોર બોલ્યા કાલે
તમે જન્મે સદેવંત કહે મારું ભાત આપવા સાવળીયાને મોકલજો ભાઈ
આવશે તો મોકલીશ પછી સદેવંત ત્યાંથી ઘેર ગયો અને ગોર પો-
તાને ઘેર ગયા પણ ખાવું પીવું સુઝવું નથી ને હિંદાસ થઈને બેઠા
છે ત્યારે ગોરાણીએ કહ્યું કે તમે આજ હિંદાસ કેમ છો ? ગોર કહે
ચન્નનો કુંવર વાડીએ જવાનો છે ને તેને ભાત આપવા સાવળીયાને
મોકલવાતી છે ને એ ન જાય તો પછી જીવવાનું ઠેકાણું નથી ગોરા-
ણી કહે એમાં તે શું છે મારી પાસે મોકલજો એટલે હું સમજાવીને
મોકલીશ બીજો દિવસે સદેવંતે પાટમદેનો પાથરવાનો રત્નજડીત ઓ-
છાડ હતો તે જાનોમાનો લેઈ બચકામાં બાંધ્યો તે પાટમદેએ દીઠો
એટલે સદેવંતને કહે છે.

દિવસ ચડ્યો પહોર, બચકા ક્યાં બાંધીઆ;

પાટમદેના ઓછાડ તે, કાને કાળે ચોરીયા.

એ વરણાગી આજ, કાને તમે દેખાડશો;

સાચું કહોને મારા શામ, પાછા ક્યારે ઘેર આવશો.

કે મહારાજ આ વરણાગી આજ તમે કાને દેખાડશો ને તમે

બેર ક્યારે આવશે પણ રાજા કંઈ ઉતર આવ્યા વગર ગોરની વા-
 ડીએ ગયા ત્યાં એક ચપાના ઝાડ નીચે રતનજીત ઝોઝાડ પાથરીને
 સુતા બોયમાં કાંકરા હતા તેથી ખુચ્યા તેથી પોતાની તરવાર વતે
 કાચી ડાંગર વાડી અને તેને ચોતરો કરી તે પર ઝોઝાડ પાથરીને
 સુતા ને સાવળીંગાની વાટ જુવે છે ઝાડ ઉપર તમામ પક્ષીઓ પોતે
 આમ, જમ, સીતાફળ લીંણુ, નારંગી, બોર, ખજુર, દ્રાક્ષ, પપનસ
 એ સર્વે ફળફળાદી કાચી ખાઈને નાખે છે પણ કોઈ ઉગ્રડતું નથી
 સાવળીંગા નીચાળે ગઇ એટલે ગોરે કહ્યું કે તને ગોરાણી બોલાવે છે
 સાવળીંગા કહે શું કામ છે ગોર કહે કંઈ કામ હશે સાવળીંગાએ કહ્યું
 હું તો કાંઈ જતી નથી પછી ગોરે ધણું કહી ગોરાણી પાસે મોકલી
 ત્યાં ગોરાણીએ કહ્યું કે આજ રાજના કુંવર સદેવંત વાડીએ ગયા
 છે અને તું કોઈ દીવસે વાડીએ ગઇ નથી તેથી આજ ભાત લેઈને
 જ સાવળીંગા કહે મેં તો વાડી દીડી નથી ને હું તો કાંઈ જતી
 નથી ગોરાણી કહે ગરજ હોય તો પુછતાં પુછતાં લંકામાં જઈએ
 સાવળીંગાના મનમાં જવાનું તો હતું ને ગોરાણીએ ધણું કહ્યું ત્યારે
 કહે લાવો જઈએ પછી ગોરાણીએ બે લાડવા હતા તે રૂમાલમાં વીંટીને
 આવ્યા તે લેઈ સાવળીંગા ચાલી તે રસ્તે જતાં વિચાર કરે છે કે
 મારા રાજા આ લાડવા ખાય ? એમને વાસ્તે તો ખત્રીસ ભાતની
 રસોઈ અને તેત્રીસ ભાતનાં શાક કરી સોનાના થાળમાં મુકી રૂપાની
 ઝારીમાં ચોખ્ખું નીર ભરી સોળે શણગાર પડેરી જઈને જમાડીશ
 એમ કહી એક કુતરો આવ્યો તેને લાડવા ખવરાવી દીધા અને પોતે
 ત્યાંથી પોતાના ગંગએહલમાં એકાંત પાસ ઉપર આવી અને રસોઈ
 કરવા સાફ નાહી ધોઈ સાવળીંગા બેડી પોતે નાનાં પ્રકારનાં પકવાન,
 રશ્મરો, કંસાર, દુધપાક, આરીયાં, ગલકાં, કોળુ, ખવાર, મગ, ચોળા-
 નીશીંગો, રતાળુ, સુરણ, ડોડી, વંતાક, વાલેળો વિગેરે નાના પ્રક-

રનાં શાક વધાર્યાં અને વળી કેળાં, અડવી, કાણુ ઇત્યાદિ ભાતભાતનાં
 ભજ્યાં બનાવ્યાં એ રીતે ધણી સુંદર રસોઇ મરી મીઠું વગેરે મશાલે
 નાખીને તૈયાર કરી પોતે શણુગાર સજવા દાસીને બોલાવે છે દાસીએ
 એક રાવતની સાથે માયા કરી હતી પણ ચાર દીવસથી તેની પાસે
 ગજ નહોતી તેથી હમણાં મારી બાઇ કામમાં છે માટે જઇ આવું એમ
 ધારી તેની પાસે ગઇ ત્યારે પેલા રાવતને ચાર દીવસથી આવી ન-
 હોતી તેથી ક્રોધ અડ્યો ને તેને પાંચ સાત ચાખખા લગાવી દીધા ને
 કહ્યું કે રાંડ ચાર દીવસથી ક્યાં ગજ હતી દાસી કહે મહારાજ કામમાં
 ભરાઇ હતી. તેથી અવાયું નથી તે રીસાઇને બેઠો ને દાસી પણ રી-
 સાઇને કારે બેઠી હવે રાવત મનાય ત્યારે સાવળીંગા પાસે દાસીથી
 જવાય અને સાવળીંગા રસોઇ કરી શણુગાર સજે છે અને દાસીને
 ઘાંટો કઢાડે છે પણ ત્યાં કાણુ હોય તે બોલે પછી પોતાને હાથે
 મજુસ ઉઘાડી શણુગાર સજવા માંડયા ને મનમાં દાસીને ગળો ભાંડે
 છે હવે તમામ રસોઇ સોનાના થાળમાં ભરી ઉપર રૂમાલ ઢાંકી થાળ
 ભરી કારે મુક્યો છે અને પોતે અંગે સોળે શણુગાર સજે છે એવામાં
 એક લાકડાનો કડકો ચુલામાં સળગતો રહી જવાથી તેની ધુણી નેમ
 તેની બોળઇ ચોકમાં બેઠી હશે તે રંગમેહેલમાં આવીને કહે છે.

શેઠ મોહોટા શાહુકાર, પીયા ઘેર પીયારે;
 નર વિનાની નાર, તું આવડો બનાવ કેમ કરે.
 દેખશે દુરીજન લોક, વીચારે વાતમાં;
 આપણે ઉત્તમ જાત, હજવાં પડીએ નાતમાં.

હે બાઇ આપણે મોટાનાં છોડ ચઇને આવાં તોફાન ના કરીએ
 સાવળીંગા મહા કોપાયમાન ચઇને બોળઇને કહે છે.

મેં માનીતી કાઇ સદા શીવની અનતા,

સભુ છું સોળ શણુગાર અંગ પર શોભતા;
 પ્રથમ પુછ્યું જાહેને મારી જાતને,
 મધી કહી હસ્યું અમારા જાતને.

હે રાંડ હું મારી માને કહી પહેરું છું હવે જો કહીશ તો તારા
 માંડીને કહીશ તે સાંભળી ભોળાઈ કહે નકી એના બાઈને કહીને માર
 ખવરાવશે માટે સાવળીંગાને સાડ લગાડવા વારતે સમજાવીને કહે છે.

બાઈ મેં હસીને કીધી ખ્યાલ, એના નવ આજુશો ચોરતા;
 તમે સન્ને સોળ શણુગાર, પેહેરો અંગ શોભતા.

હે બાઈ હુંતા હસ્તાં હસ્તાં કહેલી હતી એટલામાં તમે આટલી
 બધી રીસ શું કરવા કરો છો પછી ભોળાઈ કહે છે કે હું જ્યારે
 નમુ છું ત્યારે ઉંચે જઈ જોડે છે એના બાઈને કહી શું કરશે.

કહ્યા માટે શુંય, કહેશે તમારા જાતને;
 પુજવાને ફળ હોય તો તેડાવો રૂડા સાંચને.

હે બાઈ માનતા માની હોય તો સાહેલીઓને તેડી વાજતે ગા-
 જતે જાઓ તે એકલાં શું કરવા જાઓ છો એટલું કહી પોતે નીચે
 જઈ બિડી સાવળીંગાને બાબીનાં વચન બાણુ જેવાં લાગ્યાં હવે ભોળાઈ
 અને દાસીને ગાળો ભાંડતી જાય છે, તે શણુગાર પેહેરતી જાય છે.

દાહુરો—કડાં સાંકળાં અણુવટ વીંછવાં, ને વળી ઝાંઝરનો ઝ-
 મકાર; બાણુખંધ એરખી ચીપ ચુડલાને વળી નવસેરો મોતીનો હાર.

ચોપાઈ—હેમ જડયા હાર, મોતી જાણે મેડીયાં;

કેસર ચંદન લાટ, હળવે તે તાણીયાં.

સેંચો ભર્યો અનુપ, ગજ મોતનકી રાખડી;

બોલે ચંગારે વેન, પુલા ફરી પાંખડી.

કાંપીને કડકારિ, વીંછવા વાજણે,

ઝાંઝરનો ઝમકાર, ધુધરા ગાળણે
 ફરતી ધુધરમાળ, અંગપર શોભતી;
 શોભા ધંદના છોડ, અપસરારે સિતરી.
 અંચે કુમકુમકી લોલ, બત્રીસી જેની બિજળી;
 દાકમ કળીયાં દંત, બની એક પુતળી.
 નાક સુડાની ચાંચ, તેણે પહેરી વેસરી;
 દોય નેણુરે ખીચ, ચોડી એક ટીલડી.
 સળ્યા સોળ શણુગાર, આપરે સમારીયાં;
 કાળળ કાળી રેખ, આંખોમાં ડારીયાં.
 સરવે સજી શણુગાર, બની સુધડ નારીયાં;
 હાથ લીધો થાળ, જળ ભરી ઝાંરીયાં.
 જ્યારે છીરી અલખેલ, દાસીરે પધારીયાં;
 બાંધરે દોનુંકી નજર, વારીવારી વારીયાં.

હવે સાવળીંગા શણુગાર સજીને મેહેલમાંથી ઉતરે છે એવામાં
 દાસીને આવતી જોઇ એટલે રીસ કરી થાળ હેઠો મુકી એક સામે
 તકતો હતો તેમાં પોતાનું મુખારવીંદ જુવે છે અને કહે છે કે આ
 મારો સાળુ બહુ હલકો છે તેથી હું ખીજી મલકાપરીની જે સારી છે
 તે પહેરું.

દાહુરો-આજા સાળુરે મારે ઓઢણેને, હું તો પહેરું ચંગારે ચંગા ચીર;
 જેના પાલવ રૂડા શોભતારે, એવાં પહેરું મલકાપરીરે મલહીર.

એમ કહી હલકો સાળુ કહાડી નાંખ્યો અને ચીર કહાડી પહેર્યું
 પછી હાથમાં સોટી લઇ દાસીને કહે છે.

બુધ વિનાની દાસીને રાંડ હાથમાં કાંઈ ન જાય;
 એકતો ફરીજન મારી બાબી થઇને તેણે હાથમાં કરી ગઇ હાથ.
 એમ કહી દાસીને બે ત્રણ સોટીયો બડાવી દીધી કે રાંડ તું

જતી રહી તે મારી ભોળાઈ આવી મને મેણું મારી ગઈ તે મારે સાંખવાં પડ્યાં.

સોખતડી બાઈ સહુને સરખીને, વળી કાઢને રાખને કાઢને રાંક;
પક્ષબાજી મનમાં વીચારજોરે, બાઈ ગરીબનો કાઢો વાંક.

હે બાઈ ગરીબ તાલેવન બધાને પ્રીત સરખી હોય તમે તો
મારો વાંક કહાડો છો પણ મનમાં વિચારો હવે સાવળીંગા મહેલમાંથી
જેમ આઝાશ્વમાંથી વીજળી અબકે એમ તેજ મારતી નીકળી.

કવીત—માનની મૃદંગ બેઠાં કટાક્ષ માન તુમ,
તેતેનેન મોહે અંજન બનાયકે
આબુપણુ લીલા બની હતી અતિ પ્યારી,
કારી ધનસારી મતપ્યારી લપટાય કે,
અતિ હું ગદાજ્ય અંધારી કારી વીજળી,
અમકે માનુ અટારી ચરી આયકે.
સુંદર સાવળીંગા ચલી જાય,
બજારમાં શણગાર સખી લગાય કે.

કવીત—શીરા કુલ શીરદાર, બેસતો ફોજદાર,
કરણું કુલ કારકુન, મજરા તે કાજહે.
નેન તો અમીર જાકે, ચોધરી અધુર બેન,
બાબુઅંધ હજીદાર, ઉઠાછટી છાજહે,
કાનુકે કુજ જાન, કંચુકી ખીરાજમા,
નાઇસદકી જોખનકી જમારી ઝાઝીહે,
સુંદરી સજે શણગાર, પ્રીતમકુ મીલનેકુ
ઝાઝકે કાર માનુ નોખત જ્યુ બાજહે,
અંચુકે ઝોટ માનુ, કોટ કીયો ધુંધટકો,
અકેહી અતિ અલી ખેલ્યો હકાવો હે.

માગેતો કમશેરે બતી, ક્યારી દીગ અંજનકો,
જનકો નચારો અગડખંધી બન્યાહે.
મોતીરામ તેન બન કામની બંદુક માન,
મન હુકી અટક અપડો મચાયો હે.
સેજ સુખડા મીસે આજુબજુ ખેતપરે,
બાળ જોરી ધર પલકે મરદકુ ચઢાયો હે.

આવી તરેહથી તેના શણુમારની અને તેના બદનની અગણીત
શોભા આપતી સાવળીંગા બજારમાં જાય છે.

ચોપાઇ—નારી ઝાઝા નેહ, બજારમાં નીસર્યા,
સારા શહેરના લોક દીવાના હો રહ્યા.
જેમ હાથમાં દીવો સાર, જોવાને નીસરી,
કોરે આભે કામ, ઝણુકે છે વિજળી.

સોહલો—સુંદર બજારમાં ચાલી જાય, લોક કહે રૂપવંતી વાએ વાય,
છેલ જીવે તેને કેમ સુહાય, હૈય કુટેને કહે હાય હાય.

સાવળીંગા ચાલી જાય છે એવામાં એક વાણીયા ધી લાવતો
હતો તે હાથમાં કુલ્યુ લેઇ તાવડામાં રેડવા જતો હતો તેવામાં તેણે
સાવળીંગાને જોઇને ખેમાન થઇ બોયમાં ધી રેડી દીધું તે જોઇ એક
જીવાન બાહણ વાણીયાને કહે છે.

પડ્યો બાજશું કાજશું, ને ઝટઝટ કુરંગીની ખાય;
ધીરે વેચતાં વાણીયારે, તારાં ધૂત ઢોળાઇ ઢોળાઇ જાય.
હે વાણીયા એમાં શું દીકું કે તેં ધી ઢોળી નાખ્યું ત્યારે વા-
ણીઓ બાહણને કહે છે.

સાચા કલથી કમરજી કરીને, વળી ચાલી જાય સુરત નીરધાર,
મેરે આવે માખીએ, એવી નાની નાજુક નાર.

વાણીએ કહે એના રૂપ હિપર એક કુલુ તો શું એવા પાંચ
કુલ્યા ઉતારીને ફેંકી દઈ તે કામના તરફ એતી નથી બાહ્ય કહે છે
તું તો નુકશાન કરી તેના સામુ જુએ છે પણ જો હું એને બો-
લાવું એમ કહી સાવલીંગના સામો જમ હોમો રહ્યો, પણ સાવલીંગ-
એ સામું ન જોયું ત્યારે બાહ્ય એક ધાવ કહ્યો.

નારી તું કાંઈ નથી જાણતી, ને વળી જાણેરે સ્નેહ ઉપાય;

આ છેલ્લો તને સામો મળ્યો, ને તું રસની લાગીરે કેમ જાય.

તે સાંભળી સાવલીંગને ઘણી સીસ ચડી એટલે આખ કાતરી
બાહ્ય જાણી જોયું એટલામાં બટને ફેર આવ્યા ને મુરબા ખાઈ
એક કીચડનો ભરેલો ખાળ હતો તેમાં પડ્યો ને આખો તરી મધ.

ચોપાઈ:—સજ્યા સોળ શણગાર, પીયા કેરે કારણ;

માર્યાં નેણું ફેરાં બાણ, બાહ્યમણ પડ્યો ખાળમાં.

બટને પડેલો જોઈ વાણીયો કહે છે ભાઈ પાસે જમ કેવો લાભ
કમાયો અમે વેગળે રહ્યા ને નુકશાન તો થયું પણ આખરે તો છીએ
હવે સાવલીંગ હોમી બજાર ચાલી નીકળી અને તેનું રૂપ મહા તેજ-
સ્વી કે જેની આકાશની વીજળી પુનમનો ચંદ્ર અને હોળીની ઝાળ
માફક પ્રકાશ પામી રહ્યું છે અને જે જુએ છે તે મોહિત થાયછે એક
સોનારની દુકાન હતી તેમાં તે બાટ બહોતો હતો તે એને જોઈ પોતાનો
હથોડો માથામાં મારવા લાગ્યો અને ચોરામાં જે ચારણ બાટ ખેંચેલા
તે અને દુકાનેમાં ખેંચેલા વાણીયા તેને જોઈને મોહિત થયા.

ચોરે મોહ્યા ચારણ બાટ, બજારે મોહ્યા વાણીયા;

સોનીએ ફેડ્યાં શીશ, લવારે પણ તોડીયાં.

એવી રીતે સાવલીંગ કંઈકને છકડો મારતી ચાલી જમ છે
એવામાં ખાળમાં જે બાટ પડ્યો છે તેની એ જાણતી વખત થઈ
છે તેથી મહારાજને ખોળવા નીકળી છે એવામાં એક બાહ્યી કહે છે

કે આ બાવડી જાય છે તેને જોઈ મુરઝા ખાઈ પેલા બાળમાં પડ્યો છે ત્યારે પેલી સ્ત્રી રીસ ચડાવી સાવલીંગા સાથે લડવા લાગી તું મારા ધણીને મારી ક્યાં જાય છે તે વારે સાવલીંગાએ સામુ જોયું એટલે તે પશુ રાબી થઈ ગઈ પછી લટાણી કહે છે.

દાહરો:—ચંદ્રબદન મૃગલોચનીને, રાંડ બલ્યો તારોરે રંગ;

તને દેખી મારો ખીચી પડી ગયો ને, રાંડ કાઢવ ભરીયોરે અંગ.

હે રાંડ બલ્યુ તારું રૂપ કે મારો ધણી કાઢવમાં પડ્યો તે સાંમ-જાને સાવલીંગા કહે છે.

મુને દેખીને તરવર ડગેને, વળી હસ્તીના તુટે જોને દંત;

જાઓ સમયર ઘેર સાકર વેંચો, કે જીવતો રહ્યો છે તુજ કંથ.

હે રાંડ મને જોઈને તે હાથીના દંત ઉખડી પડે છે પશુ તારો ધણી જીવતો રહ્યો માટે ઘેર જામ સાકર વેંચ એવું સાંભળી લટાણી કંખવાણી પડી ગઈ અને પોતાના ધણીને ખાળમાંથી ઉઠાડી ઘેર લેઈ ગઈ હવે સાવલીંગા બજારમાં થઈને ચાલી ચાલી દરવાજા આગળ આવી તારે દરવાજામાં એક જવાન અને એક ધરડો એવા બે સામ-સામા સીપાઈ બેઠા છે પેલા જુવાન છોકરાએ કહ્યું કે દેખો બડેમીયાં ક્યા મજેકી નાજુક નાર અતીકે તારે બુટો બેલ્યો કે ચુપ રહે એતો કાંઈ જીવતી ચૂડેલડે તું નાના હોકે ક્યા બોલતા હે અમી બજારમેં બડા જુલમ કરકે આઈ હે એક સોનીકા ઉલકું દેખકર શીશ પુટ બ-યા એકે લુહારકા પાઉં દુટ ગયાં જોર એક બનીમાકા લીકા કુલા દોળા ગયા એક ખમન તો બીચારા જુરી તરેસે પડા હે ને બે કુછ તું બોલેગા તો શીરમી તેરી એસી હાલત હોબેગી ને મેં બાગ જાહિંગા છોકરો કહે ક્યા અપનેકુ કુછ કરેમી અપન તો હિસી સાથ સીવી માત કરેજે એમ કહી સાવલીંગા કહે છે.

નદીરે મારી તેને જુઠીરે કટારીને, વળી નદીરે મરછી તરવાર;

દોરે નેનુસે તુને માર દીયેને, વળી ખામસ કીતી બખર.

છોકરો કહે છે કે હે સ્ત્રી તેરી પાસ કુછ હથીયાર તો હે નહીં
ને તુને સારી બખરકું કતલ કર ડાલો એ તો બડી બુલ્લમકી ખાત
એ સાંબળી સાવલીમા કહે છે.

દીવડી ચોડુ તો મીઠાં ત્રીસ મરેને, વળી સેંચો પુરતો મરે વીસ.
કાજળ આંબુતો ફર કરે ને વળી નીતના મરે પાંચ પચીસ.

હે મીઠાં હું શશુમાર સબુ તો મને દેખે તેટલા ભોંધ પડે એમ
કહી થાળ લેઈ હરવાખ બહાર નીકળી એવામાં એની સંધપણી સામી
મળી તે કહે છે.

કંચન થાળ જોને કર ધર્યાંને, વળી તારે હયડે હરખ ન માય
પમરે પડે ઉતાવળો, ને વળી કાને સંધયર ક્યાં જાય.

ચોપાધ:-કાને સંધયર ક્યાં જાઓ, એકાએક નીસરી,

મુજ સંધયરતો સાથ, તે તું કેમ વીસરી.

તારા દીવડી વાત, મારા આગળ નહીં કરે,

સરવે સાહેલીઓની આણુ, અહીંથી જો તુ ડગલું ભરે.

હે સંધયર ઉતાવળી ઉતાવળી ક્યાં જાય છે તે કહા વગર
જાય તો તને બધી સંધયરોની આણુ છે.

ઢાહરો:-મેં માનીતી શીવની માનતાને, વળી દીવસ ચડતાં જાય,

જવું છે ગોરની વાડીએ, મારાં કુત્રડીયારે કરમાય.

હે મેન શીવની માનતા માની છે ને ગોરની વાડીએ જવું છે.

તે સાંબળી સંધયર કહે છે.

બોલીયું તો તારી લાગેને, વળી વેણનાં નથી તારાં મુલ

જાઓછા ગોરની વાડીએ, ને ત્યાં કંઈ કંઈ જાતનાં ફુલ

હે મેન ગોરની વાડીએ કંઈ કંઈ જાતનાં ફુલ છે તે મને કહે

હવે સાવળીંગાએ ગોરની વાડી જોઈ નથી તો દુઃખ શી રીતે બતાવે પણ પોતે મહા ચતુર છે તેથી તે કહી બતાવે છે.

ચોપાઈ:—અંધો મરવોને સાળ, વળી કેવડો મરવો ને કૈતકી જામ જાવંતરીને ડોલર, અંધોલોરે બહુ ફળો વરણુ અંધારે ભાત, તેની જુદી જાતડી છે એક અંધાનો છોડ, તેમાં વળગી મારી વેલડી કરમ સંજોગે દાય, વંધી છે વેલડી કહુંછુ સાચી વાત, સાંભળી મારી સાહેલડી બેનપણી કહે બેન તારી બોલી ઉપરથી બંધી મતલબ હું સમજી ગઈ જોજો કંઈ હજીવી પડેતી.

સોહલો:—જો સગ વીતીએ સરભાર, કાંક રાખો બોલ્યાનો વિચાર વેણુ વેણુ પાડોછો ભાત, આપણે ઉત્તમ માજન જાત. હે બેન ગણી ગણીને બોલતો આપોછો પણ જોજો મહીથી વાંકું ન થાય એમ કહી ફરીને કહે છે,

દોહરો:—સાંભળ મારી સાહેલડીને, વળી કાંક રાખોને વિચાર જુગતે કરીને જમાડજો, ને વળીએ પણ લેજોને ઉગાર. હે બેન જુગતાઈથી રાજને જમાડજો, સાવળીંગા કહે તારા કરતાં મારામાં અકલ્પ બહુ છે.

સાંભળ મારી સાહેલડીને, વળી પુરણુ મેંતો કીધાં કામ; જુગતેથી રાજને જમાડીશું, ને મારી લાજતો રાખે મારો રામ. હે બેન લાજતો પરમેશ્વર રાખનાર છે એમ કહી પોતે વાડી બણી ચાલી રસ્તામાં બે રસ્તા આબ્યા એટલે અમચાઈને ઉભી અને એક ગોવાળીયાને પુછે છે.

સોના ઉલણી શીરખર ધરીને, વળી માથે તે મેચું જોતે ભાત; બાઈ વીશ જોને એવાળીયા વીનવું, ને મારી કંઈ વાડીને કા વાક

હે ભાઈ જો સ્ત્રી જાડીતો રસ્તો કાઢો !

હયા તે આંખા જોને આંખલીને વળી નીચી છે શાખ શાખ;

ઉપર સુખ જોને સાટવેરે તારી એ છે જાડીને એરે વાઢ.

હે બેન આ આંખા અને આંખલીઓ દેખાય છે અને ઉપર સુડા કલોલ કરે છે એ તમારી વાડી એ સાંભળી સ્થવળીંગા પોતે હ-રખમાં ચાલી જાય છે અને જ્યાં પવનના ઝપાટાથી માથા ઉપરનું ચીર ખસીને અંખોડે આવી રહ્યું છે અને મુખારવીંદ ઉઘાડું તેજ મારી રહ્યું છે અને ચોટવાની વેણુનાં પડીયાં શબ્દા ભસરાની માફક ઝપકડી રહ્યાં છે. અને પોતે મહા મદમાં હંસના માફક કુદતી ચાલી જાય છે તે જોઈને સદેવંત કહે છે.

ચોપાધ—છુટે પટે જોને નાર એમનાં એમ આવજો;

સનઘટ ફરી આંચ, આડી નવ લાવજો.

છુટે પટે જોને નાર લાગે ખલુ સારીયાં;

સાવળીંગા સમતોલ નાવે ખીજી નારીયાં;

એ સાંભળતાં સાવળીંગા વીચાર કરે છે કે રાજ્યએ અને લાજ કહાડવાનું કહ્યું તેથી પોતે કુંઘટો તાણી ચાલી આવી.

અવળી ફરીરે અલખેલ, આપરે સમરીયા;

સનઘટ છેડા તાણ, કુંઘટ લેઇ વાલીયા.

માથે સોનાનો થાળ, જળ જરી ઝારીયાં;

અંખાતે થડ કાચ, આંખને બાત હિતારીયાં.

ચંપા મહે ભાઈ હિતારી પોતે આવી હિની છે તે જોઈ મહા કાળજીમાન થયા ને કહ્યું કે તું મને જતાડવા આવી છે કે કુંઘટો તાણી રાવા ? એમ કહી રીસાઇ ત્યાંથી પોતે ઉઠી આંખા મથા સાવળીંગાના મનમાં કે રાજ્ય ધેણાળ કરવા મથા હશે તે હમણાં આવશે પણ રાજ્ય તે આંખા નહીં તેથી રાજ્યને મજાવવા સાથે ચંપાના

અડને કહે છે.

દાહરો—યંપા તુજને ભર છેડેને, વળી મુજને છેડેરે સાગ્નન;
હેતેને પ્રીતિ અમે આવીયાં, કેમ રીસે ભરાયા રાગ્નન.

સોહલો—રીસે ભરાયા એ રાગ્નન, ગોઠા ગરવા મારા સોજ સાગ્નન;
કહ્યું નથી વાઘા તમને કેણુ, દુભાણુ જેમ દુશ્મનનાં વેણુ.

હે રાગ્ન તમને મેં કાંઈ કહ્યું નથી ને તમે રીસાઈ કેન એડા
છો તમારા જીવની ખાતર ત્રણ ગાઉ ચાલી આવી ને પગમાં તો
ફાદા પડી ગયા છે તોએ તમે બોલતા નથી એનું કારણ શું ? રા-
ગ્નને રીસ ચડી તેથી હુડા ટોવાનો મળો. હતો તે ઉપર ચડી એડા
સાવળીંગા કહે મહારાજ પગ ધ્રુવો અને કહો તે ચાળ અહીં લાવું
પછી રાગ્નએ એક આમલીની સોટી લઈને ઝપાટી દીધી તે સોર
ઉઠ્યો તેથી નીચે ખેસી રોવા માંડ્યું ને પોતે પસ્તાવો કરે છે કે મેં
ધરમાં તો હજી લગણુ કાઢેનો દુંકારો આધો નથી ને અહીં માર
ખાવો પડે છે એ મારા કરમનો વાંક છે એમ કહી રાગ્ન પાસે મઠ
અને કહે છે.

દાહરો—તુને વાએ ઝપેટીયોને, કેમ રાગ્ન મળે ચઢીયોરે સુખણુ;
ઝરઝર માથે નીર ઝરેરે, તુને કેમ ન આવેરે કમાણુ.

હે રાગ્ન તમને ક્યા નથી આવતી કે તમે આમ ગાંડા થઈ
ગયા રાગ્ન કહે તને કહ્યું કે તું આવતીતી એમને એમ છુટેપટે આ-
વજો ત્યારે તો ધુમયે તાણીને મારા નામનો છેડા વાળીને આવી એમ
કહી કહે છે.

ચોપાઈ—છેલ જમાડવાને કાંઈ, આવી તુંતો ગોરીયાં;

કરોધ ચડીરે કામન, પગે ઉપાડીયાં.

તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે હે રાગ્ન અમારો સ્ત્રીનો ધર્મ
કે લાજ મરણદહી આવવું પણ પવનથી મારા અંબોડાપર ચીરના

છેડા મયો તેને ખસેડતાં જરા નીચે ઊતરી મયો તેમાં આરો શો વાંક
કહાડો છે.

લાગી પવનની આંચ, સનકટ મારા હિડીઆ;

આછા સાળુ ફાય, અમર લેઇ ઓઢીયા.

એવું સાંભળતાં, રાજ્ય ખુશી મયા ને મનમાં કહે છે આપડીને
નગર વાંકે મારી પછી થાળ પાસે આવીને બેઠા.

દોહરો—નથીરે નીરાં નથી સરોવરાંને, વળી નથી કુવામાં બેને કાસ;
નીર દોળ્યાં નહિ મળેને, રાજ્ય દેશો કંઈ અમને દોશ.

નોહલો—દેશો કાં તમે અમને દોષ, અને ચઢ્યો તે ઉતારો રોશ;
સમશા સમજી દ્યો તમે જાણી, પણ દોળ્યાં ન મળે પાણી.

હે રાજ્ય આ પાણી તમે દોળી નાખ્યુંતે હું ક્યાંથી લાવીશ
અહીંઆં કાંઈ સરોવર કે કુવામાં કાસ નથી તે સાંભળી રાજ્ય હસી
પડ્યો ને સ્ત્રીને કહે છે જે જમાડશે તે પાણી નહિ પાય? વારતે
પાણી લઇ આવે તો જમીએ નહી તો થાળ લઇને પાછાં ઘેર જાઓ
સાવળીંગા કહે ક્યાંથી લાવું? ત્યારે રાજ્ય કહે છે.

દોહરો—હંસ કુવોને હંસ વાવડીને, વધી હંસલી તું સીંચનહાર;
નીર ભરી આવો સુંદરી તો, આપણુ ભોજન જમીએ સાર.

હે સ્ત્રી આ હંસ કુવા ઉપરથી પાણી લઇ આવો હવે સાવળીંગા
કુવા ઉપર સાળુ બાંધી ઝારી કુવામાં ફાંસી પણ કુવો છેડો તેથી
પહેંચી નહિ તેથી કુવા ઉપર ઉભી છે એટલામાં ગોવાળીઓ આવે
ચરાવે છે તેને કહ્યું બાઇ અહીં માંડે ચીર પહેંચ્યું નથી ને બીજે કાંઈ
પાણી મળશે? ગોવાળીયો કહે શેઢેરમાં જવ તો મળે નહી તો
અહીંથી બે ગાઉ ઉપર નહી છે ત્યાં જવ તો મળે પછી ચીરતો
કછોટો વાળી હાથમાં ઝારી લઇ પોતે નહી બણી આલી રસ્તામાં
જતાં પગે કાંઠા વાગ્યા અને ચીર પણ કાંઠામાં ઝારાઇને ફાટના

લાગ્યાં એવી રીતે ઉજડ વગડામાં ચાલતી નદીએ જઇ વિચાર કરવા લાગી કે અહીંયાં કોઇ છે નહિ માટે નાહી લઈ પછી લુગડાં ઉતારી નદીમાં નહાવા પડી નદી તીરે એક શીમળાનું ઝાડ ઉગ્યું હતું તેને કહે છે.

નદી કીનારે શીમળાને, લુંડા ક્યાં ન ઉગ્યોરે તું દુર;

મારૂં જોખન તારાં કુલડારે, તેતો જાય છે વેહેતે પુર.

તે સાંભળીને શીમળાનું ઝાડ કહે તે.

હું નદી કીનારે વસુ શીમળાને, વળી સોટા પાંશ્વરો દોર;

તારૂં જોખનને મારાં કુલડારે, લુંડી જાયે વાતે વંટોળ.

પછી એક ચંપાનું ઝાડ હતું તે જોઇને કહે છે મારા રાજ ચંપાની સુગંધ લે છે તેથી મને પણ અહીં મળી માટે એવાણી સાડે બે ચારેક કુલ વીણી લઉં, નદીની સામી તીરે એક કેળનું ઝાડ તે પેલા ચંપાને કહે છે કે મારાં અમરત જેવાં ફળ ને મારાં પાતરામાં સૌ ભોજન જમે છે તેનું તો નામ નથી લેતી અને તારી પાસે બમરો સરખો પણ નથી આવતો તે તારાં કુલ આ કામળ સ્ત્રી હરખથી વીણે છે બાઇ તુંતો મહા નરસીમવાન એમ કહે છે.

ચંપા તુંતો સભાગીઆને, વળી શીતળ જેને તારી છાંય;

સાવલીંગા વીણે તારાં કુલડારે, એતો લાંબી કરકર ખાંય

હું શેતો સભાગીઆ સભાગીઆ રાણીના હાર; કે તે રાણીની ડાકમાં હીચે છે તે સાંભળી હાર કહે છે.

હાર કહે અમે શેના સભાગીઆને, વળી સભાગીયાં રાણીનાં ચીર
કેડે પડે જેને પાટલીને, વળી વીંટાઇ વળે શરીર.

હે બાઇ રાણીજનાં ચીર આખો દહાડો શરીર ઉપર રહે છે તે સભાગીયાં છે વળતી ચીર કહે છે.

ચીર કહે અમે શેનાં સભાગીયાંને, વળી સભાગી નદીઓનાં તીર;

નીર ઉતારી કાંઠે મુક્યાંને, નીરને સોંપ્યાં શરીર.

અમે સભાગીયાં હકચે તો ઉતારી વેગલે મુકે સભાગીયાં નીર
કે જેને આપું શરીર સોંપી દીધું છે.

નીર કહે અમે શેનાં સભાગીયાંને, વળી ઉઘટા ધુવેછે જોને મેઘ;
સભાગી સાવલીંગા સુંદરી, એને રૂડે મળેરે કાંઈ છેલ.

નીર કહે છે સાવળીંગા સભાગી, કે તેને પરણે તે સભાગી
અમે શેના સભાગી, અમારામાં તે મેઘ ધ્રુવે છે.

સાવલીંગા કહે હું શેની સભાગણીને, વળી સભાગી સદેવંતરાજ
ફકા રાજ માનશે, તો ભાઈ મુધરયાં અમારે કાજ.

ભાઈ હું શેની સભાગીઅણુ પણ સભાગી મારા રાજ કે આટલું
કરતાં રીસાઈ બેઠા છે જે હવે મનાય તો સાડે નહિ તો મારો ફેરો
અફગ થશે એમ કહી વાડોમાં ચાલી.

સાવલીંગા રૂપ સ્વરૂપ, વાડી દીશા ચાલીયાં;

કાજળ કાળી રેખ, નેણામાં ડારીયાં;

કે વચનમાં આંધીયાં કાપ, વાટીએ પધારીયાં.

સાવળીંગાને વેગળેથી ઉતાવળી શ્વાસ ભરી ચાલી આવતી જો-
ઇને મનમાં વિચાર કરે છે કે એક ડગલું ન ભરે તે મારા સાડે બે
ગાઉ નદીએ જઈ પાણી ભરી લાવે છે. મેં તેને વગર વાંકે મારી
એમ કહી પોતે કહે છે હવે આવે એટલે ઝટ જમવા બેસું પણ
જ્યારે તે પાસે આવી એટલે વિચાર કરી ગયો કે શું આપણે એને
પહેલાં બોલાવીએ ? ઝરજ હશે તો ઘણીએ બોલાવતી આવશે હવે
સાવળીંગા પાણી લઈ આવી પાસે ઉભી પણ રાજ બોલતા નથી.
ભારે સાવળીંગા રાજને બોલાવે છે.

કાહરો:—રૂડી સંખા કેરી છાંયડીને, વળી વાયરે શીયાળુ વાય;

જમી લોતે રાજનાને, વળી ભોજન ટાહાડુ થઇ જમ.

હે મહારાજ જમી હ્યો ભોજન ટાહાડાં થાય છે.

પીરસ્યા વીના જોને પદમણીરે, એતો કામની કેમ ખવાય;

અવર પુરપની ઝાળમારે, એતો જુગતે જુગતેરે જમાય.

હે સાંઝળીંગા તું કહે છે કે જમીહ્યો જમીહ્યો પણ ખીરસી
છે નહો તે સાંઝળી સાવલીંગા બોલી હે રાજ હવે સાંજતો પડવા
આવી છે અને કાઠ જોવા આવશે તો મોટો વરધોડો થશે પણ મને તો
તેની હરકત નથી તમો જમો તો ખરા હું કાઠની ખીક રાખતી નથી.

જેમ મેદની જોવા મળશે, વળી વીરામાં ફરે વર રાય;

તેમ જમશે રાજનાતો, વળી તેમ જમાડુ મારા રાય.

હે રાજ જો લોકની ઠક જોવા મળે ને મારો વિવાહ થઇ રહ્યો
હોય તેમ જો જમશે તોએ તેમ જમાડીશ.

સુણુ સાવલીંગા સદેવંત કહે ને, વળી વર્તાઈ રહી બડી વાત;

હેતેને પ્રીતે અમે પરણુશું, ને વળી નહી વટલાવુ મારા હાથ.

હે સાવળીંગા હવે તો હું તારી સાથે પરણીને વર વહુ જમે છે
તેમ જમીશ. તે સાંઝળી સાવળીંગા બોલી.

સુણુ સદેવંત સાવલીંગા કહે, ને વળી તનમાં રાખુ જોને ટેક;

આજ જમાડુ મારા રાજને, વળી વીવા કરતાં વીશેક.

તમારી એવી મરજી હશે તો મારા વિવાહ કરતાં વીશેક રીતે
જમાડીશ તે સાંઝળી સદેવંત કહે છે.

સુણુ સાવલીંગા સદેવંત કહે ને, વળી પાળો કે ન પાળો પ્રીત

હેતેને પ્રીતે અમે આલીએરે, તમને રાજવળાની રીત.

હે સાવળીંગા હું તને મારા રાજવળાની રીત આપું તો ખરો
પણ તું પાળે કે ન પાળે ત્યારે.

સુણુ સદેવંત સાવલીંગા કહે, ને વળી પાળીશું અમેરે પ્રીત

હેતેને પ્રીતિ અમને આવળેને, તમારી રાણીછતી રીત.

હે રાજા અમે તે પાળીશું મારે અમને તે આપળે એ સાંભ-
ળી સદેવંત મનમાં જહુ હરખ પામ્યો તેમ સાવળીંગા પણ ખુશી
થઈ પોતે કહે છે.

મોહલો:—હસી હસી કામની જોતે જાલો હાથને, સાંભળો
રાય મારી સાચી વાત

કોડેથી આજ જમુ કંસાર, સડે મરત લોક જુએ સંસાર.
હે રાજા લોક છો જુએ હું આજ કોડેથી જમી ને જમાડીશ
એમ કહી સદેવંતનો હાથ જાલે છે.

ચોપાઈ:—ચંપા કેરી છાંય, જમાડુ રૂડા છેલ્લે;

મેલી મરગદ કર, રંગણી રેલ્લે.

કરો કરોતી વાત, કરાવી હુંતો નહી કર;

આલો માનતી મોજ, નહી તો વખ ખાઈને મર.

હે રાજા હવે હું કોઈની લાજ મરગદ ગણવાની નથી મારી
સાથે સુખની વાતો કરો અને મનની મોજ પુરો.

કહોતોકામની તમનેહીરા દહિને, વળી કહેા તો આલુ તમને ગામને ગરામ;
મોહ આવે તે માગજેરે, કામા તમને તુડયો છુંરે આજ.

હે સ્ત્રી હીરામોતી ગામને ગરાસ જે માગે તે આપું તારે ગમે
તે માગ હું તને તુષમાન થયો છું.

કુડી લાલચને શુંએ કરે, એતો ખાધેથી ખુટી ખુટી જાય;

પણ એક વચન આપો અલખેલડાને, તે જુગજુગ નહિ વિસરાય.

હે રાજા એરી હીરામોતીની લાલચ શું કરવા આપો છો
મારે ઘેર કાંઈ કમીના નથી પણ હુંતો એક તમારી પાસેથી વચન
માગું છું જે જુગ જુગ વીસરીએ નહિ તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

એકતો માસ ધર કેરી ગોરિયાંને, એક મારા નેણું કેરી નાર;

તુજ ઉપરથી શ્રીજી સુંદરિને, વારી નાખું સોસોરે વાર.

હે સ્ત્રી કહેતો મારા ધરની સ્ત્રીની માફક અણું અને મારી સખળી રાણીએ તારા ઉપર વારી નાખુ. સાવળીંગા મનમાં કહે છે કે ધડીમાં રીસાય અને ધડીમાં મળી જાય તેની સાથે પ્રીત કરીએ તે જનમ સુધી નમે તો સાફ નહિતો ફળેતી એમ કહી રાગને કહે છે.

નફટ આવો નહોતી જાણતીરે, નીકર પથરે ઉપાડતી જોય,
જેરે ધડીને કારણેરે, રાગ ધરના ગુલામરે ન હોય.

રાગ તમારા જેવા નફટ કોઇ નથી, ધરના ગુલામની માફક રાત દીવસ રાખી કાઢી મુકો એમ થવાનું નથી એ સાંભળી રાગને કરોધ ચઢ્યો કે મને તેં નફટ કહ્યો પણ તને મુકનાર નથી એમ કહી તરવાર લઇ ઉભો.

સુથુ સાવળીંગા સદેવંત કહેને, વળી મેલુ તે મનની લાજ,
શીશ પડેને માફ ધડ લડે, ને વળી તોયે ન મેલું તને આજ.

સોહલો—તોએ ન મેલુ તને આજ, કેમ કરી રહેશે તારી લાજ,
સમથા સમજીને તું લે, અને કહેલું હોય તે અમને કહે.

એવાં વચન સાંભળી વીધાર કરે છે કે રાગ મેલનાર નથી મરશે કે મારશે પણ હું એની રીસ ઉતારું.

દોહરો—શીશ સલામત રાજવીને, તમે જુગ જુગ અમર રહો,
અમે ધર દીશાએ ચાલીવાંને, વળી કહેવું હોય તે કહો.

હે રાગ તમે મારવાને કેમ ઉભા થાઓ છો અમે અમારે ઘેર જઈશું સદેવંત તરવાર મ્યાન કરી કહે છે જઈશ નહીં તને ગયા કેડે મને ગમશે કેમ તને વળી માફ પણ મારો જી ખોઈશ.

ચોપાઇ—શીશ સલામત રાગ, એવી રીસ નવ રાખીએ,

પ્રેમે પાળો તમારે હાથ, સખરસ ચાખીએ.

દયા હોય કીરતાર, તો તો આપણે ખાઈએ,

આત્મા હોય દાન કથીર, સોનું ક્યાંથી પામ્યો.

સોનું રૂપ સ્વરૂપ, તેમાં નહીં વાસના,

ન કરતો નાગરવેલ, ભુલ્યો નવ તારના.

દાહરો—હમણાં બય વરતશો, તો વળી વીધાતરા શું નારી વેર,
અમને એવડુ શું કહોને, વળી કુળમાં કરીશ રજા કર.

સોહલો—વીધાતરા શું તારે વેર, કહીએ તો બાએ કડવું ઝેર,
હવે નથી તું મારે હાથ, ને તજ્યો મહારાજની નાત,
રાજા કહે તારે મને ચીડીને અહીં લડવું છે.

ચોપાદ—પણ આવડી શું કરો છો અલવાણ, પ્રિતો જોવા જેવડી,
હું રાંકને ઘેર રત્ન, વીધાતરા ચર્ધ વેવડી.

હે રાજા તારા જોવા રાંકને ઘેર મારા જેવું રત્ન ક્યાંથી મળે
તોએ તમે રીસાઈ જાઓ છો, રાંડ વીધાતરા વેવડી છે આવા લેખ
લખ્યા તે સાંજળી સદેવંત બોલ્યા,

દાહરો—સુણ સાવળીંગા સદેવંત કહેને, તુંતો ભુલ્યો તે બેઠ અતાવ,
ભોજન કરીએ આપણુ ખે જણાં, ને વળી એક ગોરી તુંતો આવ.

હે સ્ત્રી હવે રીસ નહીં કર માટે પાસે આવ આપણે એકડાં
બેશી જમીએ, ત્યારે સાવળીંગાએ કહ્યું કે તમારી જોડે બેશીને વટ-
લાઈ મરવું છે.

અમે વેપારી રાજા વાણીયા, વળી પળીએ વેચતાં તેલ,
તમરે અમ વચ્ચે અંતર ધણુને, વળી ક્યારે ચંપાને ક્યાં કેળા,

હે રાજા અમે તો તેલના વેચનારા, જેટલો કેળા અને ચંપાને
અંતર છે એટલો તમારા ને મારા વચ્ચે છે.

નવરે વેપારી જોને વાણીયા, ને ગોરી નથીરે વેચતાં તમે તેલ,
તમરે અમમાં રાણી અંતર નહીં, જેમ ચપે વીંટાણી નાગરવેલ.

હે સાવળીંગા જેમ ચંપાને નાગરવેલ વીંટાણી છે તેમ તું મને વીંટાએલી છું હવે તારા મારા વચ્ચે આંતરો છે ? વહાલામાં વટાળ હાય નહીં મારા ભેગી આવીને ખેસ.

સોનું જાણીને રાજ સંગ કરે, તે વળી નીપજે જાત કથીર;
કાયા વટાળી અને પત ખોઇએ, તો વળી સાંસાં પડેરે શરીર.

હે રાજ તમે કહો તો તમને હું હાથેવતી જમાડું પણ તમારું ભેગી ખેસીને જમવાની નહીં કમક સોનું જાણીને સંગ કરે ને મહીથી કથીર નીકળે તો કાયા વટાળી પછી વીમાસતું પડે. એવાં વચન સાંભળી સદેવંતના મનમાં રોશ ભરાયો તેથી ચાળને ખશેડી મુકી હાથ ધોઈ વેગળો બેઠો હવે સાવળીંગા વીચાર કરે છે કે આતો વળી ઉલટી પાછી પીડા થઇ. રાજ પાછા રીસાયા તેથી રાજ પાસે જઈને કહે કે હું તો મસ્કરીમાં હસતી હતી, આપણે ભેગાં ખેસીને જમીએ તેમ તેમ રાજ અવળું જોઇ ખેસે છે અને કહે છે કે હવે તો મારે ખાતુંજ નથી ત્યારે સાવળીંગા મહા રૂદ્ધ કરે છે ને રાજના મોઢા આગળ ખોળા પાથરે છે તોએ મનાતા નથી.

સોહલો—નરની અગાડી નારી ખોળા ધરે, તેમતેમ અલખેલો અવળો કરે;
નારી બેઠી રૂદ્ધજ કરે, આંસુડાંની ધારા ઝરે.

તોએ રાજ મનમાં કાંઈ દયા લાવતા નથી, સાવળીંગાએ વીચાર કર્યો કે હવે હું રીસાઉ તે વગર એ માનસે નહીં એમ ધારી પોતે રીસાય છે.

ચોપાઇ—આંખે આંસુડાંની ધાર, અલખેલી ઉડીયાં;

મરશે રાણીને રાજ, જ્યાંય તે દઇ ગયાં.

પદમણી કહે છે રાજ, પ્રાણ અમે પાડશું;

હે રાજ હવે તમે માનતા નથી તેથી હું પ્રાણ મુકીશ એમ કહી સાળુનો કોટો વાળી કુવા બણી ચાલી એટલે રાજ કહે છે કે

કુવે પડી મને નામોશી આપશે તેથી રાજ્ય ખેતે સાવળીંગાને ઝાલ-
વા દોડ્યા અને કુવા ઉપર જતાં તેનું કાંડું ઝાલીને પાછી ખેંચે છે
તોએ માનતી નથી અને કુવા બાણી તથાતી જાય છે ત્યારે સદેવંત
તેને નાના પ્રકારના કાલાવાલા કરી કરગરે છે ત્યારે સાવળીંગા કહે છે.

પાલવડે મત જુમ, ભમરા તું છે વાલમા;

આંખે હાથ ન લગાડ, આંખા છે રાવળા.

કાચી કળીયાં મત લોડ, તુટેગીરે ઝાલીયાં;

છેડા હમેરા છોડ, દેઉગી તને ગાલીયાં.

હે સદેવંત તું મારો પાલવ મુક, અને મારૂં કાંડું ઝાલે છે તેમ
તે જશે તેથી હું તને ગાળો દમશ.

ગાળો દેજે દશવીશ, ગાળો તારી સાંખશુ;

તુજ સરખી નાર, તેતો ઘેર લાવશું.

શેઠ મોટા શાહુકાર, લુટાવે વેલ વાડીયાં;

તું કળી એક ગુલાબ, કાપકુ દેતી ગાલીયાં.

હે સ્ત્રી તું મને ગમે તેમ ગાળો દે, ગમે તેમ કર પશુ હું તને
મુકનાર નથી હું તને કાલાવાલા કરું છું કોટમાં હાથ નાખું છું
તોએ તું મને ગાળો ભાંડે છે એવી રીતે સાવળીંગાને બણી રીતે સ-
મજાવે છે પણ માનતી નથી ત્યારે રાજ્ય સમ આમ છે કે જો હું તને
હજો દેઉ અને તારાથી ખેંચમાન થાઉ તો મારા પીતા શાલીવાહનના
સમ છે એમ કહી રાજ્ય ગદગદ કંઠે થઇ રહ્યા છે. સાવળીંગાએ વી-
ચાર કર્યો કે જો હું બણી રકઝક કરીશ તો કોપાયમાન થઇ કાં મારૂં
કે કાં એમનું માથું ભુલુ કરશે માટે હવે બોલું એમ કહી કહે છે.

દાહુરો—પદમણીને તો પ્રીત બણીને, વળી રાજ્યને ઝાઝેરી રીસ;

ચોરા તેડીને ચોકમાં, મારૂં વાઢી લેશે શીશ;

હે રાજ્ય હું તો પ્રીતમાં આમ કરું છું પણ તમે બણા રીસા-

ળવા છો માટે પાસે બોલાવી માથું કાપી લ્યો તેથી હું જીહું છું
પછી ખંતે જણુ થાળ આગળ આવી જમવા બેઠાં બને ત્યાં નાના
પ્રકારના હાસ્યવીનોદ કરતાં જાય છે અને અરસપર એક એકાંત
મોઢામાં કોળીયા ધાલતાં જાય છે. રાજ્ય પોતે હેતમાં સાવળીંગાને ઘણું
ખવરાવે છે ત્યારે સાવળીંગા સદેવંતને કહે છે.

અન્નથી અદકુ કોઈ નથી, ને રાજ્ય સજણુ રજણુ કે સેણુ;
જમી લ્યોને ઠાકરારે, વળી નેહ ગોર કરે જોતે નેણુ.

હે રાજ્ય અન્નથી કોઈ મોટું નથી, કાં સજન રજન કહેતાં
ચાંદની રાત તે બધા અન્નથી જોછા હેતવાળી છે. આપણી આંખો
નેહ કરે છે માટે એક એકના મોઢામાં ધાલ્યા કરતાં વધારે છે, માટે
તમારે હાથે જમી લ્યો.

ચોપાદ્ય—ભોજન કરતારે જાઓ, નીરખો તમે નેણુશું;
અરની રાખુ આજ, સદેવંત સહેજશું.
કોડે જમું કંસાર, પદમણી અતી પ્રેમશું;
પ્રીત અઢેરી હોય, બોલાવોને વેણુશું.

હે રાજ્ય તમે જમતા જાઓ અને આંખે જોતા જાઓ પણ
ઘડીએ ઘડીએ મને કાંઈ ગોદા મારો છો, કાંઈ ગળામાં હાથ તો
ધાલો છો, મને ચુંટીઓ ખણો છો, તે શું કરવા કરો છો હું આજ
કદી કંસાર ખાનાર નથી.

જુગતે કરીતે કોઈ રાજ્યને જમાડીયા;
મનમમતા મુખરાસ, અલખેલાને આપીયા.
ક્યારની કઈ છું અરજ, હાથ મેંતો જોડીઆ;
શીખ દ્યોને મારા શ્વામ, જીવ મારા ઉદાસ થયા.

હવે સાવળીંગા હાથ જોડીને કહે છે કે જમતાં જમતાં આખો
દહાડો વહી ગયો. માટે મને રજા આપો તો હું જીવે દેખે મને વાર

થઈ તેથી હંમણે ગોર પેલા કાણીયાને મોકલશે ને તે અહીં આવશે. તો પછી ફરજેતી થશે. મન હશે તો માગવે મળીશું તે સાંભળીને કહે છે. હાહરો!—પદમણી આવ્યાં શું જાણીને, વળી શું જાણે ચપોને શાળ; સુડા તારી સાખ્યો પુરશે ને વળી પદમણી પાસુતુંતો બાળ્ય.

હે સ્ત્રી જરા વાર અહીં બેશ અત્યાર સુધી તો રીસાવા મનાવામાં વખત ગઈ ત્યારે સાવળીંગા કહે છે કે હે રાજા આવી ઉતાવળમાં મને ખોટી કરવાનું કરો છો પણ ગોર પુછશે તો શું કહીશ ? ત્યારે સદેવંત કહે છે કે તું ગમે તે જવાબ દેજે પણ જરાવાર તો બેસતો ખરી તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

સુષુ સદેવંત સાવળીંગા કહે, ને મારા હાડડામાં આવે છે વીચાર; એમાં ન અમે આવીએને, તમારા પંડનો નહી પતીચાર;

હે સદેવંત રાજા હું તમારી પાસે આવું તો ખરી પણ મારા મનમાં વીચાર આવે છે કે તમે ધણા રીસાળવા છો તેથી તમારા પંડનો પતીચાર પડતો નથી.

સુષુ સાવળીંગા સદેવંત કહે, ને મેંતો મેલી છે મનની માણ; પદમણી એમાં આવજોને, વળી શાખ્ય લખું શાલીવાન.

હે સ્ત્રી મારા બાપના સોગન બાધા તોએ તું માનતી નથી પણ જો હું તારાથી દુગો કરું તો મારી સાત પેઢીના સમ છે. એમ કહી પછી તરવાર ઉઘાડી કરીને કહે છે કે આ શક્તિ મને પુછે, રાજાનો ધણા આગ્રહ જોઈ સાવળીંગા બહુ ખુશી થઈને રાજાને કહે છે.

સમ તમારા અમે પાળીયે, ને એ લોહ ધારા શુરંત; અમે વેહેપારી વાણીયારે, રજા દેખે દેખીને ડરંત.

હે રાજા હું તમારા સમને માનું છું પણ આ ધારવાળું લોહોહું શું કરવાનું છે કે તેને વારે વારે ઉઘાડું કરો છો, અમે વાણીયા તે જોઈને બીહે છીએ તે સાંભળી સદેવંતે તલવાર આન કરી

આધી નાખી દીધી અને સાવળીંગાને હાથ ઝાલી ભોંય ઉપર ખેસારી.

સોહલો:—ચંપાને થડે ખેડાં જોડા જોડ, ઉપર સુડા કરે કલોલ;

નરને નારી ખેડાં ઝોળાઝોળ, ન દીસે ખાંપણુ કે ખોડ.

ચોપાઈ—ચંપા ફરી છાંય, સોલ ફેરો સાથરો;

રત્ન જડીત ઝોછાડ, તેનો સેજે પાથરયો.

મુખશુ મુખ મીલાવ, મુખન અલખેલો કરે;

અરસપરસ વદતાં મીડી, વાત મુખમાંથી મોતી ઝરે.

બન્ને જણાં ચંપાની છાંયા તળે સોળુના સાંથરા ઉપર રત્ન જડીત ઝોછાડ પાથરી ખેડાં છે અને એક એક અરસપરસ નાના પ્રકારના હાસ્યવિનોદ કરે છે હવે નિશાળમાં ગોર છોકરાંને કહે છે સાંજ પડીને હજી સૂધી વાડીએથી કાંઈ આવ્યું નહીં માટે કાંઈ ખખર કહાડવા જાઓ, ત્યારે કાંણીઓ કહે સાહેબ કહો તો હું જઈ આવું ગોર કહે તું એકલો જઈશ તે કુંવર મહારીસાગવો છે માટે તને મારી નાંખશે તેથી તું તારી જોડે બીજાને તેડી જ, તેથી કાંણીઆનો ભાઈખંધ બાડીઓ કરીને મહા ખંધો હતો તેને લેઈ પોતે બન્ને જણા વાડી બણી દોડતા ચાલ્યા ગોરે વિચાર કર્યો કે એ છોકરાં છે માટે હું પાછળ પાછળ જઈ નહિ તો એમનો કાંઈ ઘાટ ધડાઈ જાય એમ ધારી ગોર પોતે હાથમાં લાકડી લેઈ ધીરે ધીરે પાછળ ચાલ્યા જાય છે.

દોહરો—ગોરે નિશાળીયાને સાવધા કરવાને, વલી વાડીએ મોકલવાનેસોય;

સદેવંત સાવળીંગા ગયાં વાડીએ, એને જઈ આવોને જોય.

ચોપાઈ—જઈ આવોને જોય, હજી લગણુ થુ કરે;

લોકડીયાંની લાજ, હઠિયામાં નવ ધરે;

હવે તો પેલા કાંણીઓ ને બાડીઓ બે વાડની બહાર ઉભા રહને જીવે છે બંને જણાં ચંપાના થડ નીચે જોડાજોડ ખેડેલાં છે તે લાંબો હાથ કરીને કાંણીઓ બાડીયાને ખતાવે છે કે જો પેલાં કેવાં

નીરતિ બેઠેલાં છે તેદલામાં સાવળીંગાએ આડીયા તરફ જોયું તો કા-
ણીઓ દીકા એટલે ઝડપ ઉઠતી કે લુગડાં સળ કરી હાથમાં થાળ લેક
સદેવંતને તેમની બણી લાંબો હાથ કરી કહે છે.

બેઠા છે જોડા જોડ, ચંપા ફરી છાંયડી

શીખ દીયો નેશાન, દહાડો રહ્યો બે ઘડી;

એટલે સદેવંતે સુરજ જોવાને વાડ બણી નજર કરી તો છોકરા
દીકા એટલે તરવાર તાણીને તેમની પાછળ થયો એટલે છોકરા પોતે
મુડીઓ વાળીને નાકા. નાસતાં નાસતાં ગોર સામા મળ્યા એટલે
ગોરને કહે છે.

દાહરો.—અમને વીતીને તમને વીતશે ને તમે સાંભળો પંડીતસે પ્રવીણ
સરખે સરખાં મોકલ્યાં, ને ગોર તમે અક્કલના હીણું.

હે મહારાજ તમે જાઓ છો ખરા પણ અમને વીતી તે તમને
વીતશે તમારી અક્કલ અક્કલ પુરી ગઈ હતી કે આવા ડાહ્યા થઈ બે
સરખે સરખાંને મોકલ્યાં છે તે સાંભળી ગોર કહે છે કે બાઈ ત્યાં
એવું શું છે ? ત્યારે કાણીઓ કહે છે કે સાંભળો.

ચીર ઉપર ઓઢી ચુંદડી, ને વળી પીળા પામરીયાં;

લાલકુંજના, બચોરીરે જેમ સન્નેડે જડીયાં;

હે મહારાજ ચીર ઉપર ચુંદડીને તેના ઉપર પીળી પામરી ઓઢ-
દીછે ને જેમ લાલ કુંજના બચોરીયાં ભેગાં લપાછને બેસે તેમ
બેઠાં છે ગોર કહે એતો ડીક પણ આપડી વાડીની શી ખજર છે ત્યારે
ચાણીઓ કહે સાંભળો

સાલ વાઢીને કીધો સાથરોને, વલી અડધ સુડા ખાય;

ગોર તમારી વાડીઓરે, લેતો બેળાઈ બેળાઈ જાય;

ખાંડાં બસબ્યાં મેહેતા ખીટીએને, વલી શીરોઈ ઝોકારાં ખાય;

સાલ દુશ્સાલ પાથરયારે, ત્યાં તો બેઠા સદેવંત રાય.

એ સાંભળી ગૌર મહા ઉદાસ થઇ વાડીના ઝાંપા આપળ આવી
ને ઊભા છે હવે સાવળીંગા મહા ઉદાસ થઇ રાજને કહે છે.

ઘોષાર્થ:—શિલવંતીની શિલ, પ્રીતમા પાળીયા;
તમે રાજવંશી કુલ રૂપ, અમે જાતનાં વાણીયાં.
શિલવંતા રાજ જોઇ, સોજ તમારા સાંભળે;
ભવો ભવ ભરથાર, વાલમ નહી વીસરે.

દાહુરો.—હું પડે રહેતી પદમણીને, વળી દીવસ ન દીડો જોને કોય;
સાચુ માનો સદેવંતારે, માફ દુશ્મન કોણુજ હોય.
અતીતને લોટ આપીએને, વળી નધએ ઉતારયા નખ;
તે દહાડેથી ચટપટ લાગીરે, મને ધડીએ ન રહેતુ જોને સુખ.
નધએ નખ ઉતારીયાને, વલી તે દીવસથી વસ્તી તમે વાત;
અદક પાંસલી આવીએને, મારા ઘટમાં કરી ગયેલ ઘાટ
હે રાજ તમારૂં સોજ મને ધણુ સાંભળે છે એમ કહી રૂદન કરે
છે તે જોઇ સદેવંત કહે છે કે તું મને રજ આપ.

આ જીભે જાઓ નહી કહું, ને વલી કહું તો જીભ કપાય
જાતાં તમને જાણીનેરે, મુને વડીરે વીમાસણુ થાય.
વાડી થકી વલીયાંને, વળી ચરચર દાજે મનમાં
તમને મુક્તાં સાચ્યારે, મુને વાડી તે ખાવા ધાય
હવે સાવળીંગા પોતે લુગડાં સજી હાથમાં ચાળ લઇ ધર જણી
જાય છે અને સદેવંત પણુ પોતાનાં વજ્ર હથીયાર સાંભળી ધર જણી
જતાં પોતાના મનમાં કહે છે.

સોહલો:—હાયરે સુંદર મારી ચાલી જાય, ને વાડી મને ખાવા ધાય
ઢાણીયે જગાડી મારી મારી પેર, ઉદાસ થઇ રાજ આદ્યા ધેર
રાજ પોતે કાંજીયાને મળ્યા ભાંડતા આડે રસ્તે થઇ ધરજણી

આત્મા અને મેહેલમાં જઈ બેઠા હવે સાવળીંગા વાંડીના ઝાંપા આગળ
ગઈ ત્યાં ગોર કહે છે ભાત આપી પાછા આવવું કે અહીં બેસી રહેવું
મારીને વાડી ખેદાનમેદાન કરી નાખી તેવા ધમકીના અરાજ સાંભળી
સાવળીંગા ગોરને કહે છે.

તમે ગોર નમસ્કાર, ને વાડીમાંતો મને ન લાગીવાર
સાલ વાઢીને સાથે કર્યો, બીજો ખગાડ કાંઈ નથી કર્યો
ગોર તમારી વાડીએ પુલ છે તેમાં વાસજ નહીં
ફેગટ ફેરો અમને થયો, રાજ તો કેઈ વારનો ગયો,

હે મહારાજ રાજ તો ધણીવાર થઈ ગયા છે તેમાં મેં જાણ્યું તે
લાવને હું થોડીવાર હમણું હુડા હુડાડું તેથી મને વાર લાગી સાંભળી
ગોર કાણીયાને કહે છે કે તું કહેતો હતો કે બે જણ બેઠાં છે તે ક્યાં છે
કાણીઓ કહે સાહેબ હમણું હતા ત્યારે સાવળીંગા કાણીયાને કહે
મુલા હમણા હતા તો ક્યાં ગયા શું પાંખો કરીને ઉડી ગયા તુંજ
લગાઈખારો છે કે જોને તેને જુડું સાચું બરાવે છે હવે ગોર સાવળી-
ંગાનાં લુગડાંનો ડોળ ફરી ગયેલો જોઈ સાવળીંગાને કહે છે.

ટાહરો:—ગુણકા ફરી થઈ છોકરીને, તેંતો માંડ્યો ગુણકા ધાટ;
કાણે ચીર તારાં બીંજવીયાંને, વળી કાણે લગાવ્યા હાથ.

હે સાવળીંગા તારાં ચીર કાણે પલાળીયાં, તે સાંભળી સાવળીંગા
ગોરને કહે છે.

નથી ગુણકાની હું છોકરીને, ગોર નથી ગુણકાનો મારો ધાટ;
ચીર કાણે બીંજવશે, ને મને કાણે લગાવેરે હાથ.

હે ગોર મારાં ચીર કાણે પલાળનાર છે તે સાંભળી ગોર કહે છે;
લીલી અતલસનુ તારૂં કાપડુંને માંહી છણ્યા ટાંકેલ મોર.

મોર તારાં કાણે હિંમેડીયાંતે, એવો કાણે મળ્યો તને ચોર;

તારી અતલસની કાંચળી ઉપર જે મોર હતા તે પથુ ઉમેડી નાખ્યા છે ! તે સાંભળી સાવળીંગા બોલી.

સેજ અતલસનુ મારૂ કાપકુને, માંહી ટાંકલ ટલકરે મોર;
ગોર તમારી વાડીએ જઘને, મને સદેવંતે કીધી ઝકઝોળ.

હે ગોર તમે મને ક્યારના આળ મુકો છો તારે જવ સદેવંતે મારા મોર ઉમેડી નાખ્યા અને ચીર પલાળ્યાં.

ચાપાઠ:—શીખ દીયોરે ગોર, ઘર દીશાએ ચાલીએ;

રૂડાં વધામણાં હોય, કાપ પીતાજીને આલીએ.

પછી ગોર પાસેથી શીખ લઇ ઘર બાણી જાય છે.

સાવલીંગા રૂપ સ્વરૂપ, ઘર દીશાએ ચાલીયાં;

આવે છે મોહોલા માંય, પીતાજીએ બાળીયાં.

જેવી સાવલીંગા પોતે મોહોલમાં જાય છે તેવીજ તેના બાપે દીડી ત્યારે વીચાર કરે છે,

સોહસો:—કંથ જોગ થઇ કુંવરી વીશાળ, ઠાકો માથે બેસે છે ગાળ;

હવે નહી રહે આપણે હાથ, માટે નોતરીએ માઝનની જાત;

મોતીએ મેલ્યા સોને સળે, ચાલતુ નીર સાગરમાં મળે;

દલાનો હવે નથી કાર, વાર કર્યાનો હવે નથી વહેવાર.

હવે છોડી પરણવા જોગ થઇ તેથી ધડીયાં લઇ લેઇ પરણાવી દેવી હવે સદેવંતને કાંઇ સુજ પડતી નથી. મધરાતને સમે પલંગ ઉપર ઉઘ આવી તેથી ઉઘી ગયા અને ઓચીંતાનું સ્વપ્ન થયુ કે જાણે હું ને સાવળીંગા બંને જણુ ચંપાબાગમાં બેઠાં છીએ ને હું ગળામાં હાથ નાખવા જઈ છુ એમ પોતે ઉઘમાં લાંબો હાથ કરી નાંખ્યો. એટલે જાગી ઉઠ્યો ને જુવે છે તો ચંપા ડાળે નથી ને સાવળીંગા એ નથી ફક્ત પોતાના હીરામણુ પોપટના પાંજરા શીવાય બીજું કાંઇ દીકુ નહી તેથી મહા નિરાશ થઈ રહે છે,

દાહરો:—સ્વપ્ના તુંતો સુસતાન બચેને વળી રહ્યાં મહી સારીજેને રાત;
કામણુગારી વિયોગે ગધ, ને વળી હેતેરે મેં નાખ્યો હાથ,
હે સ્વપ્ના તું સારી રાત કેમ ના રહ્યું જો તું સારી રાત રહ્યું હોય
તો મારે સાવળીંગાનો મેળાપ રહેત પણ આ તો ઉલટો વીયોગ થયો.

ચોપાપ:—હેતે ગળામાં નાખ્યો હાથ, ચમકીને ઉડીયાં
ઉઠ કહેતા જવ કપ્પાયા, મળ ન લુટીયાં.

હે સ્વપ્ના હેત કરીને હું ગળામાં હાથ નાખતો ગયો પણ જાગવું
પડ્યું ને ઉલટો જવ કપ્પાવા લાગ્યો.

હૈકામાં મોટી છે હાથ, મનનીરે મનમાં રહી;
કોને કહુ વાત, કામન તે વિયોગે ગધ.

પછી પોતે પલંગ ઉપરથી ઉડીને મહા નિરાશ થઈ અરૂપે આવી
જીવે છે તો સાવળીંગાનો મેહેલ સામો દેખાય છે તે જોઈ પોતાના
હીરામણ પોપટને કહે છે.

દાહરો:—સો સો કાસે જોને શેણુવસેને, વળી અહીયતિ
ક્યાંથી હોય;

સુણુરે સોહાગી સુડલાને, વળી તેને કાણુ તે આવે જમ જ્યે
હે પોપટ આ સાવળીંગાનો મેહેલ દેખાય છે પણ મારે મન
તો સો કાસ જેટલો વેગળો છે ને તેની હવે કાણુ ખખર લાવે એવું
તે સાંભળી પોપટ કહે છે.

ચાકર છું તમારો ઠાકરાને, વળી ન્યાં મોકલો ત્યારે જાય;
લખવું હોય ત્યાં લખજોને, તમારા મનનાં માન્યાં કામ થાય.

હે રાજ તમારો હું ચાકર છું ને તમે એમ શું બોલ્યા કે તેની
કાણુ ખખર લાવે? આવી રીતે પોપટનાં વચન સાંભળી રાજ ધણો
હરષ પામ્યો ને કાગળ લખી પોપટની કાટે બાંધ્યો તે ક્ષેત્ર પોપટ
આલ્થો સાવલાંગા મેહેલમાં સુતી છે તેને પણ સદેવંતના જેવું સ્વપ્ન

આવ્યું ને તે ઓચીંતી. ઝખ્ખીને જાગી નો કંઈ દીડું નહીં જાણી
પોતે નીરાશ થઈ પોતાના પલંગ સામે ઓક મોટો તકતો ખાખ્યો છે
તેમાં પોતાની છબી જોઈ કહે છે.

પાન આવ્યું તે મુખ લાલછે, ને તારાં અમૃત જેવાં જોને વેળુ
સ્વપ્નામાં દુખ દેઈ ગયાને, વધી લાલ તારાં જોને નેળુ.

ચોપાઈ—જખ્ખરી લાગી નેળુકી ચોટ, તુને ખરજી લીની મારને
તેરે મારનેકી દાઢ ફરીયાદ, કાસે મેં જાઉં પોકારને.

હકમ મારે હુકમશુ, સજન છેલ દેઈ ગયા

કેતાક જીવ કલપાય, મનના વિચાર મનમાં રહ્યા.

હે રાજ સ્વપ્નામાં તમારાં નેળુ જોઈ જ્યને તમારાં વેળુ સાં-
જાળી મહા ખુશી થઈ હતી એવું બે ઘડી રહ્યું હોતતો મારો જીવ
ખુશીમાં રહેત પશુ આતો જાગીને ઉદાસ થવું પડ્યું એવી રીતે પોતે
મનની વીધે ચિંતા ધરી ઉદાસ થઈ સાવજોગા પોતે ખારીએ આવી
બેઠી છે ને સામો સહેવંતનો મેહેલ દેખાય છે તે જોઈ કહે છે.

દોહરો—સામી મેડીએ મારા સજન વસેને, વળી કાણુ લાવે સમાચાર;
પ્રથમ લેઈ ચાંપુ મારા ઉરમાં, વળી આપુ તે માલ અપાર.

જો આ વખત કાઈ મહારાજાની મેડીએથી રાજના સમાચાર
લાવે તેને મોં માગ્યો સરપાવ આપુ એવો તુરંજ ચલાવે છે એટલામાં
પેલો પોપટ રાજની ચીડી લઈ આવતો જોયો તેથી પોતે મનને વીશે
ઘણી ખુશી થઈ રાજની ખબર પુછે છે ત્યારે પોપટ કહે આ ચીડી
વાંચી જુઓ ચીડી લેઈ મહા આનંદ પામીને કહે છે.

બંને આવ્યો સમાગી સુડલા, વળી બધા લાગ્યોરે સમાચાર;

વારી વારી લેઉ તારાં વારણારે, તને આપુ એકાવળ હાર.

હે પોપટ તું બંને આવ્યો, ને રાજના સમાચાર લાગ્યો તને
વધામણીમાં આ હાર આપુછું એમ કહી પોપટની કોટમાં હાર નાખવા

જય છે એટલે પોપટ સાવલીંગાને કહે છે

અખંડ રહે ગીરીઆને, વળી અખંડ તારોરે અવતાર;
લખવું હોય તો લખજોને, પંખી શું કરે તમારો કાંઈ હાર,
હે સ્ત્રી તમે અખંડ રહો ને તમારો અવતાર પણ અખંડ મૂંઠો
મારે હારને શું કરવો છે કાંઈ લખવું હોય તો લખી આપો તો લેઈ
રાજ પાસે જઈ પછી સાવલીંગા કામળ વાંચે છે.

તું સભાગી સુડલાને, વળી કાંઈ ઉડા ઉડા જય;
સોને મગધ તાર પાંજરને, ભુડા મોતીએ લેઉરે જડીય.
સુનાં મંદીર સુનાં માળીયાં, ને વળી સુનુંરે બધું ગામ
જેદી રાજ વિયોગે ગયા તે દી મને નિંદ્રા હરામ.
વારી વારી લેઉ વારણાં ને વીરા બેક ઓરો તુનો આય.
સદેશ લાવ્યો મારા શામનો, તે હું વાંચુ ને તું વંચાય.

ચોખ્ખાધ:—ચંપા કેરી છાંય, શાળ કેરો સાથરો;

કાંડે આબ્યો છે કાંઈ, તેતો નથી વીસર્યો.

હાહાની જે જાજી હામ તે મનની મનમાં રહી,

કહેતાં જીવ કલ્પાય, કામની તું વિયોગે ગઈ.

હે સ્ત્રી તારી જે પ્રીત ને હું જરાએ વીસર્યો નથી અને તું
વિયોગે ગઈ તેથી મારો જીવ ઘણો કલ્પાય છે એ વાંચી સાવલીંગા
કહે કે રાજનું મારા ઉપર ઘણું હેત છે પછી પોતે કામળ લખી પોપ-
ટની કાંટે બાંધ્યો અને પોપટને કહ્યું ભાઈ રોજ એક બે વખત રા-
જને ત્યાંથી સમાચાર લેઈ મારી પાસે આવજો, પોપટ કહે સાં
એમ કહી ચાલતો થયો, હવે પોપટને તો વાર થઈ તેથી કુંવર મહા
ચીંતા કરે છે.

પોપટ પંખીની જાત રાંડે ભાગીયો.

ગુણવંતો ગંગારામ, હજી નવ આવીયો.

રાજા કહે કોણુ જનશે રાંડે ભરમાવીને ત્યાં બેસાડી મુક્યો એ-
વામાં પોપટ આવ્યો તે જોઇ કહે છે.

સોહલો.—પોપટ પંખી ચતુર સુખણુ, પટો પારવતી તમે શ્રી ભગવાન;

ગુણવંતો આવ્યો ગંગારામ, તેં કીધાં મારાં સરવે કામ.

પોપટ તું આવ્યો તે કીક થયું, હવે મારે અધુ કામ સદાન થશે,
પંખી સાવળીંગાનો કાગળ રાજા વાંચે છે.

ચોપાઈ:—મારા સારા સમાચાર લખીને તમે કાવળે;

અને મારે મેહેને રાજ, એકવાર તમે આવળે.

એથી મળેરે એકાંત, અમનેરે તેડાવળે;

અમને મળેરે એકાંત, તો તમે વેડેલા આવળે.

રાજા વાંચીને લગા ખુશી થયા એમ કરનાં પ્રમાણતું પહેાર
થયું એટલે સાવળીંગાના આપ પદમશા શેડે પોતાનાં સગાં તેડાવી
વીચાહની તૈયારી કરવા માંડી.

શેડ મળી શાહુકાર, હડતાલો હાટે દીછમે;

સાવળીંગા કેસાં લક્ષ વધીયાં આપણુ લીછમે.

ગોરને તેડાવ્યા આજ, લક્ષ લખાવીયાં;

લક્ષ લક્ષ વાળ્યાં દેલ, ગય છે સાહેલીયાં.

સોહલો:—ચોખ્ખા કંકાવતીને લલજ સાર, લક્ષ વધાવે વારંવાર;

સાતમને સોમવાર લક્ષ કહેવાય પધારજે તમે રૂપાશાય.

ચોપાઈ.—શંકર તેડાવ્યા આર, લગન લખાવીયાં ગામે ગામથી કાઈ;

સગાંઓને તેડાવીયાં સાતમે સોમવાર, આકમપત્ર આવળે;

કોરાવી માણેક થાંભ, માંડવ રોપાવળે.

સાવળીંગાના આપે લક્ષ તીરધારયાં ને ગોરને સાવળીંગાના સા-

સરે મોકલ્યો. હવે રૂપાશાએ પોતાનાં સગંવહાલાને બેઠાવી તૈયારી કરી પછી સવારના પંદોરમાં રૂપાશાશેઠ હાથી, ઘેડા, પાંચાળી સ્થ તથા ઉંટ સાથે તમામ જન લઈ નીકળ્યા, તે સાંજરે મુઘીપર પાટણ અથવા અતે ગામની બાજોળે તળાવ ઉપર પડાવ નાખ્યો ને તોણે ને ચંદુ-કેના અવાજ કરવા માંડ્યા એટલે પદમશા શેઠને ખમર થઈ કે જાત આવી માટે આપણે સામા વરઘોડો ચઢાવી સામઘડુ કરી જાતીવાસે તેડી લાવીયે પછી શેઠ પોતાનાં સગંવહાલાને તેડી વરઘોડો ચઢાવી તેડવા ગયા હવે ઘર આગળ સાવળીંગા ને તેની સાહેલીયો છે પછી સાવળીંગા વીચાર કરે છે કે હમણું જો હું રાજને મળુ તો લાગ લીક છે તેથી સાહેલીયોને કહે છે.

સોહલો.—સાવળીંગા મનમાં કરે વિચાર, લગ્ન તો અત્યુસાતમ સોમવાર ન જોઈ મેં બંડી બજાર, ન જોયાં મેં ચંદનનાં ઝાડ.
 ન જોઈ મેં નગરની વાટ, ન જોયાં મેં ગાંધીનાં હાટ;
 નથી જોયા પનઘટના ઘાટ, સાસરે જઈ શી કરશું વાત.

હું સખીયો હવે મારૂં લગ્ન આવ્યું ને મેં આપણી બંડી બજાર ને ચંદનબાગમાં ચંદનનાં ઝાડ જોયાં નથી ને હું સાસરે જઈશ ને મેં ત્યાં કે.છ પુછશે તો હું એને શો ઉત્તર આપીશ મટે તે આપણે જોવાં જોઈએ તે સાંભળી સાહેલીયો કહે છે કે બાપ એક ગાડે સુધી જઈ એમાં તે શુ જોવું છે સાવળીંગા કહે ત્યાં નાના પ્રકારનાં કુટ્ટ ફળાદીક ને બીજા મેવા પણ ઘણી જાતના પાકે છે તે ખાતાની બહુ રમુજ પડે છે એવી રીતે લાલચ દેઈને સાહેલીયોને સમજાવી પણ સાવળીંગા મનમાં વીચાર કરે છે કે રાજને શી રીતે તેડવું.

સોહલો.—કરમ મારૂં એવું અમાગીયું, ન બન્યો રાજનો એકે લાગ.

સુઝાની સાથે સદેશો કહ્યું, રાખને તેડાવી લઉં.

સાવળીંગા પોતે કહે છે કે અટઆટલા લાગ તો મારા ફાગટ ગયા ને જતાં જતાં જરા લાગ આવ્યો તો તેમને સંદેસો કોની જોડે કંધાવું એવો વીચાર કરે છે એટલામાં પોપટ રાખની અપર લેવ આ-વ્યો તે જોડ સાવળીંગા કહે છે કે હે બાઈ આ ચીઝી તને લખી આપુકું તે તું તાકીચી રાખને આપ એમ કહી ચીઝી લખે છે.

ચંદનતલાવડી રાખ ચંદનમાગ, ધડી બે ધડી બેસવાનો લાગ ત્યારે આવો મારા સુંદર સ્વામ, પુરીશુ દેવાની હ.મ.

હે રાખ તમે ચંદનતલાવડી ઉપર ચંદન ખાગમાં આવો તો આવજો બેમાં થયેશુ એવું લખી પોપટની કાંટે બાંધી તે પોપટે રાખને આપી રાખ ચીઝી વાંચી ખુશી થયા હવે સાવળીંગા પોતે સાહેલો-એને લેઈ બાંકી અજરમાં થઈ ચાલો જાત છે.

ચોપાઈ—હુંટે પટેરે નાર, આવેરે અન્નબેઝીયાં

વણુજ કરતારે વેપાર, વાણીયા સરવે પામીયાં.

અમીરને ઉમરાવ મુરજા સરવે પામીયાં

શેઠ મોટા શાહુકાર, ઠેરેઠેર ફરી ગયા.

આવી રીતે ખજારમાં પોતે કંઈકને મુરજામાં પાડતી ચાલો જાત છે તે શેઠેર બકાર નીકળીને જ્યાં ચંદનતલાવડી છે, તે તેની પાસે નદી વહે છે તેમાં રમવા ગઈ.

દોહરો—નન ધન નદી ભર રામજીને, ધન ધન લીટીરે લીટી તળીયાં;

થોડે થોડે દોહરાને, વળી પદમણી પુતળીયાં;

ચોપાઈ:—પદમણી પુતળીયાં, ઝમુકે જેમ વીજળી;

એકશુ એક અલખેલ, મુખેરે અતી ઉમળી.

નમરો તણુ ન્યાસ, લીએ એકુ તાલીઓ;

કે ધનરે બજેસર ખાગ, રમતી સહ સાહેલીઓ.

નદીમાં સરવે નહાય છે ને તાળીઓ લે છે ને અરસપરસ એક એક સામા દુહા કહે છે ત્યાં સદેવંત આળ્યા ને સાવળીંગાએ સદેવંતના સામુ જોયું એટલે સરવે સાહેલીઓએ પણ રાજ સામું જોવા માંડ્યું પછી સદેવંતે વીચાર્યું કે આ અગ્ની જાણી જશે તો પછી સાવળીંગાથી મારી પાસે આવી શકશે નહીં માટે હું આવો જનકે એમ ધારી પોતે નદીની સામી તીર જઈ પગ ધોવા માંડ્યાં એટલે સાવળીંગાએ કહ્યું દાહુરો:--સખી સરોવર આપણેને, વળી ધણી બહી ધ્રુવે કામ પાય;

દુખેરે થાઓ રાજ દુખગારે, વળી લાંબોરે કરકર બાંધ;

સાવળાંગાએ પોતાની સાહેલીઓને લાંબો હાથ કરી કહ્યું કે આ કાંઈ આપણા સામો ખેતી પગ ધ્રુવે છે ને રાજને લાંબો હાથ કરી સમક્ષમાં ચંદનબાગ બતાવ્યો કે તમે બાગમાં જવો હું આમને રમને વળગાડીને આવું છું પેલી સાહેલીઓ રાજને જોઈને કહે છે કે અમે છાડીઓ રમીએ છીએ ત્યાં આવી કેમ બેઠો છે તું તારે રસ્તે જ તે સાંભળી રાજ પોતે ચંદનબાગમાં ગયા અને અસોપાસવના ઝાડ તળે જઈ બેઠા.

એકથી એક અવખેત્રડી છે, વળી નાચા તે ખેડી જોતે નાર;

પાવકડેરે જોતે પદમણીરે, વળી પુતળીઓની જોતે હાર;

ચોપાધ:--પુતળીની જોતે હાર, ઝમ્મકે છે દામની;

હાથી ઝોકાં ખાય, ધ્રુવે છે કામની.

પછી સાવળીંગાએ વીચાર્યું કે મેં રાજને બાગમાં મોકલ્યા છે તે હું અહીં રમત કરું તેથી અકળાશે માટે હવે જઈ એમ ધારી પોતે સાહેલીઓને કહે છે.

સાહેલો.--જોવા જોવો ચંદનબાગ છે, ને ત્યાં એક આળીંગાળા માળી રહે,

બુદી બુદી સાખ્યો બરેને, હરબારમાં જઈ દંડજ કરે.

હે બેન બાગ તો જોવા જોવો છે પણ માંહી એક માળી છે

તે દરબારમાં જીકું કહી દંડ કરાવે છે. તે હમણે બાગમાં ગયો છે તે
ધેર જશે એટલે આપણે જઇશું ત્યાં સુધી આપણે આંખ મીચામણી
રમીએ પછી ખીજ સંતાવા કાજે જીકી જીકી નાડી અને સાવળીંગા
નાડી તેવીજ બાગમાં ગઇ

દાહરો—સામારે આંખા જોતે આંખકીને, વળી દીડી છે દાડમ અને દાક્ષ,
આસોપાલવને ઓળવેરે, ગોરીએ ફળોમાં પાડી છે વાય.

સાવળીંગા પોતે આસોપાલવના ઝાડને એકે થઇ ફળોમાં રસ્તો
પાડી કુલના છોડ ખુંદતી જાય છે કેમકે એને કાંઇ ખીક નથી કે મને
કાંઇ ખીજશે બાગના માલિક તો એને તાબે થઇ એના પહેલાં આ-
વીને બેઠા છે.

શીરપર છુટી લટીયાંને, વળી છુટરે પટે ચાલી જાય;

પદમણીને તો પ્રેમ ધણેને, વળી લાલજ આંખો જોતે થાય.

સાવળીંગા ને સદેવંત મહા કામાતુર થયાં છે ને સાવળીંગાના
માથાના વાજની લટો છુટી ગઇ, ને કામના કેદમાં આંખો લાલધુમ
થઇ રહી છે ને પોતાને ઠંડા પવનથી ને કુલની સુગંધીથી ઘણો પ્રેમ
અદે છે પછી સદેવંતનો હાથ ઝાલી પંપાની ઘટામાં જઇ બેઠી ને
સદેવંતને કહે છે.

ચોપાઇ—શા અલખેલા રાજ, લલા તમે આવીયા;

સુઝાને સંદેશ, લખીને તેડાવીઆ.

હું વારી મારા રાજ, વારી વારી વારીયાં;

વચન બાંધ્યા કાય, જન્માગે અમે હારીયાં.

અમે આવ્યા તમારી વાડીએ

હેલ છખીલા શામ, આવોને મેજે માણીએ.

સાવળીંગાનાં મીઠાં અમૃત જેવાં વચન સાંભળી રાજ મહા
કામાતુર થયો છે ને તેમાં નેજીની અદ્યે કરીને તેનું કામળ હૃદય બે-

દાદ ગાંડાતુર થઈ રહ્યો છે ને સાવળીંગાના મોઝાને કાચેવતી ખુમ
દબાવે છે ને તેના કામળ જે કમળાપત્ર જેવા અંધર હિપર સુંગત
કરે છે.

અલબેલે કાષાં અલવ, નાખી ગળામાં બાવડી;

હિલા છે જોડા જોડ, ચંપા ફેરી હાંચડી.

દોહરે—મેલોને છપ્પીલા શામ, મોહું અંધ બાગશે;

અમો ચુકી કહીશુ વેણુ, કડવાં તમને લાગશે.

સાવળીંગા કહે કે મહારાજ તમે મોહોહું દબાવો છો તે દુખવા
આવ્યું ને બાગી જશે ને પછી તમને કહીશું એકલે રીસ ચડતાં વાર
નહિ લાગે માટે મોં મુકી દો. એવું કહેતાંજ સદેવંતને રીસ ચડી કે
રાંડને હું હેતમાં પ્યાર કરું છું ત્યારે એ વળી એની મોટાઈમાં
જાય છે. તેથી પોતે આધા ખેડા ને સાવળીંગાને કહે છે.

ઓપાછ—ઓરે નારી અમળણુશું, મારે નથી પ્રીતડી;

લેવા આવીઓ કાછ, રાણીજીની રીતડી.

પ્રિતોનાં પરિણામ છે, તે તો અમે જાણીયાં;

આલો અમારી રીત, વહાલા કરો વાણીઆ.

હે સ્ત્રી ન જાણીશ કે હું તને વળગતો આવું પણ મેં તારી
પ્રીત જાણી માટે મારી રાણીજીની રીત પાછી આપ અને તારા વા-
ણીયા જે આવ્યા છે તેને વહાલા કર મારે તારો ખપ નથી આવાં
રાખનાં રીસનાં વચન સાંભળી સાવળીંગા નરમ થઈ મનમાં કહે છે
કે હું તો હસતાં હસતાં કહેતી હતી અને આતો પાછા રીસાયા.
હવે સમજવું એમ કહી કહે છે.

રાત સોળ સાહેલીઓનો સાથ, જીવન જો તેઓ રહ્યા;

નાખ્યા મળ્યામાં હાથ, અંખોડા રેલે રહ્યા.

હેતે દબાવ્યું મોહુરે હાથ, મોહું મારું લાગશે;

મુઝથી કેમ દેવાશે માળ, લાખેણી રાગ લાખશે.

હે રાજ તમે તો માઈ હમને મોઢું દખાવ્યું હશે પણ માઈ મોઢું મમ દુખ્યું ત્યારે મેં તમને કયું જો તમને આઠા જવાખ આપું તો અપની પાસે રીસનું તો વસાણું જ છે તેથી મેં વિચાર કરીને જ આ કયું કાંઈ તમે મને જોઈ વદાતા છો કે તમને ગાળ દેઉં ! રાજ કહે ધડીમાં હમને ને ધડીમાં તરછોડી નાંખે છે ને ધડી પછી તું તો પરશૂને જાતી છું મટે તારી તો પ્રીત કરવી નથી ધડી સાઈ ક્યાં પાછો તારી પાછળ સેવ્યના કંઈ તે સાંભળી સાવળીંગા બેલી.

દોહરો—સુશુ સદેવંત સાવળીંગા કહેને, વળી એવું શું બોલોછોરે આપ;
વરૂનો સદેવંત કુંવરને, બીજે મારે બાઇને રે આપ.

હે રાજ તમે મને કહો છો કે તું પરશૂને સાસરે જઈશ પણ આ માઈ વચન પરણું તો સદેવંત કુંવરને નહી તો બીજા બધા મારે બાઈ અને આપ બરાબર છે.

સુશુ સાવળીંગા સદેવંત કહે, ને વળી હજડામાં રાખજે વીચાર
કાત્ર અપ્પા પાળજેરે, નીકર ધરતી નથી ઢાંકણુ હાર.

હે સાવળીંગા તું આ કાત્ર આપે છે પણ વીચાર કરજે જો નહી પાળે તો તારી ને મારી બેલી લેથો રઝગથો.

જેના બોલ્યાં ગોરતી વાડીએ ને, વળી એ વાતો તું અડી માન
કુકપટ તમે સુંડી ને, વળી તમે તમરે મેમાન.

ગોરતી વાડીએ વચન આપ્યાં હતાં અને અડીયાં આપે છે તેવાં પાળજે ને તારા મનમાંથી મથતરી અને કપટ કહાડી નાંખજે. આપું સાંભળી સાવળીંગા ખુશી થઈ રાખતો થશે આગ્રહ જોઈ પોતે રાજને લેઈ ચંપાતી ઘડમાં જઈ પોતાનું ચીર પાથરી બેડા.

ચોપાઈ—ચોવડ કીત્રાં ચીર, પીતાંબર પાથરયાં:

નાખી ગળામાં હાથ, સજ્જનને સોરજ કરયાં.

મેઠાં જોડાજોડ, લાગે બહુ સારીયાં;

નાની સરખી સાહેલીએ, આવીને પોકારીયાં.

ન્યાં બને જશુ ચંપાની ઘટામાં ચીર પથરી મેઠાં છે એટલામાં
નાની સરખી સાહેલી હતી તે બીજીએને તેડીને જોળતી જોળતી
બાગમાં આવી સાવળીંગાને બોલાવી એ સાંભળી સાવળીંગા ઝટ
હી અને રાજ ઝાડ એઠે સંતાયો હવે સાવળીંગાને સાહેલી કહે છે
કે તું કોની સાથે વાતો કરતી હતી સાવળીંગા કહે તું આંધળી થઈ
હઈશ તારો બાપ કોણ છે. અહીં હોય તો જો હું તો આપણે રમતાં
હતાં તે વખત સંતાઈને બાગમાં દોડી તે દોડતાં મને કળ ચડી એટલે
મારૂં ચીર પાથરી અહીં સુતી સતી ઉઘ્યા કરતી હતી તેથી તેં જાણ્યું
કે કાઠની સાથે બોલે છે. તે સાંભળી નાની સાહેલી બોલી.

દાહુરો-સુણને મારી સાહેલડીને, તમે કાક સાથે કરતાં હતાં વાત;

તમને જોવાને અમે આવીયાંને, વળી સોદ સાહેલીઓ સાથ.

હે સાવળીંગા તું વાત કરતી હતી તે અમે નજરે જોયું ને જુહું
કેમ બોલે છે. આવા તેના બોલ સાંભળી સાવળીંગા નાની સાહેલીને
કહે છે.

નાની સરખી સાહેલડીને, વળી મરજે તારો જોને વીર,

વાલમ મારો વિયોગે ગયો ને, હુંતો સુખ ન પામી શરીર.

હે રાંડ તારાં મૂળ વઢાયાંને તેં મારી પેર બગાડી એમ કહી
સાહેલીએને લૂછ ધર ભણી ચાલી રસ્તામાં ચાલતાં વાડીના ઝાંપા
આગળ મહાદેવનું દેવળ હતું તેમાં સાવળીંગા દરશન કરવા ગઈ ત્યાં
મહાદેવને કહે છે.

ઓપાઈ—દેરાં એટલા દેવ, પથરા મેંતો જાણીઆ,

સાવળીંગાએ સોનાનાં છત્ર, સદાશીવને માનીયાં.

અલબેલો મારો ગજ, મીઠી નજરે બાળશું,

સોના કેરાં છત્ર, સદાશીવને ચડાવશું;

સાવળીંગા સદાશીવને કહે છે કે જ્યારે મારા રાજને હું મળીશ ત્યારે તમને સોનાનું છત્ર ચડાવીશ એવી માનતા માની પોતે ઘર બણી ચાલી સદેવંત પેલી નાતી સાહેલીને ગાળો દેતો દેતો પોતાને મહેલ ગયો હવે સાવળીંગાના આપ જન તેડી લાવ્યા અને હવેલીમાં ઉતારો આપ્યો પછી શેઠે પુલેકાંતો વરધોડો ચડાવવાની તક્યારી કરી અને મોટા મોટા શાહુકારોને વરધોડે આવવા તેડાં મોકલ્યાં પછી સાવળીંગાને પીડી યોળવા માફ બોલાવે છે તો સાવળીંગા નથી શેઠ કહે આ વખતે ક્યાં ગઈ હશે ? એમ કહી સિપાઈઓને બોળવા મોકલ્યા સાવળીંગા ઘેર આવી એટલે સરવે સાહેલીઓએ પીડી યોળવા માંડી.

સોહુલો—કંકુને કેશર ઘોગાય પદમણીને પીડી યોળાય;

સરખી સાહેલી મંગળ ગાય; પદમણી ઉપર રૂડા પડદા ધાય.

સાવળીંગાને પીડી યોળી નવરાવી વજ્ર શલુગાર પહેરાવી તૈયાર કરી હવે પદમશા શેઠે કહ્યું કે રાજને જઈને કહે કે પદમશા શેઠની દીકરી સાવળીંગાનું આજ લગ્ન છે માટે કુત્તેકાના વરધોડામાં આપ સ્વારી લઈ વહેલા પધારજો સીપાઈએ ત્યાંથી રાજ પાસે આવી રાજને કહ્યું એટલે રાજએ સદેવંત કુંવરને સાથે લઈ જવા બોલાવ્યો ત્યારે સદેવંતે કહ્યું કે મારા શરીરને સુખ નથી તેથી હુંતો નહીં આવું તમે એકલા જાવો (મનમાં કે રાંડ એકાંતે મળી ત્યાંથી પાછા આવ્યા તો પછી આ ઘણા લોકમાં શું વળવાનું મુઓ એ ને મુઠ એની છોડી કે વગર દુઃખે માદા થવું પડે છે) પછો રાજ પોતે હાથી ઘોડા પાલખીઓ અને રથ લેઈ શેઠને ત્યાં આવ્યા એટલે સરવે લોકો તક્યાર થયા ને પછી કન્યાને ઘોડે બેસાડી એટલે વાજાંત્ર વાગવા માંડ્યાં.

ચોપાઈ.—ધીમે ધીમે વાગ્યાં જોને દોલ ત્રંબાળુ જોને ગડગડ્યાં,
અમીર ને ઉમરાવ, સાથે સરવે પરવરયા.

ત્રાંક વાજે જોને તુર, હરણાષએ સાદજ પુરીયા.
 ધીડ ધીડ વાજે નોખત, ને તાસાં વાજે સુરીયા.
 પાલખીઓને સુખપાત હાથી ઘાડા હણ હણ,
 શહેરના સરવે લોક, કુલેકુ જોવા મળે.
 શાખા ખાંધી શાલીવાન, માટે માંડવ આવીયા,
 માંડવ કેરી માંય, આક્ષર સ્મ પધરાવીયા
 સાથે સારા લોક, વેપારી વાણીયા,
 ઇંદ્રનો અવજ્ઞાન, એણી ધેરે આણીયા,
 ઘોળાને ધવખા ચારૂ, ઘોરી જોને જોતરીયા,
 તાતા જે તોખાર સરવે, મેળા લેખ પાખરીયા.

એવી ધામધુમથી વરઘોડા ચડી બાજરની વચ્ચે સોનેરીયા
 ચોકમાં આગ્યો ને ત્યાં વજ્રવતી ધુમ મચી રહી તથા ખંદુકાને તમંચા
 છુટી રહ્યા છે તેનો અગાજ સદેવંત કુંવર સુના છે ત્યાં અગ્યો ને સાં-
 ભળી રાગ કહે વરઘોડા તો જોડે એમ ધારી પોતે અગાશીપર
 ચડ્યા ને જુવે છે તો ઈંદ્રવટા થઈ રહી છે ને તમામ રસો લોકથી
 ભરાઈ ગયો છે તે જોઈ સદેવંત કુંવર ખુશી થઈને કહે છે કે આમાં
 મેળસપ તો નહીં થાય પણ જોડે તો ખરો કે તેણે કેવા શયુગાર પેહે-
 યાં છે એવું ધારી પોતે હેમ મહેલમાં આવી અમુલ્ય શયુગાર સજે છે

દાહુરો—જરકશી જામો પહેરીઓ, ને વળી મથે તે કમળી મોળ
 રત્ન જડીત શીરપેય ખાંધીયો, તે દીપે છે ઝંકમઝેળ.
 કલગી તોરા શોખતા, ને વળી ગળે મોતીયન કેરો હાર;
 કમરે શેલાં લપેટીયાં, ને એમાં ઝુકી રહી તરવાર.

ચોપાઈ—ઝુકી રહી તરવાર, કમરપ સમાં જાણીયાં;
 સળ્યાં શોભીતાં હથીઆર, તરકશ બેઠ તાણીયા.

તરકશ તીર કમાન, હેમ જડયા હારડા
સાજ સોનેરી ગરકાવ, કટારો છે વાંકડા,
ગડમેડાની ઢાલ, લાલા જોને જળહળે.

એકલ્લા રાજકુમાર, મેહેલમાંથી ઉતરે.

હવે સદેવંત પોતે બનીઠણી મહેલમાંથી ઉતર્યા ને ધોડેસ્વાર
ચાલ્યા.

એકલ્લા અસ્ત્રીર, દરબારમાંથી નીસરયા;

સાજ સોનેરી ગરકાવ, વાજે ધોડાને ધુધરા.

આવી તરેહથી ધોડેસ્વાર થઇ વરધોડા સાથે જાયછે તો સાજ-
નના લોક કુંવરનું રૂપ જોઇ ઘણા ખુશી થયા.

મહાજન મોટા લોક, કુંવરને વખાણીયા,

આવ્યા સોનેરીયા ચોકમાંય, તેજને લેઇ તાણીયા.

જ્યાં સદેવંતે કન્યાનો ધોડા જોયો એટલે રેવંતને ખેંચી તેની
થડમાં જઈ ધોડાને ધીમે ધીમે ચલાવવા માંડયો પણ સાવલીંગા
સદેવંતના સામુ જોતી નથી તેથી રાજા ગુસ્સે થઇને કહેછે કે રાંડ
મને તો કહેતી હતી કે મારે તમારા વીના ખીજા લાઇને જાય છે ને
આ તો પરણવામાં ગાંડીતુર થઇ ગઇ છે. તેથી ચાલ પાછા એમ
ધારી પોતાના રેવંતને ચામક મારી કહે છે.

દાહુરો:—હે રેવંત આપણને, વળી ન કર પરાધરે આશ;

આ કાગળની વાડીઓ, ને એમાં નથી સોરંગીની વાસ.

સોહુલો:—એમાં નથી સોરંગીની વાસ, ને અમથો જીવ મારો
ફરેરે ઉઘાસ.

જેમન મારૂ બાળેવેશ, હવે લખ્યું છે મારે દેશ પરદેશ,

રાજા કહે છે કે ધોડા ઘેર ચાલ આ કાગળની વાડીમાં સોર-
ંગીની વાસ ક્યાંથી હોય ને અમથા ઉઘાસ થવું પડે છે આવાં રીસનાં

વાક્ય સાંભળી સાવળીંગા વિચાર કરે છે કે રાજના સામુ ન જાય તેથી રીસાયા પણ શું કરે આટલા લોકમાં કેમ જોલાવાય જે પુલેક સુધી એકલી રહીશ તે વખત સ્ત્રીના રૂપે આવે તો મેળાપ થાય એમ ધારી પોતે રાજને સાનમાં સમજાવે.

દોહરો—સુંદર શ્રીફળ હાથે ધરીને, ગોરી ચુડીઓરે ખખડાવે
આઘીરે ઓઢી ચુંદડીને વળી સાનુમે સમજાવે.

સાવળીંગા પોતે એક હાથમાં શ્રીફળ લઈ ખીજે હાથ ઉંચો કરી ચુંદડીનો ધુંધટો તાણી ચુડીઓ ખખડાવતી રાજને બતાવ્યું કે તમે સ્ત્રી થઈ મારે મોહોલે આવો સદેવંત પોને ચતુર હતો તે સમજી ગયો કે મને સ્ત્રીના વેશે તેડે છે એમ ધારી પોતાને મોહોલે આવ્યો હવે વરઘોડો ફરતો ફરતો ઘર આગળ આવ્યો ને ઉતર્યો એટલે સાવળીંગા ગણેશ આગળ જઈ ખેડી અને સાહેલીઓ સરવે ગામ લાગી હવે સદેવંત કુંવરે રાણી પાટમદેની પેડીઓ ઉઘાડી તેમાંથી સોળે સ-જીગાર લેઈ પહેર્યા અને જે રાણીની અમુલ્ય સાડી હતી તે પહેરી હીરા જડીત વાળી પણ પહેરવા જાય છે પણ વેદ વીના નાકમાં રહેતી નથી તેથી વળખાં મારે છે એટલામાં રાણી પાટમદે વરઘોડો જોવા અગાશી ઉપર ચડી હતી તે નીચે રંગમોહોલમાં આવ્યાં તો સદેવંત સ્ત્રી જતીને ખેડા છે ને નાકમાં વાળી રહેતી નથી તે જમાવે છે એટલે આવીને ઓચીંતી કહે છે કે રાજ વેદ ન હોય તો લાવો આ સોચો લારી વેદ પાકું સદેવંત પાટમદેને જોઈ મનમાં શરમાય છે

ચોપાઈ—કેમ કરી રહેશે મહારાજ, વેદ વીનાની વાળીયું,

નર લાગી થયા છે નાર, તેતો મેં લાળીયું.

પુરૂષ તણો જોને વેશ, તમારોરે લાજશે,

હીન્ની મેલતા હાલ, તે આ ચુંદડી કેમ છાજશે.

હાલ આંધતા હતા તે ચુંદડી કેમ શોભશે ને આથી તમારો

મરદનો વેશ લાજશે તે સાંભળી કહે છે.

કવીત—રાજનકી નીત ગઇ, મીત્રનસે પ્રીત ગઇ
નારકી પ્રતીત ગઇ, જતાં જીવ લાયોહે.
શેખનકા લાવ ગયો, પંચનકા નાવ ગયો,
સાચકા પ્રભાવ ગયો, જુઠું હીશો આયાહે.
મેઘનકી વઘી ગઇ, ભુમીસે તો અમિ ગઇ,
સૃષ્ટીમેં વીપ્રીત, હું ધાયો હે.
કીજી સડાય કયા કરત હે કવીરાજ,
કડીજી કરાહજ કાજ, ચત્રો આયો હે.

હે સ્ત્રી તું મને શીખામણુ દે છે પણ એમાં મોટા મોટા ગરક થઈ ગયા તે સાંભળી રાણી કહે છે તમારા જેવા નહીં થયા હોય કે પરમેશ્વરે મરદનો અવતાર આપ્યો છે ને હાથેકરી સ્ત્રીનો અવતાર ભોગવવા ઇચ્છોછો શું માંસ ખાતા હશે તે હાડકાં કાટે આંધી ફરતા હશે ? રાજા કહે રાંડ તું તારી જાંગ હાથેવતી ઉધાડીને એજ ખુવે છે પછી રાણી રાજા ધણું ચીડાય માટે છાતાં રહ્યા અને સદેવંત મેહેનમાંથી હિતરી રમઝમ કરતા સાવળીંગા પાસે ગયા ત્યાં ખાયડીઓ ગાય છે ને હમાહમ થઈ રહી છે તજે પેસવા જાય છે તો ખાયડીઓ જોના મારી બહાર કહાડે છે ને રાજા ધકાપાટુ ખાતા થાક્યા પછી નીરાશ થઈ કહે છે રાંડે મારી મરકરી કરાવવાને સાફ તેડાવ્યો એમ જાણી પોતે મેહેનતી સામે જઈ નીરાશ થઈને બેઠો ને આંખમાંથી ઝરઝર આંસુ ઝરવા માંડ્યાં, સાવળીંગા રાજાને જોવા સાફ ઝડપે આવી જુવે છે તો રાજા વેગળે બેઠો છે ને આંખમાં ઝરઝરીયાં આવ્યાં છે પછી ત્યાં રહી કહ્યું.

ચોપાઈ—હિતારાની એકાંત, રૂંદેમાં જાણીએ,
છેલ્લ છબીલા શામ, આવોને મોજ માણીએ.

ઓ અલખેલા રાજ, બલે તમે આવીઆ,
ગોપીયું ફેરા વેશ, બલા તમે ભગરીઆ.

આવું સાંભળતાં સદેવંતે ઉચ્ચ જોયું એટલે સાવળીંગાંએ ધસારત
કરી કહ્યું કે આ પાછળ થઈ ખારીએ આવો સદેવંત ત્યાં થઈ સાવ-
ળીંગાના મેહેલમાં ગયા ત્યાં પદ્મંગ પુરશી કાચ અને પાટએ ઢાળી
મુકી છે તેના ઉપર મુખમંત્રનાં ઓશીકાં વીગેરે તરેહ તરેહનાં
ઉપર બીજાના પાથરી દીધાં છે અને રાગને માટે ખાતાનાં દુધ,
સાકર, બદામ, પીસ્તાં, ચારોલી, દ્રાક્ષ, અખોડ, કીસમીસ, અંગુર અને
નાખીઓ વીગેરે નાના પ્રકારનો મેવો મુખ આગળ લાવીને મુક્યો
છે અને મુખવાસ સારૂ પાન સોપારી, એકાચથી, જળપદ્મ, જળવંત્રી
તજ, લવીંગ અને કસ્તુરી એવા અનેક પ્રકારના ખુશ્બોદાર તેજના
લાવી મુક્યા છે અને તમામ રંગ મેહેલમાં અતરની ખુશ્બો ઉડી
રહી છે તે જોઈ સદેવંત ધણો ખુશ થયો કે આવું સુખ મેં મારી
રાણી સાથે નથી ભોગવ્યું પછી સાવળીંગાને સદેવંત કહે છે.

જેમ તેમ કરી બેઠા જોડાજોડ, કહે એક વાતડી;

સાવળીંગા તુજ વીણુ કેમ, જશે મારી રાતડી.

નાનાં થાજે નાર, પુરી તમારી પ્રીતડી;

હેતે ને પ્રીતે કાચ, આલો રાણીજીની રીતડી.

મુખ દીઠે દુખ થાય, જ્યારે નેણાં ભાળીએ;

ચડ્યો કસુંબી રંગ, તે ધોષને ટાળીએ.

સકેથી ઉત્તમ જાત, તમારી નાતડી,

મુણુ સાવળીંગા નાર, માનો અમારી વાતડી.

હે સાવળીંગા કલે તો તું પરણીને ઘેર જઈશ માટે તું મારી
રાણીની રીત પાછી આપ એટલે હું મારે ઘેર જઈ' તે સાંભળી મા-
વળીંગા બોલી.

જાહુરો—આ જીભથી જાઓ નહીં કહું, ને વળી રહેતે આજની રાત,
આવી એકાંતો નહીં મળે, ને રાજ કરોને વાલેશ્વરી વાત.

ચોપાધ—સારાં સારાં સુંદરીરે, આપ્યાં બેસવા બીજવણ્યાં,
જાજમને ગાલેય, પાથરણ્યાં પાથરયાં.
અદ્વમેશ રાજ, અગતું તારી જાણીએ,
છેલ્લ જમીલા શ્યામ, આવોને મોજો માગીએ.

હે રાજ હુતો આ જીભથી જાઓ નહીં કહું ને આવી તમને
એકાંત નહિ મળે માટે બેસો પછી બંને પક્ષંગપર બેઠાં હવે સદેવંત
કહે છે.

દોષ કરજોડી કાચ, કામની તને કરગર,
આપુ માલ અપાર, સાસરવાસો હું કરું.
મમજી થાજે નાર, પુગી તમારી પ્રીતડી,
હેનેને પ્રીતે આલ, મુને રાણીજની રીતડી.

હે સ્ત્રી હજી સુધી તારે ને મારે કંઈ છે નહિ માટે મને મુજી
દે તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

નહીં આલુ રાણીજની રીત, સંભળો વાતડી;
નથી ગમતી જરાય, માજનીઆની નાતડી.
કડવા લાગે છે કાચ, વેપારી મને વાણીયા;
પહેરાંવાં પાટમહેના શયુગાર, કરી લેજો રાણીયાં.

હે મહારાજ હું તે તમારી રાણી થઈ ચુકી છું.
નાના કહેતાં નાર, પરાણે ના હોય પ્રીતડી;
મહાજનને ઘેર, ના આલુ મારા રાજવળાની રીતડી.
રાજવળાની મતલબ, તે જાણે અમારી રાણીયાં;
મોજ ક્યાંથી માણો, વેપારી તમે વાણીઆ.

હે સ્ત્રી તું પરાણે પ્રીત કરીશ એમાં શું, તે સાંભળી સાવળી-

મા પોતે રૂઢ કરે છે ને કહે છે.

છગ કરીને કાય, રાજ તમે મને છેતરી;

આરા નમેરા નાથ, માથે તમે ઝાઝી કરી.

આતમ પ્રાણુ આધાર, જીવું નહિ તે જાણીએ;

સાચું માનજે શ્યામ, પ્રાણુ અમે તો પાડીએ.

હે રાજ તમે જ્યારે એમ કરશે ત્યારે હું મારા પ્રાણુ મુકીશ
તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

સઘયરોમાં ચેરો તારો થાય, તેતો અમે જાણીએ:

હાથડતી ચાલનો વર, ગમતો નથી વાણીએ.

રાજ દયા લાવી સાવળીંગાનો આગ્રહ જોઈ મહા કામાતુર થઈ
રહ્યા ને સાવળીંગાની કાટમાં હાથ નાંખી પલંગ પર જઈ બેઠા પંખી
રાજ થઈ સદેવંતને કહે છે.

મુગીપરના રાજ, પધાર્યા મારે દેહીએ;

ધનધન મારો અવતાર, લાખેણો લાવો લીજીએ.

હાથમાં કેરાં હેત, બેઢરે બતાવીયાં;

લીલાવતી નણદે, આવી આવીને પોકારીયાં.

જ્યાં ધણા પ્રેમમાં એક એકના ગળામાં હાથ નાખી બેઠાં છે
એટલામાં લીલાવતી નણદે તેની બીજી સાહેલીએ અને દેવજી વ્યાસ
આવ્યા તેણે હાંક મારી તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે કે કેમ
કરીશું ? રાજ કહે બોલ તારા મેતો તને કશું હતું કે તું મને અહીંથી
જવા દે પણ તને વાતોનો રસ ધણો રહી ગયો હતો હવે તારી ન-
જરમાં આવે તેમ કર તે સાંભળી કહે છે.

કંથા તમે દેવજી જાઓ, ત્યાં અમે આવશું,

વળી સઘળા બોલ, ત્યાં અમે પાળશું.

રમશું સારી રાત, મોજ આપણુ માણશું,

અમે ભણતાંતાં એક નિશાળ, એ છે રાજની કુંવરી,
આવી હતી મુજ પાસ, મળવા હરખે ભરી;
જમતાં એકજ માળ, સુતાં એકજ સેજડી;
નણુંદ સાચું માન, એ સરખા સાહેલડી.

હે લીલાવતી રાજની કુંવરીને ને મારે બાળપણનાં બેનપણાં
છે તે મળવા આવી હતી એટલામાં ગોર ચુડો લેઇને પહેરાવવા આ-
વ્યા. સાવળીંગા કહે છે હુંતો ચુડો પાનેતર પહેરવાની નથી ને એને
પરણવાની પણ નથી માટે તમે મને કાંઇ ઉપાય બતાવો. વળી તેણે
ગોરને રાજ કરવાની લાકડ્ય બતાવી એટલે ગોરે જણ્યું કે આ રોડે
ધાર્યું હશે તે અતે કરશે ને હું મેલીશ એટલું માફે જશે માટે
વર મરો કે કન્યા મરો એમાં મારે શું એવું ધારી ગોર કહે છે.

કોઇ સરસ ઉપાય શોધો, શું અમાફે જાય;
કહેશો તે કરશું અમે કારજ તમાફે ચાય.

આવું સાંભળી સાવળીંગા ખુશી થઇને ગોરને હજાર રૂપીયાની
વીંટી પહેરાવી દીધી ને ગોરને કહ્યું કે હું મારી લલીંગીયા દાસીને
મારો શણગાર પહેરાવીને બેસાડે છું તેને પરણાવી ધુધટે તણાવી
જનીવાસે લેઇ જાને, આવું સાંભળી ગોરે પહેલાં તો લપકારા લીધા
પણ વીંટી ભણી નજર કરી એટલે હીંમત આવી ને બોલ્યા, બેઠેન
કશી શીકર નહી હું કાંઇ બોલો ચતુર નથી એમતો મારી બુદ્ધી મો-
ભાથ જેવી છે આવું સાંભળી સાવળીંગાએ દાસીને ભણાવીને પોતાના
શણગાર પહેરાવી દીધા, ગોરે પણ લાલચને મારે લાકડે માફક જડી
દીધું ને વીધી પ્રમાણે પરણાવ્યા.

હવે સાવળીંગા દાસીના શણગાર પહેરીને જનીવાસે ગઇ ને
પેશાબનું નામ દઇ ઝોરડામાં એકાંત બાળે દાસીને લઇ ગઈ ત્યાં
પોતાનો પેશાબ બદલ બદલ કરી દીધો ને દાસીને કહાડી મુકીને

ખેતે શેઠની પાસે ગઇ જતાજ શેઠની આંખો અંજાઇ ગઇ ને તેજ સ્થંભ ત્યાંથી પ્રગટ્યો દીવસે વીજળી તો હોયજ નહીં એમ ધારી ભયભીત થયા પછી તો ધીરે ધીરે જ્યેનું તો સાવળીંગા એજખાખ એટલે રાતરે આશ્ચર્યથી પોતાના પક્ષગર્ભા ખેસાડી વાતચીત કરતાં શેઠનું મન વીહવળ થઇ ગયું તેથી કહે છે કે સ્ત્રી હવે આપણે સુખ જઇએ કારણ રાત ગઇ ત્યારે સાવળીંગા બોલી.

દાહરે!—મેરે માનીતી માનતારે, મને મળશે રૂપાશા કંથ;

પ્રથમ પુણ્ય મહાદેવને, વળી આવી સ્થળ એકાંત.

આવું સાંભળી રૂપાશા શેઠનો બહુ ખુશી થયા ને બોલ્યા કે તે બહુ માથાકુટ કરી દેખાય છે પણ બહુ આવી તે બાપા રાખતાં હમણું આટલી રાતે એકલાં કેમ જવાય ખીક ન લાગે. સાવળીંગા મહા-દેવના મંદીરમાં જઇને ઉભી. રાત અંધારી ધોર છે નાના વીધવીધનાં પ્રાણીઓથ યોપાસ ભય ઉત્તન્ન થાય છે જાણે આમથી આશે કે આમથી તેમાં વળી દેરાનાં કમાડ વાસેલાં છે માટે સાવળીંગા કહે છે.

રેન અંધારી હું એકલીરે, બાવા ધાય છે પરવત પદાડ.

બાર ઉઘાડો મારા સાહેબારે, મારાં વેરી થયાં છેરે ઝાડ.

હે રાજ આ ઝાડનાં પાંદડાં ખડખડ થાય છે ને મને ખીક લાગે છે હમણે માઈ કાળજી કાંટી જશે માટે ઝટપટ કમાડ ઉઘાડો તોય સદેવંત બોલતો નથી ત્યારે ફરી બોલી.

ચારે દીશાએ હું જોઇ વળી, ને ચાકી કરી શેર ખેર;

કાંતો સદેવંત સુખ ગયોને, કાંતો મારી ગયા છે ચોર.

સાવળીંગાએ બહુનું કે રાજ જો હોય તો મારે સાદ સાંભળી બોલ્યા વીના સંદેજ નહીં તેમ રાજ વચન આપીને આવ્યા સિવાય પણ રહે નહીં માટે કહ્યો વળી દેહરા ઉપર ચાલે શાખર ઉતારી મોઢાં પેડી ને જુવે છે તો હીવા બળ છે ને રાજ ભરઉધમાં સુતા

છે ને પોપટ પણ પાંજરામાં છે. સાવળીંગાએ ધણી સાદ દીધા તથા
ખાત્રી ખાત્રીને તેને ધણો હલાઓ પણ કાપ બોલતું નથી ત્યારે માથું
કુત્રીને કક્ષપાંત કરતી હાથ વડે માથાના વાળ ઉખાડે છે ને છેવટ
મરવાનો વીચાર કર્યો. આટલું જોયું ત્યારે પોપટની ખાત્રી થઇ કે
એનો ખ્યાર સંપુરણ છે ત્યારે પોપટ સાવળીંગાને કહે છે.

માં કુટ માં કુટ કામની, તારે ધેને ધેરાયો બરથાર;
રાજા ઉકશે પ્રભાતમાં, માનો સાચેસાચુ સાવળીંગા નાર.

અરે સાવળીંગા તું શીદ મરે છે સદેવંતને કેદ અડી છે તેથી
બોલતો નથી તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

સુથુરે સુભાગી પોપટા, તું તો પરભવનો મારો વીર;
સુતા સદેવંત જગશે ત્યારે, કહે જે સધળું તું ધીર.

હે પોપટ સદેવંત જગે તો કહે જે કે એતો આવીને મધ ત્યારે
પોપટ કહે કે તું સદેવંતને હાથે ધાવ લખી જ એટલે તેમને પાકી
પ્રતીત થશે પછી સાવળીંગાએ સદેવંતના હાથમાં ધાવ લખવા માંડ્યા.

નાકવેસરની કાધી લેખણી, ને વળી શાહી તંબોળની સાર;
ધાવ હથેલીમાં લખીયાને વળી સારા સારારે સમાચાર.

પુરૂષ લટકતી પાધડી, વળી કેને ચાણો ચાય;
એની સમજણુ લ્યો સદેવંતારે, તો પગના ધરશો બહાર.

ડોશી મળે દરખાસ્તને, વળી બેહોરો મળશેરે બજાર;
એવી સમજણુ લ્યો સદેવંતારે, તો પગ નવ ધરશો બહાર.

આટો કુટોને ઘી ધડો રે, રાજા છુટે કેશે જોને નાર;
વાણુ દીવે વીપ્ર મળે તો, રાજા પગ ન દઈએ ખ્યાર.

ધરડો ભરડોને સંદીએને, વળી ટપપાટ્ટ ફાંચાર;

એની સમજણુ લ્યો સદેવંતારે, તો પગ નવેરે ખ્યાર.

હુંલ ધડાને કાખારે, વળી બ્યાંશારે બ્યાંધો નાર;

ઝીની સમજણ લ્યો સહેવંતારે તો યગ બરજો બહાર.
 વાંકડી મુછોતે માંજરોતે, જોને હઠડે તે ન હોય વાળ;
 એવે શુકને રાજ આવશે તો રાજ નીચે ખુટશે કાળ.
 ડાખા જમણી તેતર બોલેતે, વળી રાજ આડી ઉતરે મંજર;
 એવે શુકને શુવ આવજોરે, રાજ યગ ન ધરશે બહાર.
 છાણું પહાણું ટેકરેતે, વળી મુતે સમ્મ હરખાર;
 મુઠે બાકડે સરોવરે, તમને ધાતક લોહ નીરધાર.
 હે રાજ એવા શુકન જોઈને ન આવશે પછી પોપટ કહે એ
 કરતાં સારા શુકન લખ કે તે જોઈને આવે પછી સારા શુકન લખે છે.
 કારે ધડે કુંવારકા, જોને બોલે અખીયાણું જવ જાર,
 એવા શુકને તમે આવશે તોરે, મળસે સાવળીંગા નાર,
 કુંભ કરેણું ચીખરાં, ને વળી હનમંતને હરણું,
 જતાં તો જમણું બાકાં તે વળી વળતાં ડાખી બણી,
 છીંક ડાખી ધા જમણાંને વળી મંડુક ફાટુરે જાય,
 એવે શુકન જો ચાલીયે, તો સેજે મેળાવો જોતે થાય,
 તરવર ઉપર તેતર લવે વળી તરણ તરણ શબ્દ કરે,
 રેવંત થોડો હાંકજોરે, તો સમુદ્ર પાર ઉતરે.

શ્યાપાઠ.—સારા સારાએ શુકન જોઈ, વાલમ વેહેલા આવજો
 નાના મોટા સંગાય, બેળા નવ લાવજો.

મહારાજ આવો તો એક આવજો પોપટ કહે લખી રહી
 સાવળીંગા કહે હજુ લખવું છે. ને હથેળીઓ તો બરાબ ગઇ હવે
 ક્યાં લખું પોપટ કહે આ કમાડે લખ, પછી કમાડે લખે છે,

સોહલો—આંખે આંસુડાની ધાર, કામની ધાવ લખે કમાડ,
 જોખન માફ બોલેશે, ક્યાં મેલી જાઓ પેઉ પરદેશ.

શ્યાપાઠ:—આંખે આંસુડાની ધાર, અલખેલી ઉડીયાં,

સુણો સદેવંતરાય, મંડનનું છુટીયા,
પ્રીતિનાં પરીચાલુ, તેતો અમે બાણીયા.
આલી છે સાણીઓની રીત તે કેમ વેઢાળે વાણીયા.

સુણ સદેવંત રાય, મલ કરીયા આકરે,

હું છું બાળ કુમાર, જાઉં છું સાસરે.

હે મહારાજ તમે બોલતા નથી તો હવે હું કુવારીને કુંવારી સાસરે
જાઉં છું આવી તરેહથી સાવળીંગા બોલી એટલે મંડપની ખતરી
પુતળીઓએ ઘાંત કહાડ્યા ને સાવળીંગા પુતળીઓને કહે છે.

દોહરો:—સુણ ચંભાને સુણ ચાંબલી, સુણ બત્રીસ પુતળીયાં,
સદેવંત જાગે શાખ પુરજે, મારી સગીરે બેનડીયાં.

પુતળીઓ કહે તારી બેન ચંબને સદેવંતની સાળી ચંબ શાખ દોણુ

પુરે ત્યારે સાવળીંગા ગરજની મારી કહે છે;

સુણ ચંભાને સુણ ચાંબલીને, સુણ બત્રીસ પુતળીયાં.

સદેવંત જાગે શાખ પુરજે, મારી સગીરે નણુદલીયાં;

સાવળીંગા ધાવ લખી રહીને જતી વખત મનને કહે છે.

ધાવ લખીને ઉડીયાં, વળી મનમાં કરેરે વિચાર,

સુતો મેલીને અમે આલીયાં, મને ઘડીએ ન લાગીરે વાર.

પીઢિ તમને સત કહું. તે વાત માનો નીરધાર.

સારા શુકન જોઈ આજજોરે, નીકર પગ ન ધરશે બહાર.

એવી રીતના ધાવ લખીને પોતે ધેર આવીને સુત રહી સવારમાં
જન વીઢાય કરવા માંડી તે વખત સાવળીંગા વીચાર કરે છે કે હું મારી
સાહેલીઓને મળુતો ખરી એમ કરતાં વાર થાય તો રાજ આવી પોંચે
અમ ધારી સાહેલીઓને મળવા જાય છે એટલે તેની લીલાવતી નણુદ
બોલી કે હવે સાહેલીઓની માયા મુઠાઠો ને હવે ધેર જઈને મારો ભાષ
તમારી બધી હોંશ પુરી કરશે હવે રાજ તો હજુએ આગ્યો નહિ

માટે સાવળીંગાએ રથમાં બેસતી વખતે પોતાનો મોલીનો હાર હતો તે તોડી નાંખીને વીણવા બેઠી તો પણ રાજા આવ્યા નહીં પછી નિરાશ થઈને પોતે રથમાં બેઠી એટલે ચાલતે ચાલતે પાંચ ગાઉ આવીને ભાતુ ખાવા બેઠા એટલામાં એક ગોવાળીએ ત્યાં થઈને જતો હતો તેને સાવળીંગાએ જાને માને એક દાગીનો આપીને કહ્યું કે તું અહીં બેસજે ને સદેવંત રાજા આવે તો કહેજે કે સાવળીંગા તો મ્હમ પણ તમને ઘડી વીસરતી નથી માટે તમે તેને મળી આવો પછી સરવે ખાઈને ચાલતાં થયાં ને ઘડી દહાડો રહ્યો તે વખતે જ્યન પારાનગરમાં વાજતે માજતે આવી આ વખતે માલજી સાવળીંગાને કુલ આપવા મ્હમ ત્યાં સાવળીંગાને હિદાસ બોલ પુછવા માંડ્યું કે તમે હિદાસ કેમ થયાં છો જે વાત હોય તે મને કહો હું તમારી વેચાણુ છું મારી સાથે પડેલા રાખશે નહીં સાવળીંગા કહે બે મને વચન આપ એટલે હું તને જાણી વાત કહું એવું સાંભળી માલજી સોગન ખાધા

નગરમાંથી જોતે આવતાંને, મેંતો કાપાં ધણીરે ચરીત
તોએના આવ્યો મારો સાહેબોરે માલજીમારે નથી બીજાશું પ્રીત
હું માલજી સદેવંત રાજાને મળવા મેં ધણી કળા કરી પણ તેતો મળ્યા નથી તેના વીના આ જગતમાં બીજાનું મારે કામ નથી એવું સાંભળીને માલજી કહે છે બાઈ તું કાંઈ તે વીશે પ્રીકર રાખીશ નહીં હું તને મેળવી આપીશ એમ કહી ધીર મ્હમ હવે સદેવંત સુતો છે. તે ઉઠ્યો ને જુએ તો કાંઈ માલમ પડ્યું નહીં.

કાંતો વણીકે મોળવીને, વળી કાંતો મ્હમ તે સોય,

પરનારીશું પ્રીતડી તમે કદીયે ન કચ્છો કાય.

ચોપાઈ—ભુલ નકરશે કાય, પરનારીશું પ્રીતડી;

લમ્હ મ્હમ જોતે તેહ, રાણીજીની રીતડી

પ્રીતના પરમાણુ, તેતો મેં જાણીયા.

કડવા કીધા રાજન, વહાલા કીધા વાણીયા.

એવી રીતે ક્રોધ કરીને રાજા બોલ્યો. તેવામાં પોપટ કહે છે કે હે રાજા તમને કાંઈ ખબર તો છે નહીં ને ઠાઠી કરોષ શીદ કરો છો એતો તમારી પાસે આવીને તમને જગાડવા માંડ્યા પછી તમે જાગ્યા નહીં ત્યારે ધાવ લખીને મઠ ત્યારે રાજા પોપટને કહે જે તેં મને કેમ ન જગાડ્યો ? માટે તને મારી નાખીશ એવું સાંભળી પોપટ કહે છે હે રાજા નાહક શીદ મારો છો ને મને છુટો મુકો હું મારે મમે ત્યાં જઈશ એમ કહેવાથી પોપટને રાજાએ છુટો મુક્યો તેથી તે હડીને જતો રહ્યો પછી ઉદાસ થઈને પોતાને ઘેર આવીને એક ઘોડો લેવા સારૂ ઘોડારમાં ગયા તે વેળા રાણીએ દીઠા એટલે તે કહેવા લાગી કે હે રાજા સાવળીંગાએ તમને ગાંડતુર બનાવી દીધા છે તે હું જાણું છું પણ વીચાર તો કરો કે મારા જેવી રાણી છતાં તમે એ એક વાણીયાની છોકરીમાં શું વધારે દીડું ? તે જીત જેવા બની ગયા છો ત્યારે રાજા કહે છે.

વાહ નારી કેરાં વેણુ, બમર કેરી પાંખડી

મુંદર ચોલ મજડ, આંજી જેની આંખડી.

બોલે ચંગાચંગા વેણુ, લાગે બહુ પ્યારીયાં

સાવળીંગા સમરૂપ, રસાળ નાવે ખીજી નારીનાં.

હે સ્ત્રી સાવળીંગા બરાબર ખીજી કાંઈ દુનીયામાં નથી ને તું તો એક એની દાસી બરાબર છું એવું સાંભળીને રાણીને રીસ ચઢી તે કહે છે કે સાવળીંગા ઉપર આટલો બધો મોહ છે તો કેમ પેલા વાણીયાને લેઈ જવા દોવી.

અવર પુરુષ લેઈ જાય, જાતારે તેને રાડીએ,

હું મોહોહુ લેઈને જામ, જપાટો કોઠીએ.

તમે કહેતા હતા નથી કોણ, તે તો છે વાણીયા.

લેઈ ગયા રૂપશ્યા શેઠ, તમારી રાણીયાં.

હે રાજા ધીરજી છે કે તમારી સાવળીંગા બણી બહાલી હતી તેમ છતાં તેને લેઈ જવા હીંધી માટે તમને નાનમ છે એવી રીતનાં રાણીના ચરમના બોલ સાંભળીને સદેવંતને ધણો ક્રોધ ચડ્યો તેથી રાણીને કહ્યું કે તું શું કરવા બડમગ્ન કરે છે જો તો ખરી એને લાવ ને પદ-રાણી કરે તોજ માફ નામ સદેવંત એટલુંજ કહીને પોતે તે જ વખતે એકલો ધોડાપર સ્વાર થઈને સાલી નિકળ્યો ને દરવાજો આગ્યો એટલે બારોડ સાવળીંગાને વળાવી પાછો આવતો હતો તે સામે મળ્યો તેને સદેવંતે કહ્યું કે સાવળીંગાની શી ખબર છે બારોડ કહે કે એણે તો તમને મળવાની બણીવાર કરી પણ તમે આવ્યા નહીં ને હવે તો હથ ગાફિ પોંચી હશે એવું સાંભળીને તેણે ધોડા તાકીદથી ચલાવ્યો અને ખાંચ ગાફિ ગયા એટલે ત્યાં ગેવળીઓ રાજાને દેખી કહે છે.

ટાહુરો:—સાજ સોનેરી ધોડા જરકશી, ને વળી અલખેતારે અસ્વાર.

હિભા રહોરે મારા ઠાકરા, તો કહું સાવળીંગાના સમાચાર

હે રાજા ધોડા હિભો રાખો હું તમને સાવળીંગાના સમાચાર કહું. તે અહીં મને ખેસારીને ગઈ છે તે કીધું છે કે રાજા આવે તો કહેજે કે સાવળીંગા તમારી વાટ જોઈ જોઈ હમણાંજ ગઈ એવું સાંભળીને રાજા ચાલતો થયો એવામાં રાત પડી તેથી રસ્તામાં એક દેવળમાં જઈને ધોડા બાંધીને બુખ્યો તરસ્યો સુઈ રહ્યો હવે સાવળીંગા પાસે-થી માલણુ ગઈ ને સાવળીંગા એકલી બેઠી છે એવામાં શેઠ દુકાનેથી આવ્યા ને કહે છે કે ચાલો રંગમેહેલમાં સુઈ રહીએ સાવળીંગા કહે હાલ મારે નીમ છે મેં પીયરથી માવતાં માનતાં માની છે કે ખેમકુશળ સાસરે પહોંચીશ તો સાત દીવસ સુધી એકાંત સુઈ રહીશ એવું સાંભ-

ળીને કોઈ તો ખુશી થયા કે ખારી સ્ત્રી મહા ચતુર છે એવ વીચારીને
પેતે તો ચોરડાના બહાર છુટા હાલમાં બોધ છુટી છે એવામાં મધ્યસ્થ
સાવળીમાં ઉદાસ મન કહે છે

એપાઈ—ઉંચારે મેહેલ આકાશ, તોરણુ જોને જળહળે.

વરસે રૂતુએ મેધ, નહી જળ ખળભળે.

રાત અંધારી ઘેર, નથી કાંઈ જોડીયાં;

કંથ તમારે કાળ તજી છું દેલીઆ.

એવી રીતે સોચ કરતાં સતત થયું એટલે સાવળીમાંની દાસી
અને ગામના રાજાની કુંવરીની દાસી બંનેને દોસ્તી હતી તેથી તે રોજ
નદીએ નહાવા જાય છે હવે એક દિવસે તે નહાવા ગઈ છે. અહીંમાં
સહેવંત પણ તે જ નદી ઉપર આવી પાણી પીવા ખેંઠા પણ પોતાની
પાસે વાસણુ નથી અને જોખેથી પીએ તો હાથેળીનાં લખેલા ધાવ
ધોવાઈ જાય માટે જનવગની પેઠે મોહોડેથી પાણી પીધુ તે જોઈને
સાવળીમાંની દાસી કંઠાવતી કુંવરીની દાસીને કહે કે હે એહેન આ કોક
મોહોડેથી પાણી પીએ છે તે માંડા જેવો હશે કે શું ? તે સાંભળીને
કુંવરીની દાસી હોશીયાર છે તે કહેક એ કાંઈ કામી પુરૂષ છે એના
હાથે ધાવ લખેલા છે અને કાંઈ મોટા માણસ છે જેવો તેવો નથી
એમ કહીને બંને જણીઓ ધર ભણી ચાલી ને કંઠાવતીની દાસી તો
ઘેર જઈને બાંધને કહ્યું કે તમે ઇચ્છાવર વરવા ધારોછો માટે મનખો
મંદ્રણ કરવો હોય તો તમારા લાયક વર નદી કીનારે આવ્યો છે હવે
સાવળીમાંની દાસીએ પણ બધી વાત સાવળીમાંને કહી તે સાંભળીને
સાવળીમાં વીચાર કરવા લાગી કે નકી સહેવંત કુંવર આવ્યા હશે માટે
માલણ આવેતો ખમર કઢાવું એવો વીચાર કરે છે અને કંઠાવતી જ
પોતાની દાસીને તથા કેટલીક સખીઓને લેઈને તે નદી ઉપર ગઈ ત્યાં
સહેવંતને બોલાવવાને ખુશ થાતા કરે છે પણ સહેવંત તેના ઉપર કાંઈ

ખ્યાન રાખતો નથી તોપણ કનકાવતીએ બોલાવ્યા સાડે પોતાનો
મોતીનો હાર તોડીને મોતી લઇને કામગીરી ઉડાડવા લાગી ને ચીરમાં
કાંકરા ભરીને પછાડે છે વળી નખવતે ટીપે ટીપે ધડા ભરવા લાગી
પણ સદેવંત તેના સામું જોતો નથી ત્યારે કનકાવતી બોલી.

દાહુરો:—નખવતે ધડા મેં ભર્યો, ને વળી મોતીએ ઉડાડ્યા જોને કામ,
કાંકરે ચીર કુટીકુટીયુ, ને વળી તોએ ન બોલે હમ
એ રીતનું તેનું બોલવું સાંભળીને કુંવરે વિચારયું કે મને હમ કહ્યો
માટે હું ઉત્તર આપું,

નથીરે શેહેર જોરી માહર ને, કાંધ નથીરે બોલ્યાનો લામ,
એવી વીશાલણુ ના કરે તો, કદી નાવે વિજેગને તાગ.

હે સ્ત્રી હમણાં મારે બોલવાનો લાગ નથી ને અહીં માંડે શહેર
નથી ને વળી ઝાલવા જાહેરો મારા વિજેગનો તાગ કદી ના આવે
એ રીતનું સદેવંતનું બોલવું સાંભળીને કનકાવતી મોહીત થઇ ને ખુશ
કામાતુર થઇ ને વખતે નીમ લીધેલો કે વડતો આને બીજા ભાષા આપ
સદેવંત કહે કે હે સ્ત્રી એ વાત કરીશ નહીં કેમકે તું રાજાની કુંવરી
છે તે તને કોઈ નહીં કહે પણ માંડે તો માથુ જાય. એવું સદેવંતનું
વચન સાંભળીને કનકાવતી કહે તમારા સામી કોઇ આંખ ઉઘી કરેતો
તેની આંખ ફેડાવું ને તમે મરો તો હું પણ જોડે મરે તે વારે કુંવર
કહે છે તું કોણ ને હું કોણ ને તારી સાથે મારે કાંઈ કામ નથી ત્યારે
કનકાવતી કહે રાજા મારા જેવી નહીં મળે માટે હાથમાં આવેલો હીરો
ખોશો નહીં એવું સાંભળી સદેવંત કહે છે તારા જેવી તો મારે ઘેર
હુંડીઓ છે એવી રીતે રાજા કહે છે પણ કનકાવતી વારે છે કે એતો
મને તેમ બોલે પણ મારેતો સાડે લગાડવું જોઇએ એમ ધારીને કહેછે

હું હું તમારી નારીમાંને, તમે પ્રીતમ મારા સુજાણુ
વરવું તો તમને વરવું, નીકર મુકાશ મારા પ્રાણુ.

હે રાજ તમારી ક્ષી થઈ ચુકી હું માટે તમે વરણ તો ઠીક છે નીકર હું મરીશ એ રીતે કહીને કનકાવતીપોતે પોતાના મહેલમાં ગઈ હવે સાવળીંગા માલજીની વાટ જુએ છે એવામાં માલજી આવી તેને સાવળીંગા કહે કે મારા પ્રાણપ્રીય સદેવંત રાજ નહી ઉપર આવ્યા છે માટે તેમની પાસે ઘોડો છે તે તારે ઘેર ઉતારજો પછી આવતો વેશ લેવરાવી મારા મેહોલે મોકલજો જ્યારે હું તેમને જોઈશ ત્યારે અજ પાણી લેઈશ તેવારે માલજી પણ વખત જોઈને જોવી વાત તો ખરી પણ મને ખરચી પાણી તે સાંભળી સાવળીંગાએ શેઠની પેટીમાંથી પચાસ મોહોરો કઢાડીને આપી તે લેઈ ખુશી થઈને માલજી કનકાવતીને મહેલે પુલ આપવા ગઈ તેને કનકાવતી કહે છે મારા લાયક જેવો જોઈએ તેવો વર નદીને કીનારે આવ્યો છે તેને તેડી લાવીને મારી સાથે પરણાવીશ તો તારો ગુણ નહિ જીલુ એમ કહી એક હજાર રૂપિયાનો દાગીનો માલજીને આપ્યો તે લેઈ કહે કે બાઈ કાંઈ રીકર રાખશો નહી આજ હું તે જ કામ કરવાની છું એમ કહી માલજી ઘેર આવી તેનો ધણી કહે રાંડ આટલી બધી વાર કેમ થઈ તે વારે માલજી પેલો અવેજ દેખાડ્યો એટલે માળીબાઈ છો રાજ થઈ કહે કે હવે હું તને કદી કંઈ નહી કહું ને હવે તારી નજરમાં આવે તો કાંઈ હૈયાનો કુટ્યો અને ખીરસાનો તર હોય તેની દોસ્તી કરીને આપણે ઘેર તેડી લાવજો પછી તેને ખાઈને જોખું કરીયું માળીની એવી રજા મળી તેથી માલજી તો તે જ વખત જોકું લેઈને નદી ઉપર આવીને સદેવંતને જોઈ ચાળા કરવા લાગી સદેવંત વીચારે છે આ બધું ગામ આવું છે કે શું પણ જેના સાર આપણે અહીંમાં આવ્યા છીએ તેનો મેળાપ કેમ થાય જો ઘોડો ના હોત તો હું એકલો ગામમાં ગમે ત્યાં ફરીને ખજર કહાડત એવી રીતનો વીચાર કરે છે એટલામાં માલજી પાસે આવીને પુછે છે. કીચારે દેશના તમે રાજવીને, વળી કીચારે તમારાં ગામ;

શારે કારણ તમે અધીયાર, વળીશું છે તમારે કામ;

હે મહારાજ તમે ક્યા દેશના રાજા છો ને અહીંયાં શા કામે આવવું પડ્યું છે ? માલજીના વચન સાંભળી સદેવંત કહે છે.

નથી અમે રાજવીને, વળી છેટે અમારરિ ગામ.

આવ્યા છીએ પરદેશમાં, ને બુંડી ચાકર રહ્યાનુરે કામ.

હે સ્ત્રી અમે રાજા નથી પણ પરદેશમાં ચાકરી કરવા આવ્યા છીએ તે સાંભળી માલજી કહે છે.

ચાકર જોગ નથી સાહીબાને, વળી સોસો નોકર તમ ઘર હો;

આવ્યા છો કુળવંતીને કારણે વળી અસત્ય વચન શું કહો

હે મહારાજ તમે ચાકર જોગ નથી ને તમે જે કારણે આવ્યા છો તે હું જાણું છું આવાં માલજીનાં વચન સાંભળી સદેવંતને ખાત્રી થઈ કે નહીં એણે મોકલેલી પણ એનું નામ એની પાસે દેવરાવુ પહેલું કહીશ તો પછી એ નહીં હોય ત્યારે ફજેતી થશે માટે તેને જ પુછુ એમ કહી કહે છે.

સોહલો:—કાણુ નગરમાં રાજ કરે, અનેકાની કોની દુવાઈ ફરે;

તારા શહેરમાં સુખીયાં કાણુ કાણુ છે, તે વાત મુજ આગળ કહે

હે સ્ત્રી આ નગરમાં કાણુ રાજા રાજ્ય કરે છે ને કોની દુવા.

અમે કરે છે તારા શહેરમાં સુખીયાં દુખીયાં કાણુ છે તે મને કહે માલજી સદેવંતનું કહેવું સાંભળીને કહે છે.

રાજા વીરમદે રાજ કરે, પ્રથુરાજની દુવાઈ ફરે;

એક દુખીયારી રૂપાશાની નાર, તેના તમે લાગો છો અણસાર.

હે મહારાજ આ ગામમાં વીરમદે રાજા રાજ્ય કરે છે ને પ્રથુમજની દુવાઈ ફરે છે દુખીઆરામાં એક રૂપાશા રોકતી સ્ત્રી સાંભળી છે તેના તમે પ્રથમપ્રીય છો આવાં માલજીનાં વચન સાંભળી સદેવંત હસી પડ્યો ને કહે છે હવે તું મને તારે ઘર ખેંચ જા પ્રથમ

તો માશ મનમાં એવું આત્મ હંતું કે હમણાં એક આવીતી તેવીજ
તું હમણે પણ હવેથી તને મારી ખેન ગણ્યિશ.

તુને આજથી મારી ખેન ગણ્ય, ને તારા સાસરીયામાં વડામજા કરે;
નવું પહેરાવું દક્ષણનું ચીર, કરી લે અને વાલેસરી વીર.

માલણ સદેવંતને કહે છે મારે તો ચીર જોઇતું નથી પણ એક
વચન આપો ત્યારે સદેવંતે વચન આપ્યું માલણ કહે કે જો હમણાં
ત્રી આવી હતી તેને તમારે પરણવી પડશે સદેવંત કહે એ વાત
કરવી નહીં. માલણ કહે ત્યારે તમે સાચા ખોશા નથી સદેવંત કહે
એક વખત અને સાવળીયાં મળે તે પછી એને પરણીશ માલણ કહે
તમે ગમે ત્યારે પરણજો પણ એને પરણશો તો તમારું કામ મશે
કેમકે એ રાજાની કુંવરી છે ને તમે તેની ઓથે જશો તોજ સાવ-
ળીંગાની વડે કરશો પછી માલણ સદેવંતને લેઇ પોતે અગાડી ને
રાજા પછાડી એવી રીતે ઘેર આવે છે ત્યારે પોળના લોકો સદેવંતને
પુછે છે કે ભાઇ તમે કાણ છો ત્યારે સદેવંત તેમને જવાબ દે છે.

અમે જતના સોદાગર છીએ, આ બાઇના પીયરમાં રહીએ;

મારે એને ફળીઆ ઢાળજ છે, ને તે માટે મને ભાઇ ભાઇ કહે.

સદેવંત આવી રીતે તે લોકોને જવાબ આપતો માલણની પાછળ
પાછળ તેને ઘેર ગયો માલણે નહાવા સારું ઉતું પાણી કરી નવરાગ્યો.
ને રસોઇ તઇયાર કરાવી કહ્યું કે મહારાજ જમવા ચાલો ત્યારે સદે-
વંત કહે કે હું તો તેને નજરે જોઇશ ત્યારે અનપાણી લેઇશ નહીં
તો લેનાર નથી માલણ કહે કે મહારાજ તમે જમો તો ખરા એને
તો જોગી થશો ત્યારે દેખશો પછી સદેવંત કહે જોગી થઇ એને
જોઇ આવું પછી જમીશ માલણ કહે એમ કરો પછી સદેવંતે
પોતાના શરીર ઉપર બહુત ચડાવી દીધી ને માથાના વાળ છુટા
પુકી હાથમાં ઝેળી ઝડો લેઇ પોતે અત્યુત બની તઇયાર થયા

પછી માલણ કહે છે કે તમે તેના મેહેલ આગળ ખેંચીકરથી જાએ
કાંઈ તમને રોકશે નહીં કેમકે તમારે સાહે તો એ સદાવૃત્ત આપવાનું
માંડી મેંડી છે માલણનું વચન સાંભળી પોતે શેહેર બહારી આત્મા.

ચોપાઈ—કુટે કેશે કાંઈ, નમરમાં ચાલીયા;

બહુત ગોળા હાથ, બાળે નાથે ઝાલીયા.

અછતવાળા અતિત, નમરમાં ચાલીયા;

સારા શેહેરના લોક, ચાકરે ચડાવીઆ.

જ્યારે સદેવંત આવા ડોળથી સાવળીંગાના મેહેલ આગળ સો-
નેરીયા ચોકમાં જઈ અલેખ જગાવ્યો ત્યારે સદેવંતને અવાજ
સાંભળી સાવળીંગા વિચાર કરે છે.

જેતો મારો શ્યામ તે તો નિશ્ચે કદી જાણીએ;

આવો હવે કરીએ એકાંત, સાકરો તો વેંચીએ.

જ્યાં સાવળીંગા ઝરખે આવી જુએ છે તો સદેવંતને દીઠા
પછી ખુશી થઈ રાખતે કહે છે.

પગરે પ્રમાણે પેહેરી ચાખડીને, રાખ છુટારે મેલ્યા જેને કેશ;
સુણ રાય સદેવંતરે, તેં તો બલો બગવ્યો વેશ.

હે મહારાજ તમે મારા કહ્યા પ્રમાણે બરોબર જોગીતો વેશ
બગવ્યો છે પછી સદેવંત સાવળીંગાને શણગાર સજેલા જોઈ કહે છે
ભારે રૂપ જેને આગળીરે, તારા મનમાં નથી જેને ટેક;

સુણ રાણી સાવળીંગારે, તેં તો બલો બગાડ્યો મારો ભેખ.

ચોપાઈ—સજ્યા છે સોળ શણગાર, વળી પાડ્યાં છે પડીયાં
જેમાં પ્રીતનાં પરિયાણ છુટી હોય લડીયાં.

હે સુતી તેં તો મારા ભેખને એમ લગાડી દેખડે મો મેં જોગીતો
વેશ લીધો તો તારે મારી માફક દીલગીરીમાં રહેવું જોઈતું હતું પણ
તેં તો શણગાર સજ્યા વળી પડીયાં પાડ્યાં છે માટે જે સાચી પ્રીત

હોય તો છુટા રાખવાં જોઇએ આવાં સદેવંતનાં વચન સાંભળીને સાવળીંગા કહે છે.

સન્યા છે મેં લોક લાજને કાજ, પાડ્યાં છે પટ્ટીયાં
હઠયામાં ઝાઝી છે હામ, છુટાં છે લટ્ટીયાં.

હે મહારાજ મેં તો ઉપરથી લોકોને દેખાડવા સારૂ શણુમાર સન્યા છે ને પટ્ટીયાં પાડ્યાં છે પણ મારા હઠયામાં તો છુટલાંજ છે એવી વાત કરે છે એટલામાં એની નણુંદ લીલાવતી આવીને કહે છે કે જન્મવાની વખત થઇ છે ને તમે કેમ બેશી રહ્યાં છો સાવળીંગા લીલાવતીને જોઇ મનમાં (વળી આ પાપ ક્યાંથી આવ્યું) હવે રાજ સાથે વાત થશે નહીં ને વરસાદ આવવા માંડ્યો માટે તેને લોટ આપવાનું કરી હેઠે જઇ વાત કરી આવું એવું ધારી નણુંદને કહે છે.

મેહુલો વરસે કાળીધાર, બાળો જોગી ઉભો છે દાર;

બાળો જોગી બહાર બીજો, ને કહો તો બા અમે બીક્ષા દીજો

હે બાઇ આ જોગી બહાર પસજે છે તેને કહો, તો બીક્ષા આપી આવું લીલાવતી જોગીનું નામ સાંભળી અરખે જીવે છે તો કાઇ મહા તેજસ્વી રાજ્યહંસ જોશે દીકો.

કવીત—તારેકી જોતમાં ચંદ્ર છુપે નહીં રવી છુપે નહિ બાદલ છાયા;

રાડ પડે રજપુત છુપે નહીં, દાતા છુપે ન ધર મંગન આયા

ચંચલ નારીકો નેન છુપે નહીં પ્રીત છુપે નહીં પીઠ દેખાયા;

કવી ગંગ કહે સુણ શાહ અકબર કર્મ છુપે નહીં લભુત લગાયા.

પછી લીલાવતીએ મનમાં જોગખ્યો કે મને એના પાયરમાં થકા

મારયો હતો એવો છે એવું ધારી શેશ કરી સાવળીંગાને કહે છે.

સોહાગી—પાંચ નોક એ છે બાવન વાર, ને હોવાને વધુ એ તમારાં ચીર

જોત બનેલો છે દારે કાંક, ને એવા તો લગાયા દૂરે સોને સાક

હે લાલો તમે તો જાણતા હોશો કે કોક વનગી છે પણ એનો

કેકે કમા છે સાવળીંગા કહે આપણે શું ગમે તે હોય આપણે તો તેને
 અન્નાગત જાણીને આપવું છે આવું સાંભળી લીલાવતીને રીસ ચઢી ને
 સિપાઈને બોલાવીને કહ્યું આ જોગીને મારી કહાડો ને હવેથી કાંઈ
 પણ બીજારીને અંદર આવવા દેશો નહીં પછી સિપાઈએ સદેવંતને
 ધક્કા મારીને કહાડ્યો હવે સદેવંત સાવળીંગા ઉપર ક્રોધ કરીને કહે છે
 કે રાંડે મને ધક્કા મરાવ્યા પછી માલણી પાસે જઈ બધી હકીકત
 કહી માલણી કહે ભાઈ તું જમી લે ને હું એની પાસે જઈ તને કાલે
 મળે એવો બંદોબસ્ત કરી આપીશ પછી સદેવંતે ખાધું હવે માલણી
 કુલ લેઈ સાવળીંગાના મહેલે ગઈ સાવળીંગાએ માલણીને જોઈ
 એટલે તેના જોખામાં માથું મુકી ધ્રુષ્ટે રોતા બેઠી અને કહ્યું કે
 મારી નણદે એમને કહાડી મુકાવ્યા અને સીપાઈને હુકમ કર્યો કે
 હવેથી કાંઈ બીજારીને પેસવા દેશો નહીં માલણી કહે તું શીદને ચીંતા
 કરે છે એવા તો સેા ઉપાય કરી તારા મોહોલે મોકલશું સાવળીંગા
 કહે એ વાત ખરી પણ મેં શેઠને સાત દીવસનો વાયદો કર્યો હતો
 તે સાત દીવસ આજ પુરા થશે માટે કેમ કરવું હવે તો કાંઈ ઉપાય
 જોળ નહીં તો મરવું પરશે તે સાંભળી માલણી કહે તું એમ કરજે કે
 શેઠ તારી પાસે આવે તે વારે કહે જો કે મેં સાત દીવસનો
 નીયમ લીધો હતો પણ હવે મારી આટલી હંશ પુરી કરો કે આ-
 પણે બાગમાં ઉજાણી જઈએ ત્યાં સોગટાં બાજી રમી જમીને ઘેર
 આવ્યા પછી તમે કહેશો તેમ કરીશું પછી શેઠને કેટલા અવસારીને
 બાગમાં સુતો મુકીને હું અને સદેવંત બાગની પાછળ બેસીશું તે પછી
 તું મારી પાસે આવજો એટલે સરવે ઉપાય કરીશુ હવે માલણીના
 કલ્પા પ્રમાણે સાવળીંગાએ શેઠને કહ્યું પછી શેઠે પણ મોહને લીધે
 હા કીધી બીજે દીવસે શેઠ એક બે ચાકર અને સાવળીંગાને સાથે
 લેઈને બાગમાં ગયા છે હવે રસોઈયો રસોઈ કરે છે ને શેઠ તથા

સાવળીંગા બાજી બેલે છે. તેમાં સાવળીંગા દોહરા બોલતી જાય છે ને સદેવંત બાગની પાછળ બેઠા છે ત સાંભળે છે.

દોહરો—સાવધાન થઈ સાંભળાને, વળી બેઠા બેઠા જોને બહાર:

તમ કારણ અમે આદર્યું, ને વળી પડ પાસા પોઆર.

ચોપાઈ.—સાંભળ મારૂં વેણ, તું મનમાં સાચુ ધાર;

જેમ બને તેમ જલદી કરો, પડ પાસા પોઆર.

તે સાંભળી સાવળીંગા કહે છે.

દોહરો—હવે ઉતાવળ મત કરો, ને વળી ઝાઝી નથી કાંઈ વાર;
હવાઈ જોગે મેળો થશે, ને વળી પડ પાસા પોઆર.

તે સાંભળી સદેવંત કહે છે.

દેહરૂં દીઠું જોને દેવનું, ને વળી દરશન કરવારે જાય;

દરશન તો પરસન નહી, ને વળી પડ પાસા પોઆર.

હંસ ગયો સરોવર તીરે ને વળી અમરીત દીઠું સાર;

દીઠું પણ આપ્યું નહી, ને વળી પડ પાસા પોઆર.

એવી રીતનું બનેનું સામસામું બોલવું સાંભળીને શેઠ કહે છે એ કાણુ બોલે છે? એટલે સાવળીંગા કહે છે કે આ બાગનો દેવ છે તે અદ્રષ્ટ થઈને બોલે છે પણ તે આપણને વીધન કરશે પણ તમે કાંઈ કરશો નહીં ક્યો આ જોળી મારી પાસે છે તે બાગે એટલે કાંઈ બીક લાગશે નહીં આ જોળી મારા બાપને ઘેરથી એક વીઘાના બળવાન પાસેથી મંગાવીને લાવી છું તે બાપ તો કોઈ ભુત પલીતથી બીહ નહીં એમ કહીને માલણની આપેલી કેટલી જોળી આપી તે શેઠે ખાધી એટલે થોડી વારમાં બેભાન થઈને ઉઠવા લાગ્યો પછી સાવળીંગા દીઠાએ જવાનું બાનું કરીને સદેવંત પાસે ગઈ ને શેઠ તો પડી રહ્યો. પછી સદેવંતને સાવળીંગા બેને માલણ તે રાજની કુંવરી કનકાવતી પાસે તેડી ગઈ રાજને આવતા જોઈને સાવળીંગા-

ને જાને રાજાને પ્રલંગ ઉપર ખેસારયા મહી તણે જણુ વાતો કરમ
લાગ્યા હવે સદેવંતની ફરિયાદીનેવાને કનકાવલી ભામણાએ પુછે ।

સોંધામાં સોંધુ કયું, ને રાજા વહાલામાં વહાલુ શું હોય;

દેખતામાં દેખતો કીયોને, રાજા અધામાં અધ જોને કાય.

જહમાં શું હસવા પાણું, ને રાજા કીયા ગાયનમાં ગુણ;

અતી સુખ શેમાં રહયું, તે વળી સુખે સુવેરે નહો કુણ;

તે સાંભળી સદેવંત કનકાવલીને ઉપર આપે છે.

રાજા કહે રાણી સાંભળોને, વળી પુછ્યો તેનોરે પાર,

અકબ નથીરે કાંઈ એવડીરે, રાણી રાખજો મારો તમે ભાર;

સોંધુ જે મફત મળેને, વળી જીવથી વહાલુ નહો કાંઈ;

જાની આંખે દેખતો ને વળી અજાની અધજ હોય;

હસવી જૂઠની વરણાગી, ને વળી ગુણુ હરીગાયન માંલ;

સુખ અતિ સંતોષમાં, ને વળી કણુસંથી સુખે કેમ સુવાય.

હે રાણી તમે પુછ્યું તેનો અજ જવાબ તે સાંભળી કનકાવલ

ફરી પુછે છે ને સદેવંત ઉત્તર આપે છે.

મામ વીયાણી માંદરે, ને સગ્ગ વાજકુ વાહરે માંય;

કોનાસી જુલો ચારણે, ને તેનાં છોડ્યાં સશકર માંમ.

સુરે રણુ સંઝામે અડે ને, વળી શબ્દ તે માંધે સાર;

ખાંધુંકે જોળી જમગીસીરે, રાણી પુછ્યાનો તે તો પાર.

મડી મડી જણુ ભાગી નહી, ને વળી કહ્યા અ્યા જે સાર;

વચર માંખે ઉઠી ગણ, ને રાજા તેનો કરોને વિચાર.

જોગી પુરમતે ભાવલી, ને જુડી જગત વિમામ કોહ;

સુર્ય પછી ચંદ્ર જોગવેરે, રાણી રાત કહી તમે જોહ.

લંક જ્યોટણુ સીતારણુ, રાજા નહીરે લંકાવલી રાય;

છસ કારણુ કહિરવ હપયાને, તમે સુભગી માંભાવો આસ નાવ.

સહિષ્ણુ સરસ વખણાય છે, રાણી મલકાવરે માથ હોમ;
રાણી પુછો પ્રેમથીરે, એતો કામની ઓહણુ ચીર.

અંગ કાળું ને દાંત ઉજળા, ને વળી ચાલે ધીમેરે ચાલ;
સાસુ વહુ ને દીકરીરે એમાં ત્રણનો એક ભરથાર.

સોળ સજે કામનીને, તેમાં રૂડારે એ શય્યાગાર;
મજદત ચુડા હીપતોરે, ને કામની કરે શેભે સાર.

સોભારી જેવડું સારંગડુ, વળી તલનો ત્રીજો ભાગ;
એ સારંગડે એ રત્ન જડ્યાં, એક ધરતી ને બીજું આભ
આંખની કીકી.

નગરમાં જોતે નાગી ફરે, ને વળી વનમાં પેહેરે જોતે ચીર;
તે માહેતાં ફળ લાવજો, મારી સગીરે નાચુંદલના વીર.
સોપારી.

હે રાણી પુછવાનો ઇચ્છા હોય તો પુછો કનકાવતી રાજાનું વખ-
ન સાંભળી ખુશી થઈ અને વહાણાનું પોહાર ચમું એટલે પોતામા
પીતાની પાસે જઈ કહે કે હે પીતા જે હું જન્મદેવતીને ઇચ્છાવર વર-
વાને રોજ ગાગર બેઠીયાં પુજતી હતી તેથી મને મારી મરણ પ્ર-
ભાણે વર મળ્યો છે. વીરમદે રાજા કહે છે કે કાણુ છે ? કનકાવતી
કહે રાજા શાલીવાહનનો કુંવર સદેવંત આપણા નગરમાં આવ્યો છે
રાજા કહે અહીયાં તેને એકલો આવવાનું શું કારણુ છે ? તેના શરિર-
ના નગર શેઠની કુંવરી સાવળીંગા કરીને આપણા ગામમાં રૂપાશા શેઠ
પરણીને લાવ્યા કહે છે પણ તે પરણી નથી કેમકે તે કુંવારી હતી
તે વખતથી સદેવંતને વરી ચુકી હતી તેથી કપટથી એક દાસી સાથે
પરણાવ્યો હતો તો પણ ત્યાર પછી સદેવંતને ને તેને મેળાપ થયો
નહી તેથી તેને રૂપાશા અહીં લાવ્યા હતા પણ હાલમાં તે સદેવંત

પાસે આવી છે ને આપણા મહેલમાં તેમને મેં બેસારવા છે માટે મને
 પણ તેમની સાથે પરણાવો હું પણ મનની સાથે સદેવંતને વરી ચુકી
 છું પછી રાજાએ તે વાત કબુલ કરી પણ સાવળીંગા પરણી નથી તે
 વાતની ખાતરી કરવાને રૂપાશા શેઠને બોલાવીને પુછ્યું ત્યારે તો કહે
 જે હું પરણ્યો છું સાવળીંગા કહે દાશીને ના પરણ્યો હોય તો દેવજી
 ગારને બોલાવો ને પુછો તે બધું કહેશે પછી રાજાએ શેઠને કહ્યું કે
 કેમ કરવું કે શેઠે વિચાર્યું કે જેનું દીલ મારા ઉપર બીજકુલ નથી
 તેમ છતાં ઘેર આવવાની નથી ને જગ્ગર જસ્તીથી તેડી જઈશ તો
 આખર મોતની નીશાની છે એને એક વારતો કેક ખવરાવીને
 ગાઇ તે બીજે દહાડે માલુમ પડી માટે જવાદે વળી બીજી પરણીશું
 એમ ધારી શેઠ કહે એની ખુશીમાં આવે તેમ કરે તેમાં મારી કાંઈ
 અડચણ નથી એમ કહેવાથી રાજાએ જાણ્યું કે આ કુંવારીજ છે પછી
 રાજાએ પોતાની કનકાવતી કુંવરીને તથા સાવળીંગા બંનેને મોટો
 ઓછવ કરીને પરણાવી પછી રાજાએ એક મહેલ તેમને રહેવા સાડ
 બુદો આપ્યા તે માંહે બંને સ્ત્રીઓની સાથે સદેવંત ખુબ રંગબોગ
 કરતાં ફેટલાએક દીવસ થયા પછી સાવળીંગા કહે હું શ્વામી હવે આપ-
 ને આપણું શહેરમાં જઈએ તો હીક એવું સાંભળી સદેવંતે રાજા વીર-
 મદેની પાસે રજા માગી કે હવે અમને અમારે દેશ વીઘાય કરો પછી રાજા-
 એ તેમને ઘોડા હાથી ગાડીઓ વીગેરે આપ્યાં ને લોકો દાન લેવાને
 સદેવંતની પાસે આવ્યા છે તે તરેહ તરેહના સવજ્યા તથા છપા અને
 નકતા બોલીને સદેવંતને ખુશી કરે છે તે નીચે મુજબ.

કુંડળીઆ.

કહે દીન દરવેશ, હુકમ બીન પાંદ ન અલદા

કરણુહાર કીરતાર, તુહી ક્યા કરેહી બંદા.

બંદા બાજી જુડ હે, મત સચ્ચી કર માન;

કહાં અકબરખાન, બલુકી રહે બલાખ;
 રૂતે સંગત દે, કદી હિંચ ચલના બાખ;
 બંદા બહોત ન પુલીએ ખુદા ખમેગા નહી;
 જોર જુલમ ન કીજીએ, મરત લોકકે માંહી.
 મરત લોકકે માંહી, તુજરબા તુરત ખતાવે;
 જો નર કરે યુમાન, તેહી નર ખતા ખાવે;
 કહે દીન દરવેશ, સમજ લે ગાફલ મંદા;
 ખુદા ખમેગા નહી, બહોત મત પુલીએ બંદા.
 કલજુગ અંધે રાજ્યમેં, આયો અંધારો ધીર;
 ચીર કરે કાટવાલકુ, હિલટા દંડે ધીર.
 હિલટો દંડે ચીર, જોર કાટવાલ ન ચાલે;
 શાખા જીર વજીર, લાંચ લખ અન્યા ખોલે,
 કહે દીન દરવેશ, ધરમકો રહે ન પછયો,
 ગરીબ મારયો જાય. રાજ્ય કલજુગકો આયો.
 પવઘઝેકે શહેરમેં, પાતરે કરી દુકાન,
 તેલ જલાયા ગાંઠકા, કષ્ટુ ન પામી માન,
 કષ્ટુ ન પામી માન, પાતર દીલમેં ખુબ રોષ,
 એ બડવેકે શહેરમા, નીરત અપની ખોષ.
 કહે દીન દરવેશ, બેખ બવઘયાકા;
 તું ના સમજી નાર, શહેર હે પવઘયાકા.

દાહરો—પુરુષ સુખ કારણ સાપર તજો, અમર બંબકો હેત;
 લટકત પશુ પહોંચત નહી, પલક પલક જીવ લેત.

સી—રહો રહો મોતી છીપકે તું ક્યું કરતા હીર;
 જસકે દરપત જો રખે જસકે સાતસો મનકા તીર.
 લખીને મહે કં.

દધીશ્વર તેરે ખીર બસે, રણુઃ ઝહાફન શુર;

તીન લોક થાન કરે, તું કયું કાસત પુર.

જવાબ—દધીશ્વર તો સરપણુ બવા, કંત ખાજ કીયો મુંક;

મજ ચાલ લે ગઈ પદમણી શીરપર કાસત પુર.

દુર પટકું મેરી આંખકુ, કરમ કય હો જાય;

કયા કંઈ વેરી નેણકું, મન પહેલા મીલ જાય.

નેણુ તું દીસે પાપીઆ, ચાય રૂદનકા વાસ;

જેતી દેખત સખીયાં, તે શું બોધત આજ.

નેણુ પદારથ નેણુ રસ, નેણુ નેણુ મીલંત;

અજાણવાકી પ્રીતડી, પહેલાં નેણુ કરંત.

નેણુ મારે તો નેણુ કરો, નીતો તારાં નેણુ નીવાર;

મેં ભરખ તું પારંધી, મને ખોત બાણુ મત માર.

કવીત—કાજલકી કાલી રેખ, દાંતુમે ખીસજે મેખ;

કરમકા એસા લેખ દેવરકુ ધામ્યે.

ચલતી ગજકી ચાલ, મૃગાનેત્રી જાલમાલ;

કેસર ચુલાલ ઝુલ, પુજનકુ આધ હે.

ચંદ્રજાળ પહેરે ચીર, નીલજતો દીસે નીર;

એસી તો સ્વરૂપ રૂપ રંભા હેલી આધ હે.

કત હેં કનકસેન કાકીલાસે બોલે બોલ;

હમસે નહી બોલે તોખી રામકી દુવાધ હે.

કુપાત્રકી પ્રિત કેસી, ખાત બીન ખેત જેસી;

મહોખત માન કેશી વાકું ચીન્હ જાણીએ.

મુજ ખીન મરહ કેસે, શુદ્ધ ખીન નામ જેસે;

ફોજ ખીન તોખ કેસે, હોદા ખીન હુસન જેસે.

દોલત ખીન દાન દે, વાકુ દેવ કરી જાણીએ;

કેત હે ફકીરદીન મનુષ્યકા તોલ એક બોલમાં પીછાપૂરો.
 ઇંદ્રવિજય-સપ્તકથા—કેથ દીયે શીર શોખકે કારણ તેણે દીયે ભુગ
 કેખનકુ:

દાન દીયે કુછ ખાત સુનાવત, નાક દીયા કુછ ખસવકુ.

હાથ દીયે કુછ દાન કે કારણ, પાઉ દીયે પ્રથમ સાલનકુ.

કવી ગંગ કહે સુણુ શાહ અકબર પિટ દીયા પત ખોવનકુ. ૧

ભુખ કુલીન કરે અકુલી નર ભુખ ધરો ધર બીખ અંગાવે;

નીચકી ચાકરી ભુખ કરાવે નીરમલ વંશકુ મેલ લગાવે.

ભુખ લગાવે વિદેશ વિપદમાં કિન દુખ સમ લુપ્ત કહાવે;

કવીગંગ કહે ભુખસમ નહી દુખ પાપણી ભુખ અભય કરાવે. ૨

જોગીયા સીધી કલંદર તાપસ એહી ડાંગ રેખ મારે કછોટી;

પિર મુદર મુસાફર જંગમ શોખવહિ મગ માટતી ગાટી.

જોગી જાપ જપે નિરંતર થાકી કિરત હે જંગમે મોટી.

સોકા હે ઉસ દાસ નિરંતર રોટી ખીના સખ ખાત હે ખોટી. ૩

હવે જે જન્યક તથા જાટ વગેરે જે લોકા દાન લેવા આવ્યા

હતા તે લોકોએ ઉપર લખેલા દોહરાને જાણ્યા વગેરે ગાઇ સંભળાવી
 સદેવંતને ખુશી કર્યા તેથી સદેવંતે જ્ઞાને ખુશ રૂપીયા વગેરે દાન
 આપ્યું પછી પોતાને ઘેર જવાને તેણે રથ ચાલતો કર્યો તેમાં બે
 સ્ત્રીઓ કનકાવતી ને સાવળીંગા તથા સદેવંત એ ત્રણે એક રથમાં
 બેઠાં અને ખીજા સ્વારો હાથી તથા ઘોડા તથા ગાડીઓમાં બેસીને
 ત્રીજે દીવસે સદેવંત પોતાના આપના ગામની જાગોળે આવીને પો-
 તાના આપને સરવે હકીકત સાથે ખબર કહાવી પછી થોડા ગુસ્સે
 થઇ વીચાર કર્યો કે મારે એકજ કુંવર છે માટે તેની મરજી પ્રમાણે
 ચાલવું એમ ધારી પોતે સદેવંતના સામા ગયા ને પોતાને મેહેલે તેડી
 લાવીને સદેવંતની માતાએ બે સ્ત્રીઓને તથા સદેવંતને હરખ ભેર

ચાપ્પ લીધા.

ચોપાઠ:—ધીધી વાઝ્યાં ઢાલ, શહેર પોતાને આવીયા;
 ઝાઝ્યાં મેહેલના માંચ, મોતીડે વધાવીયા.
 ઝાઝ્યા ગરબાનાં કાચ, દુખ સરવેનાં છાપીયા.
 સરવે સશ્વરી શરીર મોડ, સાવળીંગા પાટાધર થાપીયા.
 થડ થડ થડકે કાચ, કવિશ્વર એમ કહી ગયા;
 જાગાંધી શાલીવાન નામ તે અમર રહી ગયા.

હાહુરો:—અષ્ટ જન્મની વાત આ, વાંચો સ્નેહ સહીત;
 પથ્ય સુનિતિને વશ રહે, તે પુરો પડિત.

ધૃતિશ્રી સદેવંત સાવળીંગાની વારતા.

સમાપ્ત.

પ્રજામાં એકી અવાજે લોકપ્રિય થઈ પડેલી

કુંદન અને કુસુમ.

ભાગ ૧ થી ૮.

જૂની આજે નવા નમાયા, કસાઈનું કામ કરનાર પિતાએ, મુધારાથી થયેલા રમરાન પથ્રપ સંભારે, લીનમી સદીની અગ્નયમ લીલા અને કળિકાળના કોતક, પારકાની રીતભાતોનું અંધ અનુકરણ કરતાં થતી ખાનાખરાળી તે પાયમાલી, સાધની સત્તારીનો દૈવી પ્રતિષ્ઠેમ વગેરે અમઝ્ય ચિત્તાકર્ષક બનાવોથી ભરપૂર. ભાગ ૧ થી ૮ તરફ ભાગની કીંમત રૂ. ૧-૪-૦ પોસ્ટેજ ભુદં.

વસંત-વિહાર.

વસંતની કટલીક ગઝલો તેમજ આકર્ષક કાવ્યો, મુપ્રસિદ્ધ વર્તમાનપત્ર 'ગુજરાતી' 'વડોદરા વર્તમાન' વગેરે જેમણે વાંચ્યાં છે તેમને તેની ઉત્તમતાની સંપૂર્ણ ખાતરી છે. પ્રેમ, ભક્તિ, વંશગ્વ, મૃગાર, સાહિત્ય, ધર્મ વગેરે અનેક વિષયો ઉપરની ગઝલો તેમજ કાવ્યો આ પુસ્તકમાં પ્રસિદ્ધ રવામાં આવ્યાં છે. મુંદર સફેત ચીકણા કાગળ પર મનહર જપાઈ, પાકું સોનેરી પુકું હોવા છતાં કીંમત માત્ર રૂ. ૨-૮-૦ પોસ્ટેજ ભુદં.

મળવાનું ઠેકાણું:-

હરગોવિનદાસ હરજીવનદાસ બુકસેલર.

૩૦૩૫, પાનકાર નાકા-અમદાવાદ.

